1.200
12 vols

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

VOLUM I

Emili Vilanova

EMILI VILANOVA

DEL
MEU TROS

BARCELONA
Ilustració Catalana
1906

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

AL MEU PARE

EMILI

AL LECTOR

Deu te guart.

No sé si innovo una costum cayguda en desús al dirigirme a tu per dir quatre paraules, que tinch de dirles, may sía sinó per saludarte y no comparèxer devant teu en sèch y, dexant anar la relació ò relacions que forman aquest llibre, desaparèxer de la teva vista tan d'improvís com m'hi hauría presentat. Per tal rahó, escúsam la molestia que per primer entuvi ja't dono, y escólta ademés una estona, per que vull posarte al corrent de certs dubtes y escrúpols que tenía abans de donarlo a la estampa y que potser han crescut ara, que l'enquadernador està a punt

per trèureli les barbes dels lloms, y posarli la capeta per que puga exir a que'l vegin pel món, tan ben aconduhit, que si per pobre es humil, sía al menos ben rebut per curiós y endressat.

Escólta: una tarda que'm trobava a la redacció de «La Renaxensa»'l director de aquexa revista'm va dir: — ¿Y'l tomo, quan lo faràs? — Què sé jo! — li vaig respondre, — aviat. — Aviat, aviat, — insistí ell, — però may te'n determinas. — Ja veuràs, no'm vé de mitja hora: tot just comensem l'any, y si Deu me vol tenir al món, encara quedan díes per ferlo. — Donchs, si vols... etz., etz., t'hi pensas, y'l farèm per la Biblioteca de «La Renaxensa».

Figúrat que quan lo Director me va dir axò, era una tarda que plovía tant, que semblava que'l cel s'hagués esquerdat de per tot arreu; jo no tenía paraygua; ni tampoch ne tinch ara, per que no m'agrada ilusionarme com alguns qu'axis que plovisqueja's posan sota dosser, y quan fa un xàfach d'aquells que les pedres pareix que tornin lo cambi ab bombolletes a l'aygua que cau, surten al carrer, estenen lo paraygua refiats que no's mullan per que

se veuen axuts pel devant, y com per molt que's tombin de l'esquena no'n saben rès, no s'hi enfondan, y les barnilles mentrestant hi abocan de trascantó un seguit de rajolins tan primets que semblan d'aygua filada.

Lo que desseguit se'm va ocórrer va esser qu'abans no pararía de ploure, passaría tota la tarda; vès si n'hauría tingut d'estona per pensar si feya'l llibre ò nó. Per lo tant, y com no's tractava de cap matrimoni, y a mi no m'agrada cansar l'enteniment per coses de poca vàlua, al acte vaig decidirme, però fent a en Guimerà algunes reflexions, que son les matexes que't repetiré.

—Fins avuy,—li vaig dir,—he format com si diguessim en lo coro; ara, tu vols que surti a cantar un solo. ¿Que't pensas que no hi hà més? Una cosa es arriscarse y un'altra ser desvergonyit. Al costat dels ilustres catalanistes que m'han près de grat y m'han fet lloch, he pogut fer de tutti y cantar quan tots cantavam, ben segur que, portant lo compàs, ningú's fixaría per quin defecte flaqueja la meva veu; però, xiquet, si surto sol y faig una entre-

calada y'm comprometo, si'l públich no'm perdona, jo no'm restablexo may més. Mira que pensar axò fa patir d'angunia.

— Be, vaja, no fèm quadros, — me va respondre en Guimerà mitx rient y donantme copets a l'espatlla; — pòrta original, y si'l Ton (l'Anton es mon germà que també'l saluda) hi vol fer algun dibuxet, que s'afanyi. —

Jo vaig sortir de la redacció ab unes ilusions infantils: veyent lo meu nom en unes cobertes, a dins d'una llibrería de caoba, confós, barrejat ab altres llibres... jo; ay Deu!... però no'n parlèm, per que els que no'm conexen dirían que faig papereríes. Mes ara penso altres coses: ¿què vols que't diga? no se m'havía acudit que hi hagués tenders que fessin paperines: no hi havía pensat en les llegums en remull. ¡Pobre de mi! valga que no'm fico may per la cuyna y no tindré ocasió de veure la meva obra mutilada, desprès de haver servit de bossa de sigrons, socarrimar quartos de gallina.

Y es que no sent tan rígit per mi mateix com deuría, he tingut una d'aquelles debilitats comunes a tots los pares, pen-

sant que'l públich potser rebrà ab la matexa benignitat lo llibre com havia rebut los quadros que de tant en tant escrivía en «La Renaxensa». La presumpció d'esser autor, es dir, lo mal, que no sé qui va dirho que patiam molts espanyols, de tindre certa fal-lera de volguer ser altra cosa de la que'ns pertoca, 'm va tentar, y vèume pecant devant teu, lector, per fràgil sí, nó per orgullós, solicitant, ara que ja tinch la culpa a sobre, que me la dissimulis tant com puguis, considerant los molts escrúpols qu'ha tingut que vèncer la tentació per ferme cometre'l pecat.

Alleugerit d'aqueix càrrech que'm mortificava, podría despedirme al acte y no amohinarte més; però ja qu'estem en conversa, escóltam encara, que si so molest, no ho seré tant com aquells qu'al parlarte t'obligan a estar ab los ulls baxos, més atent qu'a la conversa, en veure què'n faràn al últim de la joguina que't penja de la soguilla del rellotge, a la que no dexan en sossego fentla tombar d'un costat y altre, y sospesantla per fi sens dissimulo, com volguent averiguar lo que costa y lo que se'n podría traure.

Tota vegada qu'estich quiet, dèxam esplicar, que lo qu'escrich ho faig directament sobre'l paper, y nó com molts que t'ho senyalarían demunt de la solapa de la levita.

Jo tenía un mestre molt bromista; però les seves bromes eran tan especials, que la major part d'elles no més lo feyan riure a n'ell. — D. José, — deyam ensenyantli'l cartipàs; — se servirá V. poner el visto bueno en la llana? — Lo mestre, encara no prenia'l paper, d'un cop d'ull ja havía vist totes les faltes, y, mitx rient, ens agafava l'orella, y per cada errada'ns hi donava un pessich que'ns feya fer un ¡ay!, després un altre y un altre, rematant ab un ¡ay, ay, ay! general que venía a ser lo resum de tots los disbarats qu'havíam fet; y donantnos un cop de palmetada al darrera, que ens feya fer una cortesía al inrevés, nos saludava cridant: — Han equivocado la carrera; son ustedes muy burritos. — Y per càstich, a mi, un cop, de paper blanch qu'escrivía,'m va fer recular a ganxos, ademés d'unes palmetades per que va sentir que'n deya ams. Ab allò d'equivocar la carrera hi he pensat moltes vegades. Si

ara, al cap de tant temps m'ho torno a sentir!...

Verdaderament, jo no he errat la vocació: lo que potser se'm podrà dir qu'equivoco les aficions y criticarme'l qu'a mi me agrada molt anarmen al meu quartet, per exemple, en aquell'hora quieta que'l sol recull sa claror y s'amaga escampant sos raigs postrers que fan semblar lo blau del cel un vano immens ab barnilles lluminoses, y allí enrahonar en pensament ab mi mateix, y escriure després lo que m'haja dit. Per que,'m plau venir, encara que no més sía una estoneta, en est quarto baix de sostre, cobert, atapahit de vigues groxudes, desiguals y rústiques; especie de sostremort plè de trastos y mals endressos, que en un costat hi penjan gavies plenes de pols com si estessin tristes anyorant los canaris que hi havían refilat tan belles passades, la tonada que xiulava'l merlot ò'l xarroteig vibrant de la calandria; en un prestatge encara hi hà figuretes del pessebre que feyam quan eram noys, per la paret estampes d'aquell temps, y per tot recorts de l'infantesa. Assí venía a jugar ab los meus germans los dijous que feyam

festa. Entre'ls munts de llibres n'hi trobo alguns de quan anava a estudi, y al obrir-los, veig la llissó que m'havía ocasionat un càstich ò valgut un premi en los exàmens...

Aqueix balconet que sembla tan trist, a mi m'apar rialler: assí creix migradeta una eura que jo li he ensenyat de caragolarse pels ferros; y entre'l vidre y'l porticó hi campa una aranya no asquerosa ni negra, qu'es primeta y àgil, de cames trasparents, qu'en tot l'hivern no la veig, y al venir lo bon temps surt, y com si m'estimés, s'abrahona sobre'ls mosquits que ja sab portan males intencions.

Vèt aquí com aquests gustos, que jo en lloch y temps los preferexo a altres de més luxo, y que potser, ara que'ls he divulgat, me valdràn lo diploma de manso, han donat ocasió a que pausadament, sens amohino, caragolanthi cigarrets, fes aquest llibre que't presento ab gran desitx de que t'agradi. Si ho logro, be: si nó, adeu, lector; qu'Ell te dongui molts anys y bons, y oblídam per caritat.

Febrer 16 de 1879.

LA VIUDA

I

¡Quín trastorn hi hà! La casa s'ha omplert de vehines dels altres pisos qu'en lo recibidor enrahonan en veu baxa, sospiran y posan los ulls en blanch compadintse de la trista sòrt de la pobra viuda.

Quan ja han agotat els llochs comuns y'ls sospirs y s'han mirat prou l'una a l'altra ab ulls entendrits, se creuan de brassos ò s'entretenen ab lo devantal, quedant bella estona sens dir rès, fins qu'una pren la paraula y s'esten en consideracions, les matexes que ja anteriorment han fet lo gasto, però que tornan a ser escoltades ab lo mateix interés y contestades ab iguals comentaris de sospirs y planyenses.

—¿Y ella, còm se troba?—pregunta una vehina qu'havía estat un rato fòra.

—¡Còm ha d'estar, santa cristiana! —li diu la del seu costat;—més sossegada; però li dich en bona veritat que no la podíam retornar de cap manera. Una basca darrera l'altra: jo li feya olorar un paper d'estrassa cremat; li he refrescat los polsos ab aygua de Colonia y untures d'oli d'estèrich. La senyora Pauleta, ¡pobra dòna! ab la boca plena d'aygua, cop de ruxarli la cara;... rès: ni un marbre; ¡groga! ¡afinada!... ¡Li dich qu'he tingut un susto!... valga que he pres desseguida aygua del Carme.... Pobra senyora, jo prou li deya: «Tíngui enteniment, ¡quínes coses de fer!...» Ca! no hi sentía, ¡pobreta! oh, si hagués pogut plorar, tot allò no haguera estat rès.

—¿Y, donchs, còm ha tornat en sí?

—Jo li diré; com les untures ni'l paper cremat li feyan rès, jo he dit: afluxèmli una mica'l vestit; y, com si haguessem posat oli en un llum, ha obert los ulls, li ha passat aquell panteix, vaja, rès; com si tal cosa... ¡Com té aquesta naturalesa tan deli-

cada! un hom ja no sabía què ferli; si: y ella matexa desseguida s'ha tret les claus de la butxaca per que li anessen a buscar un mocador per axugarse la cara: la duya tan untada, que de per tot li lluhía!

—Ja ho crech, ¡la meva filla!—

Y al sortir un'altra vehina del quarto portant una escudella ab aygua de camamilla, se fica sense dir rès al rotllo, com esperant esser preguntada.

—¿Còm se troba, còm se troba?— li demanan les demés en veu baxa.

—Ja ha pogut descansar,—respon desseguida;—me sembla que no serà cosa de cuydado; està més sossegada. Axís qu'he conegut que li anava a repetir la basca, li he fet pendre un glopet d'aquesta aygua molt calentona; però encara no se l'ha arrimat als llavis, l'ha escupida, y no n'ha volgut més. Jo prou li deya: «Prènguin un'altra mica qu'axò la retornarà; no siga tan perfidiosa; un'altra miqueta, vaja, cúyti...» de cap manera: no n'ha volgut.

—¿Però no diu qu'era tan calenta?—li observa una vehina,—està clar que li repugnava!

—Oh, filleta, ja se sab: si sempre ens planyessem may curaríam...

—Té rahó. ¿Y ara quí hi hà ab ella?

—Les seves cunyades; que'm semblan un parell de xafarderes!... No les puch veure: quina manera de ficarse ab tot! «¿Que no veu qu'es massa calenta aquesta aygua?» deya una. «¿Que la vol escaldar?» saltava l'altra. Jo, com si ho espliquessen a la paret. Li acosto l'escudella a la boca, y, ¡ay filleta, jo ho hagués fet abans; qu'encara no l'ha tingut als llavis, ja ha fet una estremitut y fòra basca. Elles prou que botzinavan: «¿Però que no veu ab la fumera que es bullenta l'aygua? ¿que la vol cremar?» Jo que al últim m'hi giro tota resoluda, y'ls hi dich: «¿Que's pensan que soch tan criatura?... Potser sí que vostès me vindràn a ensenyar com se retorna un còs!... ay jo't flich!... Els hi faig a saber que no es el primer qu'assistexo; y si fentho de bona voluntat, els hi té de sapiguer tan greu, tínguin: ja se la poden cuydar vostès; me'n rento les mans.» Està clar, quan han sentit aqueix cant, han baxat veles, y un punt a la boca. ¡Jo't toch, nena!...

—Y ben dit.

—Ja veurà; jo, filla, aquí no més hi vinch que per la voluntat; y si un hom desprès de fer lo que sab, se té de veure aporronada... tan mateix sembla que no es del càs!...

—Oy, qu'es cért!—li respon una,—a mi m'haurían de menester; ja veuría com les pentinava sens escarpidor... oy, jo, que, a la bona, tant com vulguen, però a les males, no tinch térmens a la bandera. ¿Y que hi venen a fer aquest parell de conques?

—Jo li diré,—contesta la matexa avansant lo cap y dient ab molt misteri algunes paraules.

—Ah, sí, ja m'ho pensava jo.

—Està clar,—contesta un'altra.

—¿Y donchs, què's pensava?—afegeix una qu'encara no havía desplegat los llavis.

—Sí,—replica la del tercer pis; —pels interessos, alabat sía Deu! Si allí hont jo clavo la martellada, ¡ay filla! que de poch l'erro...—

Y mentres estavan mormolant de tal manera, s'obra la porta del quarto y una de les cunyades trayent lo cap y posantse'l dit al costat del nas, els diu: «Fàssen lo favor d'en-

rahonar més baxet, que la Marieta sembla que vol dormir». Y torna a tancar la porta ab molta cautela. Les vehines se quedan mirantse sense sapiguer lo que'ls passa, y refetes de la sorpresa, cada qual hi diu la seva, comensant la que porta l'escudella, que fòra de sí, exclama:—¿Han sentit tirar?

—No me'n parli; míri que's necessita tenir una cara de baqueta!... tota m'hi he enrejolat.

—*Amigo,* axò sí que no ho haguera dit may.

—*Vaya* un modo de sofocar a la gent de be.

—Y quína manera de donar pebrots! aquesta sí que no ho envía a dir.

—¡Mírin que'n corre poca de criansa pel món!

—¡Ja ho pot tornar a dir!... Jo aquí dexo axò, y que s'arreglin;—torna a dir la primera posant lo plat sobre la tauleta.—Axò sí qu'es pitjor que taca d'oli; que n'escombraràn poques de trepitjades meves! ja'ls ho asseguro. ¿Que venen vostès?

—Sí, sí,—contestan les demés. Y, al acte qu'anavan a traspassar lo

llindar de la porta, se'ls hi presenta tot esbufegant y axugantse catxassudament lo front, un personatge que ab veu grossa y acompassada els hi pregunta si es aquella l'habitació del difunt.

—¿D'hont surt ara, Mossen Vallhonesta?—li diu una de les vehines, —si ja ha vingut lo cotxe dels morts...

—¿Vol dir?—contesta l'anomenat acabant d'ensumar lo rapè que té als dits.

—Sí, home, sí; ja se l'han emportat.

—Donchs, ja es fòra;—prossegueix ell ab la matexa catxassa y acabant de ficarse al pis. Vèt aquí qu'he fet tart. Ja d'antes d'ahir qu'ho sabía, y no he pogut venir abans per que tenía dos difunts al carrer de Ponent.

—¿Què diu ara? ¡si ahir a les set finava!

—Per axò mateix, que sabía que estava molt mal. Bueno, bueno... ¿Y ha mort com un bon cristià?

—¡Ay, pobret! com un sant home.

—Vaja, del mal lo menos. ¿Y la mestressa, que no hi es?

—Està malalta.

—Vaja, donchs, adeussiau; un bon remey.—Y recullint lo manteu, s'entorna a l'escala baxant los grahons ab pena, y les vehines lo seguexen dirigintse cada una al seu pis tot fent comentaris sobre'l sofoco que'ls havían donat.

II

La viuda està rodejada de les vehines que hi han tornat axís qu'han vist marxar les cunyades. Està plorosa; un mocador de dol tirat endevant del cap casi li tapa tota la cara y ab un altre que'n té a la mà ofega lo plor, y s'axuga sovint les llàgrimes. Los porticons del balcó estan mitx closos, y la sala està casi a les fosques. Al entrar se sent olor d'aygua de Colonia, y la que dexa la cera cremada. Lo moblament es regular; en un pany de paret hi hà'l retrato al oli d'un senyor ab patilles; en la una mà enguantada hi té un *puro*, y l'altra l'apoya en l'espatller de la cadira en la qual hi hà un barret de copa. La fesomía d'aqueix personatge, sense ser del tot lletja, ho sembla

bastant. Se coneix que l'original, ab sos pantalons blanchs y gech de cotilla, era un d'aquells tipos del any 54; ballador decidit de la colla de Pasqüetes ò de la del Carme; ben segur que representa al difunt, y prou debía tenir altres belleses que lo retrato no revela. Tal es lo desespero ab que'l plora la viuda y les tendres mirades que li dirigeix.

— Pera mi ja s'han acabat les alegríes, — diu aquesta contenint lo plor;—a mi ja se m'ha post el sol!

— Vol callar? — li respon una vehina;—ara vostè no hi pot remediar rès; lo que té de fer es cuydarse, y míri: Nostre Senyor a vegades tanca una porta per obrirne un'altra.

— Ay, pobreta de mi!—interromp la viuda.—Si vostès no saben lo que he perdut. ¡Ay, Gasparó! — Y dirigint una enternida mirada al retrato, los ulls se li omplen de llàgrimes, y ab veu que'l plor s'hi confon, continúa: — May havíam tingut la més mínima a casa; a casa no's conexían les males cares: boca que vols, cor que desitjas... Ni Joseph y María! ¡Ay, tristesa meva! ¡què hi faig en lo món! ¡quí s'apiadarà de mi, Deu meu!

—Senyora Marieta, dòna, escólti: ¿per què té de fer axò ara? Tíngui enteniment, filla; ara ja no'l podrà tornar; dòna, no sigui d'aquesta manera.

— ¡Ay, ay!—fa la viuda per única resposta.

— Senyora Marieta,—diu un'altra vehina;—¿y donchs, que no vol fer bondat? Míri, poch a poquet. ¡Ay, Senyor! ¡què som en aquest món!... y tanta vanitat y tantes enveges; que els uns nos menjaríam als altres! ¿y tot per què?

— Però jo, — fa la viuda com si's contestés a si matexa, — qu'a cada pas que dono'm sembla que'l tinch al costat, y encara no'm giro fins me sembla que l'haig de veure!

—Be, filla, ja se sab; mes, tot passa en aqueix món. Deu la fassa bona.

— Y encara no also'ls ulls,—prossegueix ella sens fer esment dels consols que li donan, — y veig aqueix retrato,'m sembla que'm mira y que m'escolta. ¡Ay! ab tu passaré les tristeses.

— Jo crech qu'encara li servirà de més pena.

— Ay, nó, nó; aquí estarà sempre.

— Bo; ¿ja hi tornem? ¿dígali per què plora ara? Ba, ba, ba; com més anem menos valem. Dòna, no té de ser axís: si era'l seu destino, ¡què hi vol fer!—Y totes les vehines ab molta solicitut la rodejan y l'amohinan volguentli donar consols. La del tercer pis, qu'es la més trafeguda, encara no sent que van a dir alguna cosa, sense donarlos temps de comensar els hi pren la paraula y sense demanar tanda torna a dir:

— Sí, filla, sí; ja sé quines penes son aquestes; ¡ay, Senyor! jo també vaig perdre'l meu marit que no se'n haguera trobat un altre de millor. ¡Deu l'haja perdonat! y si les necessitats no m'haguessen fet tornar a casar — per que una dòna sola no es ningú,—ja ho poden tornar a dir, els hi prometo y asseguro qu'a cap més home m'haguera mirat. Però, filletes, a mi'l carro m'anava pel pedregal; y, gracies a Deu, si'l primer era tot un bon home, lo que tinch es una pasta d'agnus.

— Vèjan, que trucan; ¿volen fer lo favor de veure quí hi hà?—diu la viuda dirigintse a les vehines.

— Míri, senyora Marieta, es lo

aprenent de la *botiga fonda* que porta robes.

— Vostè matexa, díguili que les dexi, que ja les triarèm. ¡Ay, Senyor, quíns trastorns son aquestos! Vègi, senyora Pauleta, ¿què li sembla aquest merino?

— Ay, filla, jo sí que no hi entench; per merinos sempre vaig a ca'n Fandilleta ¿sab? allí al carrer...

—Prou, prou,—respon la del tercer pis, — ¡ay! no m'agrada aquell home; ab tants compliments, sembla que's burli dels compradors.

—Es lo seu tarannar; ¿no veu que ho tenen de fer? — li contesta la senyora Pauleta.

— Nó, senyora,—replica l'altra;— a mi que no m'hi vinguin ab aquelles cortesíes y aquelles franqueses de tocar la mà tantes vegades; que agafin la del morter.

— Ay, me fa riure sense ganes;— diu la viuda tapantse la boca.

— Sí, senyora; que gastin franquesa ab aquelles modistes del mocador arrossegant, que jo no vull tantes salameríes ni tantes comedies.

— Què li sembla ¿per lo túnich,

estarà be?—pregunta la viuda dirigintse a la senyora Pauleta.

—A mi'm sembla,—respon aquesta, — qu'havent d'anar ab manto y vel fins als peus, com més senzill...

— Ja té rahó; ¡ay, Deu meu! ventura que de tant en tant me distrech.

—Y sí, dòna!—contesta la del tercer pis; — en aqueix món malaventurat el que s'hi enfonda; ¡ay filla! si jo no m'hagués desvanescut, quí sab hont fora ja... Ab tres díes me vaig posar que ni jo matexa'm conexía. La carn semblava que me la traguessen a grapats; me vaïg tornar que semblava un agafador de planxes. ¡Y aquella tristesa que tenía! tot me donava neguit, tot me feya plorar... Tinch present que les noyes del primer pis, de l'altra casa qu'estava, van volguer de totes maneres que surtís, y les vaig acompanyar a la Rua, y al vespre entrarem al Cafè de Cuyàs. ¿Voldràn creure que com més disfresses venían a fer broma y com més coses nos deyan per fer riure, més ganes jo tenía de plorar?... Filla meva: fins que tinguí près un determini; ò sinó, jo m'anava fonent com

una candela cap per vall. Oh, y, que no hi havía remey per mi. Tothom m'ho deya. —

Y entre sospirs y consols y algunes rialletes que s'escapavan ab los ditxos de la vehina del tercer pis, tot triant merinos, y parlant de túnichs, entredosos y tricots, la reunió anà perdent sa tristesa y no's disolgué fins molt tart del vespre, en que les vehines s'anaren despedint de la viuda, dexantla un poch més distreta ab l'amohino de ferse'l dol.

III

Es en lo replà del *entresuelo* de la matexa casa qu'havem visitat ab lo tristíssim motiu de la mort d'aquell pobre senyor.

Ja han passat alguns mesos: la senyora Pauleta del *entresuelo* està a la vora de la porta enrahonant ab molt misteri ab una vehina; com es l'hora que les dones venen del Born, a mesura qu'arriban se quedan encalladcs en lo replà, y prenent part en la conversa, la reunió s'engroxeix, venint a semblar una junta de gandules.

— Jo sempre m'ho vaig pensar, — diu una, descansant lo cistell d'anar a comprar sobre la barana,—massa gallarets. Quan vaig veure'l luxo que treya y'ls vestits tan estremats, me deya entre mi: ¡que n'hi hà de vent en aqueix caparró! veyàm si m'erraré de gayre! y míren, tal dit, tal fet. Tinch mal ull jo; malaventurat quan se'm fica una idea aquí, que no l'equivoco, nó, ja hi poden pujar de peus.

—Ay, filla,—respon un'altra;—no va esser vostè sola: ja fa més de tres mesos qu'ho vaig pronosticar; un día ho deya al de casa; però com aquell es tan rampellut, no sé què se'm va dir que'm fiqués la llengua... sí; però jo li vaig respondre: tén compte a l'hora que t'ho dich. ¿Y, que tal, tenía rahó ò nó?

— Be, ja veurà, — contesta la senyora Pauleta;—qui més qui menos les coses ja les sab veure: jo encara no m'hi fico ab axò, per qu'ella es ben lliure de fer lo que li acomode...

—Ah, be; axò sí...

—*Persupuesto.*

—Nó, ab axò no hi hà rès què dir; —responen a coro les vehines.

— Però lo qu'a mi no'm cab a la barretina,—insisteix la senyora Pauleta, — es aquell desespero, aquelles basques, qu'ara crech que se les feya venir espressament; ¡paperera! ¡més que paperera! y ab aquell sentiment que's mirava'l retrato. ¡Ay, infelís! jo estich certa que si pogués saltar del quadro, li arrancava'l monyo que porta, y a n'ella l'arrossegava per casa! ¡Hont s'es vist una dòna viuda empolaynarse d'aquesta manera!

— Oh, y un'altra cosa: — salta la del tercer pis;—vostès pot ser encara no ho han reparat... ¡S'empolva la cara!

— ¡Ay, santa cristiana! desseguida ho vaig veure; ¿a mi vol que'm passin certes coses? fúgi d'aquí...

— Ja veurà, senyora Pauleta; com sé que vostè té la vista tan perjudicada...

—Càlli, dòna, càlli; però axò ¿quí es que no ho repara? no hauría de veure un bou a tres passes. ¿Vol callar?

— Donchs, jo, ja'l primer día li vaig tirar la llatinada: m'estava a la cuyna y vaig sentir qu'ella entrava

al seu pis;—ja debía venir de rodar; — y, surto a cridar l'Antonia de ca'l fuster y li dich: «¿Que tal, no sents quin fret fa avuy?» «Que vols que't diga»...'m respon ella; com no sabía per lo que jo anava, està clar... «Nó, dòna, li faig jo, signant al primer pis, avuy lo Montseny ha sortit tot blanch...» entenen ara?

— Prou, prou! — contestan totes escoltant ab més interés.

— L'endemà, — continua la matexa, — qu'era diumenge, axís que ella tornà de missa, surto al celobert y pregunto a l'Antonieta si havía vist los estucadors; com aquella també es un poch Tana, que sembla Santa Reparada, no'm va entendre fins que li vaig haver signat. ¿Ne volen de rialles?... y com per assò també es molt ditxosa,'m fa ab molt desdeny: «¡Ay, filla! no me digas rès que tinch l'home més cremat qu'una torradora.» «¿Y axò?» «Rès, per que com es tan escrupulós, y ja se sab que tot li fa fàstich, diu qu'avuy se'n anirà a la fonda axís que senti fregir sardina.» «¡Ay, ay! ¿que n'has comprada?» «Nó, filla, nó; però diu que pel vehinat ha

vist que n'enfarinavan!...» Y no va poguer dir més per que'l seu home la va fer ficar dins; com es tan sorrut y de *pocus amigus* allò..., ò sinó, ja'ls dich que s'hi hagueran pogut llogar cadires.

— No sé, no m'han agradat may semblants porqueríes, — diu la senyora Pauleta, qu'es una vella qu'al any de la fam ja festejava; — en ma vida m'he posat rès a la cara. Aygua sola; no hi hà rès més curiós; si ara les senyores sembla que s'ensucran la cara com ensiamades.

— Oh, y dígui vostè, — pregunta una,—¿quí era ella per gastar tanta vanitat? Una trista serrellera, filla d'uns menestralets que si treballavan menjavan.

— Què'm dirà vostè a mi! — contesta la senyora Pauleta; — si quan se duyan aquells mocadors de crespó, la seva cunyada m'hi va fer lo serrell. Si'ls conech de tota la vida. Míri, son pare era un fadrí veler que treballava a ca'n Reig; la seva mare era pulidora de ca'n Mataró; les seves tíes, aquelles bones mosses que s'estavan al costat dels Agonitzants, si més de quatre vegades...

— Xist, xist, — fan les demés; — càlli, qu'ara puja.

— Bon día tinga, — diuen les vehines apartantse per dexar pas a la viuda.

Aquesta, axecantse'l vel que la cobreix enterament, los hi contesta:

— Bon día; quina calor que fa avuy! no's pot anar.

—Míri,—diu la senyora Pauleta,— ara mateix una servidora n'estava parlant; no's pot resistir.

— Oy, qu'es cert; *vamos*, estigan bones: me'n vaig a posar a la fresca.

—Vàgi, vàgi, estíga bona, senyora Marieta,—responen les del rotllo. Y encara no han sentit tancar la porta del pis, ja pregunta una ab veu baxa:—¿Què'ls hi sembla?

— Dòna, lo que deyam; ab tanta roba com porta a sobre, rès li fa goig; tan esllanguida...

— Si ella es més prima qu'un fus.

— Oy tal! sembla un paraygua plegat; tot li baldeja.

— Al demés, — replica la senyora Pauleta,—veyàm si aviat menjarèm confits.

—Veyàm, veyàm. ¿Y a n'ell que no l'han vist encara?

— Jo, l'altre día. A la *cuenta*, debían tenir la cita donada; se passejava amunt y avall del carrer y's va aturar devant del seu balcó. Desde la finestra me'l contemplava: es un home ferrenyo, de bona mida.

— ¿Quín día era?

— Dijous ò divendres; no ho tinch ben present.

— ¿*Allans* a les quatre?

— Sí, un'hora axís debía ser.

— Va errada, filla; no era'l que vostè's pensa. El que vostè vol dir, era un senyor, que semblava militar; va preguntar a ca'l fuster si tenían les claus del pis d'aquí'l costat, qu'està desocupat.

— Ah, vèt aquí... Jo deya: ¿què mira aquest home? Vaja, té rahó. Com lo veya mirar d'aquella manera... què vol que li diga? me va fer atmetlla.

—Cà, cà! si'l seu pretendent es un d'alt, jovenet, ab patilles rosses.

—¿Que'l coneix?

—Nó, però una persona que no està gayre lluny d'aquí, m'ha dit que l'altra tarda'ls va veure al *Parque*.

— ¿Quí deu ser?

— Ja us ho podeu pensar: algun pelacanyes que no més anirà per xuparli'ls diners.

— Ben segur; ¿per què vol qu'hi vagi?

— Càllin... ¿Que tocan quarts ò be hores?

— ¡Les deu tocan!

— ¡Les deu! L'home de casa'm mata; me'n vaig corrents, qu'encara tinch d'enllestir lo dinar.

— Jo també pujo, qu'he dexat la olla al foch y's deu reventar bullint.

— Y a mi'm deu haver passat la fogonada.

— Vaja,—diu per últim la senyora Pauleta, —jo també me'n vaig dins, qu'ho tinch tot per endressar.

IV

La senyora Marieta ja ha posat altra vegada'l coll al jou. Lo vehinat ab tal motiu està de gresca, y tothom se prepara per la funció que se té de donar d'aquí una estona, y van y venen d'una botiga a l'altra organisant y posantse d'acort ells ab ells. Les dones, molt atrafegades,

buscan y trauen de pollaguera les eynes de cuyna que tenen més sonoritat per donarles als xivalets que frisan esperant l'hora, saltant d'aquí per allí, ò buscant instruments que fassan forsa soroll, y anticipant ab sa cridoria y les seves disputes l'escàndol que's prepara. Dos d'entr'ells, agafats a una regadora, tiran de tots costats volguèntsela apoderar, y mentres l'un fa seguir al altre, exclaman:

— Tu, *Fradalico*, déxa anar qu'es meva.

— ¿Quí te l'ha dada?

— Lo Fuster.

— Donchs, no'm *da* la gana.

— Mare, mare, aquest me pren la regadora.

— Mentida; que ja la tenía. Vès si *llureràs*, noy!

— Veyàm, tòcal, — diu sa mare qu'ha acudit desseguida.

— ¿Y per què vol la regadora?....

— Per qu'es d'ell; ¿no te'n donas vergonya, més que ganapia?

— Noys, noys, — crida un xicot venint ab un'olla de llauna mitx ficada al cap y donanthi cops ab una fusta; — jo faré de tambor major: sing, nanée... xinch, xinch.

— Vès, prenèu l'olla d'aquell bordegàs que tot ho alborota,—crida un dels vehins.

— ¿Encara no es l'hora, senyor Joanet?—li pregunta un noy.

—¿Oh, y que no tenim de comensar fins qu'avisin? — li diu un altre.

— No encara; estèu quiets; ja farèm la senyal.

— Senyor Joanet, ¿que vol que toqui tot sol ò que vagi ab aquestos?

— Escólti, senyor Joanet, que serà bo'l canti?

— ¿No es veritat qu'haig d'anar al devant de tots, jo?

— Que nó; que m'ho ha dit a mi. Senyor Joanet, ¿míri que diu en *Nando*?... — Y poch a poch tota la quitxalla del barri va voltant a aqueix senyor Joanet qu'està molt atrafegat guarnint un cèrcol ab picarols, y tant l'estiran y preguntan y li van entre peus amohinantlo ab crits de senyor Joanet, que l'home cremat dexa'l cèrcol y ab veu que tot ho domina'ls crida:—Arri al diable! El primer qu'agafo... —

Y'ls noys se quedan quiets una estona, ensenyantse ab orgull lo trasto qu'han arreplegat, y no po-

guentse contenir tornan a saltar y voltar esperant l'hora de comensar.

— Tu, Joanet, — diu un vehí, ficantse a la botiga del fuster:—¿Còm quedem, y les orgues?

— Ja estan avisades, — contesta'l fuster.

— ¿Quàntes ne venen?

— Jo n'he llogat sis.

— ¿Sis? noy, axò semblarà la fira de Verdú. ¿Y'l timbal, que tan mateix lo tindrèm?

— Nó; l'arcalde no ho ha volgut.

— ¡Jo't flich! ¿y per què?

— Vès, noy, pregúntali.

— Psè, quin home... ¿Y què'n té de fer?

— Be, ¿què'm contas a mi? Dígali a n'ell; que vens a romprem les oracions!

— Corrent; està be, home, no te enfadis!...

— Nó home, però ja tinch un cap com un bombo darrera d'aquesta brivalla que no pot estar quieta. Noys, ¿que no voleu callar?... Veyàm si agarro un fuet y n'estench un? Lo primer que torno a sentir li prench lo trasto y l'avío. Oh, es que com més afanyat me veuen més ve-

nen aquí entre cames, y nyich y nyach... Vès, noy de la Paula, si olla y tu d'una puntada de peu vos envío a l'altra part de carrer.

— ¡Y espavílals!... Jo ja n'haguera tostat algun.

— ¿Be, què't sembla aquest cèrcol?

— Noy, ben pensat; no armarà poca gresca: semblarà l'esquadró de les burres.

— ¡Senyor Joanet, senyor Joanet, ja son aquí les orgues! — cridan los noys molt contents.

— Apa, donchs. Vosaltres veníu assí tots. Esperèu. Tu, Quico, està quiet. ¡Callèu, si vos dona la gana! Vosaltres vos poseu al devant de la escaleta; vosaltres allí, sota'l balcó. Ep! *mússius*, al mitx de la xivalada, y comensèu. Alsa... ¡va! Cops y fòra, noys. Tu, Rafelet, ep!... Cà, no se sent rès. ¡Rafelet!... Axís, home, ¿què fem parats?—

Y com si tothom s'hagués tornat boig, al mateix punt remogueren un soroll tan extrany que no's pot comparar a cosa coneguda, inondant l'espay ab tal desbordament inarmònich de xiulets, crits y rialles, y

ab tal remor produhida per diferents obgectes de llauna, ferro y llautó, que no més se sentían sons raros que l'oido no podía escoltar.

Lo fuster vingué a afegir nou element de confusió ab lo cèrcol de picarols que'l feya bellugar com un pandero. Les orgues tocant a la vegada feyan la discordancia més amohinosa que's pugui imaginar. Desde'ls balcons les criatures s'entretenían passant seguidament una fusta per los ferros de la barana, que es un altre gènero d'armonía capàs de fer oblidar lo mal de caxal. Y sobre'l soroll dels perols y cantis de llauna plens de rochs, que la banda de xivals remenava com esperitats, y'l desconcert de les orgues, y'ls picarols y la xirinola de les dones y'ls picaments de mans, xiscles y xiulets, ajuntèmhi la fressa del adroguer repicant ab furia'l morter de ferro, y'l manyà batent a cops de martells l'enclusa, y's tindrà idea de lo que feya cada hú, mes no's podrà imaginar l'atabalament que produhía tan estrepitós desgavell.

En casa la viuda hi hà un altre desori. Lo nuvi al sentir lo xivarri

qu'endressan al seu casament, vol baxar al carrer y empaytar a garrotades a tothom. Sa esposa esglayada li crida:

—¡Noy, fill meu! repòrtat, tíngas enteniment, que't vas a perdre! ¿No veus que son genteta?

— Ne vull malmetre uns quants; de mi no se'n burla ningú; fúig de aquí, no'm detinguis.

— ¡Quimet, per l'amor de Deu!

— Déxam anar, que si en arribant baix no ho dexo més nèt que'l palmell de la mà... ¡Brètols, escandalosos!

— ¡No cridis, Quimet!

— ¡Que no cridi! Si baxo al carrer...

— ¡Quimet! ¡Quimet! ¡ay! ¡jo'm moro, Quimet! — y en comptes de retenir al seu espòs, se li queda desmayada als brassos.

— ¡Aygua, vinagre! — crida ell al vèuressela sense sentits. — Corrèu, anèu a casa l'arcalde. ¡Marieta, Marieta! y no poguer saltar al carrer y esbravarme!...—

Y la minyona y unes parentes corren despacientades, ensopegan, se topan, no trobant lo que buscan,

y al últim, en lloch de vinagre li fan olorar bella estona'l cetrill del oli, y per retornarla li tiran l'aygua ab tanta trassa que la posan com un xop. Un vehí compassiu acut a casa l'arcalde, y entre tant la nuvia retornantse s'abrassa ab lo seu marit fentli prometre que no l'abandonarà.

Al carrer l'escàndol continúa; la gent que s'escau a passar, fuig tapantse les orelles; los organisadors de la festa, espantats de la seva obra volen posarhi ordre y anant d'assí y d'allí no s'entenen ni's poden entendre. Cridan als noys que parin, y ses veus se perden en aquella espantosa confusió; s'acostan per dirse alguna cosa posantse les mans en forma de corn a la vora de la boca, y ningú'ls enten; fan senyes, bellugant desesperadament els brassos, als de les orgues, y aquestos, interpretantho equivocadament, se miran ells ab ells ab mitx riure que denota que son un poch extranys a aquella alegría, y rodan ab més furia la manuella dels seus instruments. En aquestes, compareix l'arcalde molt alborotat, va d'un cantó al altre

renyant a tothom y ningú se l'escolta, ni poden. Alsa la vara voleyantla per donar més energía als seus renys, y la quitxalla y tothom se pensa que fa'l tambor major y redoblan lo soroll y s'engrescan, y els cantis son remenats ab més forsa, y'ls Piamontesos rodan ab més desfici, y en aqueix *crescendo* espantós l'arcalde's surt de fogó y comensa a escampar cops de mangala sobre cantis y regadores. La canalla's creu que va de bulla y l'enrotllan saltant y ballant; ell, més cremat que may, se posa l'insignia sota'l bras y, recompartint natxades de dret y de revers, ne tomba uns quants de nassos a terra; y al veure la gent que's mudan los trumfos, les orgues paran, callan lo morter y l'enclusa, los picarols reposan, los noys estan quiets, los ganapies no xiulan, y renaxent la tranquilitat d'entre tanta confusió, la veu del arcalde impera y es obehida. Los xicots s'escapolexen ab los seus trastos; los de les orgues se les carregan a l'esquena y desfilan encorvats buscant d'un cap de carrer al altre al que té de donàrloshi'ls quartos. Los vehins se'n

desentenen y'ls hi diuen que'l qui'ls ha fet parar que'ls pague, y comensan a disputar cadascú en lo seu llenguatge. Un dels italians sortintse de tino diu alguna paraulada; els altres se pensan que'ls hi diu una injuria xamporrada y li clavan trastasso. L'arcalde va per apayvagarlos y ho embrolla més y li perden lo respecte. S'hi interposan altres vehins y compareix lo sereno; les disputes aumentan y'ls crits també; les dones s'hi barrejan amenassant al sereno y a na'ls seus marits que les volen fer callar; y en mitx d'aquesta guineya, un canti de llauna es tirat ab furia topant de plè a plè al front de l'autoritat, fentli una banya que sembla una pruna. Lo sereno refila lo xiulet, ne venen d'altres, y entre la cridoria y'ls xiscles de les dones, los serenos volen agafar a tothom fins que's descubrexi'l qui ha tirat lo canti. Tothom s'escusa, y'l delinqüent no surt; y no fos pel bony que's relleva en lo front del alcalde, qualsevol diría que no hi ha hagut tal canti al ayre y que tot era una farsa. Lo cabo, qu'en aquest moment se presenta, al veure ferit al senyor

arcalde s'enfurisma y amenassa en castellà a tothom, y vol ferlos seguir al calabosso y presentar si convé al *barrio entero al juez de primera instancia.*

La consternació es immensa; dones y criatures se fican per entre'l grupo, plorant y cridant, enternint als serenos. Lo cabo vol fer callar a tothom y no ho logra; y en mitx de aquell mar de llàgrimes, l'arcalde, a pesar d'esser lo més ofès, apretantse lo front ab lo palmell de la mà, intervé ab sa benigna autoritat y permet que cadascú's retiri a casa seva, fent lo distret quan lo cabo dona ordre que'ls caps del motí's presentin l'endemà a les dotze a l'Arcaldía.

Y vèt aquí com de tanta brega, de tanta festa, d'uns esquellots tan ben preparats, ne resulta que'ls nuvis se'n van tranquilament a retiro, mentres los seus burladors passan la nit desvetllats y anguniosos, exagerantse la pena que'ls hi podràn imposar per haver atropellat a l'autoritat del barri.

DIVUYT ANYS

Tothom los ha tingut... (separant, per supost, als que no hi han arribat). ¡Ab quína recansa's miran llunyejants, a mesura que nostra vida va perdent díes per guanyar anys! ¡Quín sospir més fondo m'arrenca del pit lo recort d'aquella etat y de aquells díes! Si jo tingués la sensibilitat ploranera, ¡com m'anirían cayent les llàgrimes cara avall! Oh, mes ilusions primeres, ¿ahont sou, que per més que us cerco no us trobo sinó en lo meu recort? Ay! que no puch plorar; ja no es com abans, llagrimetes meves, que llises y seguides relliscavau cara avall a pleret quan lo cor se condolía.....

Prou rich allavors d'esperanses, espera sempre demà per realisarles, y ¡ay! lo demà massa que vé, (axís no cuytés tant); però lo qu'esperem triga, triga, y per fi no compareix.

* * *

¿Te'n recordas, tu, Angeleta, y tu, Rosalía, y vosaltres, Filomena, Pepeta y Concepció? Jo m'havía de casar ab vosaltres per habitar lo mateix cel; jo us havía d'endolcir la vida com un confiter lo poncem: sentadet als vostres peus y ab un vano de plometes d'ala de serafí, anarvos refrescant lo rostre. Jo us havía de fer felisses guardantvos mes parauletes més dolses y enamorades, y un mitx riure que no s'esborrés may, ensenyantvos d'aqueix terme les dents, com ensenya ses tecles un piano obert. Jo havía de realisar lo ditxós *boca què vols, cor què desitjas*... sí; jo, a més de ventarvos sempre (com si hagués vingut al món no més que per espantar mosques), tenía més encàrrechs compromesos que cap compradora de convent; per

dinar, un platet pels dos; la primera caxaladeta per tu, l'altra per mi..... (Espérat, pensava jo, qu'ab la gana de la crexensa, podràs venir a aturàrmela ab mossadetes, que ja'm sembla qu'aquest article l'esborrarèm prompte y s'acabaràn los coudinars.) De brasset sempre, un día anirèm a la torre y un altre al mas; no'ns dexarèm may, com gafet y gafeta; quan dormirèm, l'un somniarà al altre... (sinó que jo pensava, tot comprometentmhi: menos quan tinga un somni tremendo, que si son baralles, com de costum, sense volguerho fer, potser d'un tanto t'aplanaré la cara com una hostia). Jo havía de fer tot axò y altres coses que no me'n recordo, y no ho vaig fer: corrent... Y vosaltres, ¡quantes promeses que s'han tornat aygua poll! ¡quants juraments me fereu (no n'ha rebut pas tants un jutge) que'l vent los recullí y se'ls endugué, que ja no sé ahont son, perque may he pogut averiguar ahont van a parar los vents!... Tu, la que tenías los ulls negres, que ja's veya que hi portavas dol per la mortandat qu'havían fet, ¿que vols que vinga ara a ferme'l llas-

set de la corbata, fentme de mirall la negror transparent dels teus ulls? No deus plorar ara si tardo; per que en lo temps que no m'has vist, si m'haguesses tingut qu'esperar plorant com me prometías, ¡vàlgam Deu! filla, haurías abocat més aygua qu'una rastellera de catúfols. ¿No deyas que no m'olvidarías may, que m'estimarías sempre?..... Vés, vés, y que Deu te fassi bona; pòrta la canalla a passeig y cúydat be: hermosèjat! no dexis los polvos d'arròs, y quan me vegis, no abaxis los ulls, que tothom ja ho sab que teníam divuyt anys.

Y tu, la que sempre estavas trista, la que't volías morir enamorada ¡oh la mort dolsa!, mitxríu com ho feyas a vegades en aquell temps ditxós que, caygudetes tes mans sobre les meves, me retenías per que't contés més coses, tos ulls blaus y piadosos enlayrats al cel, com si preguessis als angelets, tos germans d'hermosura, que fos eterna l'amor nostra... També'ns perderem l'un per l'altre a despit de tantes prometenses, y a despit de tants recorts!... Parlèm d'aquell

temps y d'aquella vila hermosa ombrejada perpètuament per la verdor dels tarongers y afalagada per una mar sempre tranquila redossada dels vents que, enamorada de tanta verdor, li envía ses ones, que van, venen y tornan sempre manses y joganeres ab senzill present de blanca escuma. ¿Recordas quan ab l'atolondrament dels meus pochs anys, tot ho volía alcansar per tu, y quant més desavinent y més costós, ab més tossudería volía que tu acceptessis mes prometenses?... Ben segur que eran prometenses, que be ho veyas tu! Quí pogués tornar a ferles, per sentirse de nou sobre'ls llavis, per aturar mos desvaris, aquella mà més fina y blanca que'l plomissol d'un cisne... Passaren díes, ne vingueren d'altres; jo enamorat, tu enamorada... Vingué ta tía y te'n anares ab ella... Tu'm vares prometre tornar y estimarme sempre; m'ho vas prometre al peu de la fonteta, y ja no tinch cap testimoni, per que les llàgrimes que ploravas se barrejaren ab l'aygua que vessava y fugiren cap al mar; y'l llimoner hont estavas recolzada, quan li he volgut pregun-

tar si se'n recorda,'m contesta ab una remor confosa que no l'entech. ¡Quantes vegades he tornat a la fonteta! L'aygua corría com si's trenés sobre'ls rogenchs palets: lo llimoner feya tremolar ab suau armonía son fullatge y escampava delicats olors; alguna fulla, enamorada de la frescor y gentilesa de l'aygua que l'emmirallava, baxava pressurosa per darli un bes, y l'aygua, tan joganera com traydora, se l'enduya, distrayentla ab afalachs y besades, avall, avall sempre, cap al mar, com les llàgrimes que tu vas plorar... ¡Ay, la font sempre riallera! lo llimoner sempre quexantse condolit! jo al seu peu recordante, hi vaig passar un día y un altre, y altres més; a voltes la lluna m'hi sorprenía, enviantme de sa trista llum resplandor escàs, com si endevinés que sols tristeses estima l'enamorat, ja que les alegríes no li son grates... May més vas venir!..... may més te vaig veure..... adeu, Angelina!

Y tu, descarada Lluisa, morena més que'l cuyro, que per sol que fés sempre semblava que tinguessis la

cara a les fosques... Me pensava que ja me'n recordaría!... de lo que'm recordo es d'aquells pessichs ab que'm malmetías los brassos; com que semblava qu'anés sempre vacunat de nou. ¿Que jo no gastava formalitat? vès ahont fora ella si allavors l'hagués gastada... Y per què m'exías ab progectes casamenters! no ho veyas que jo no més entenía en ferte l'aleta parlante del amor, d'aquelles estimacions fermes que no s'acaban may y de coses alegres y entretingudes? Quan me parlavas de casament me donavas lo mateix gust que si m'haguesses dit que'm fes soldat de l'Habana... ¿Que't creyas que m'havía begut l'enteniment, per venir al Passeig de Gracia ab tu y ta mare, qu'ab aquella mantellina de blondes passada de moda, semblava la senyora Ignasó qu'anés a fer llevades, y que't pensavas qu'era tan tanoca per posarme a tret y tenir que sofrir aquells interrogatoris y aquelles preguntes tan ignocentes (sinó que portavan més cua que cap estel) qu'al últim la gent s'haguera pensat que festejava ab ella y no ab tu? ¡Quin parell d'arnetes mare y filla!

que'n portavau poques d'intencions bones! ja sabíau més que la justicia! però jo també sabía fer lo manyo.

¡Quín martiri van ser aquells amors! no més faltava que'm peguessis y que'm fessis quedar sense dinar, per semblar que m'havían tornat a estudi. ¡Quína manera de posar voluntat a les persones! cada día disputes y sorollets, y cada dia ploralles y pessichs. Era graciós de la manera com jo sofría resignadament aquells arrebatos de passió condensats en un pessich que'm feya veure estrelles qu'encara no han estat descobertes, y que després del pessich ò trepitjada jo'm quedés tan serè y tu somiquejant com si volguessis compartir la pena: jo sofrintla y tu plorantla. «¡Ah! si no fossim al carrer!» deyas: oh sí, ja conto que n'hagueras fet feyna; pobres brassos meus! ja me'ls hagueras ben blavejat; mes per axò sempre t'haguera tornat be per mal. «Gracies a Deu, no pots alabarte de rès», me vas dir lo día de l'última discordia. Està clar que si quatre postures, ò les que fossin, te vaig fer, tu me les vas tornar al acte com

aquell que deu, paga, y li tornan lo cambi; y si me'n tornares de menos, jo te les condono y no te les reclamo, ni diré a ningú que retens coses que no son teves. Y ara que ja ets casada,'m sembla qu'alguna volta ton parent t'haurà aplicat la lley marcial, tu que tant t'alabavas de no tenirne a ningú.

A tu't toca, Filomena desdenyosa. ¿Que't creyas que duraría sempre aquell temps? ¿que no tenía rès més que fer que venir cada día a passejar amunt y avall devant l'escaleta com un municipal qu'està de punt, esperant que pleguessis, tornar al vespre a posarme altra vegada de plantó per sofrir les inquisitorials mirades dels anants y vinents, per sortir després y anar a fer guardia a un'altra escaleta, que semblava la d'un Ministeri, tant era'l tràfech que hi havía, y allí sofrir pacientment lo reflexo de la llum del gas com si volgués donarme a conèxer a tots los teus vehins, mentres tu t'hi plantavas d'esquena y no't comprometías? Y després, si tants joves te miravan y algun sofría per tos desdenys, y

altra volía empendre a tos pares, ¿què n'havía de fer jo, ni què se me'n donava a mi d'aquell comerciant que tenía barcos a l'aygua, que per mor de mi no te'ls escoltavas? ¿ni quin càs volías que'n fes, encara que t'hagués demanat per ferte sa muller lo marquès del Erissó, anèm dient, quan a mi m'havía demanat la matexa Reyna de les Espanyes... per ferme quinto? No tenías tant partit? no't volía tothom? y donchs, per què t'exaltavas tant y prenías aquelles rabietes quan per ferte fregir te ensenyava'l butxacó plè de cartes que tu't pensavas que me les portavan les criades de part de les senyoretes, y eran de casa, que l'oncle me les feya anar a tirar al correu?... Tu gastavas molt rumbo y molta fatxenda: per tot arreu te sortían pretendents y encara estich dejú d'haver rebut y haver donat sofocos a cap dels molts rivals que tu'm proporcionavas, per que may ne vaig veure ni un. ¿Y volías que jo no't carregués de valent, y per cada promès que't surtía no volías que jo't tragués quatre currutaques que totes s'enneulían per mi? Que n'eras de Tana!

Renyirem finalment: jo't vaig tornar aquella corbata virolada que may la vaig usar, per que, gracies a Deu, encara que so moreno com lo pà de munició, ningú m'ha pres per gitano, y en quant a aquells *gemelos* y la tumbaga, com tot era or de llumenera, ho vaig tirar al calaxet de la cadireta d'una criatura per que hi jugués: mes sa mare les va etjegar finestra avall per que la criatura s'ho posava a la boca y tenía por del verdet.

Ja't veig a vegades ab lo teu senyor. Ell sí qu'ho va entendre casantse de cop y volta; que si li donas temps d'enamorarse més, haguera hagut d'emmanllevar la carn per amagrirse. Guàrdal be, filla, y quan estornudi aguàntal pel faldó de la levita, no sía que'l mateix vent se l'endugue voleyant. Pobre home!'l deus mantenir ab rovells d'ou, que està tan groguet...

A cap de vosaltres guardo rancunia: totes, totes vos haveu casat;—Deu vos ho prenga en be;—y ¿còm no alegrarmen si us repetexo com abans que no us volía cap mal, ja

que a totes vos demanava que us dexessiu estimar per gracia de caritat? Jo'm penso que no'm tindrèu mala volensa, pobret de mi! si ni de intenció us havía fet may cap tòrt y sempre us havía fet riure quan teníau ganes de plorar, y may plorar quan teníau la riallera! Jo tinch guardada dessota mateix del escapulari la tendra recordansa d'aquell temps. ¡Oh,'ls meu divuyt anys, y que lluny vos contemplo! quín mal tracte us vaig dar que tan prest me dexareu! ¡Oh, dolses memories, oh noyetes enciseres! quan penso en aquell temps, vos estimo encara; quan veig que perdo la joventut y que la etat no'm permet fer lo plaga, acluco'ls ulls per no vèurem jo mateix, y encara ab les mans vos envío un adeussiau, última y ben casta caricia que vosaltres podeu rebre y jo enviarvos.

Octubre 1876.

LO DERRER ENVIT

ORIENTAL

Vull contar los afanys d'un moro, ses penes amoroses, sa malaventura y ses tristors. Jo no podré agafar la armoniosa lira, y polsantla com si li busqués febre, trauren cristallines vibracions per cantar finures del amor, braveses d'algun hèroe ò enlayrades aventures, d'aquelles que la pregonera fama esbarría per tot arreu. No puch cantar, que l'animeta d'un pobre moro podría arrencarme'l guitarró de les mans y etgegantlo als apartats desconeguts confins del diastre, dexarme ab la boca oberta al bell punt de treure'l solo y los dits sense rès qu'esgarrapar.

En prosa modesta, que l'assunto

no vol galanures ni admet florejats, per que primors no li escauen, faré sentir dolsament als vostres cors quelcom de la tristesa qu'amargà la vida d'aquell desventurat.

* * *

Era un moro molt guapo, — pels gustos de la seva terra, — alt d'estatura, quadrat d'espatlles, magre com un dejuni, y ab la cara del color de la oliva. Son pèl negríssim li voltava les barres fent unes punxes al mitx de la barba que talment semblavan dos mantecados de fum d'estampa. Un gros turbant li embolicava'l cap, quasibé ab tants revolts com hi hà en un capdell de cotó de fer mitges; cubría ses espatlles un jayque de bazar ab ratlles de traspontí; embossat sempre, fins en lo rigor del estiu, no més se li veya de sa persona, un escrupuló de cara y un parell de pantorrilles que, de tan estretes, conto li venían amples totes les mitges, y per axò no n'hi duya.

Aquí'l teniu tal com era ¡l'hermós!, qu'axís l'anomenavan les mo-

retes al passar bo y tapades per aprop seu, fentli l'ullet ab gran dificultat y fregantshi de colzes ab molta dissimulació. Mes ell no'n feya cabal y també escoltava indiferent los quexosos sospirs d'algun'altra currutaca que, més traydora ò més liviana, volía decantar la seva voluntat ab tan suaus ayrades.

Mamud-Kefem-Assí, (tal s'anomenava'l moro), no era insensible a les amoroses fiblades: al contrari, tenía lo cor més picat qu'un coxinet de posar agulles, y era una mòra, ò'ls seus ulls, los qu'havían fet tan mala feyna en la prenda més recatada y de més apreci que té la persona.

Zulema, era molt hermosa y, tan cert, es compromís que m'amohina volguer fer enquadrar en la vostra imaginació bellesa de fesomía tan escullida y sorprenenta, que molts moros, ab lo genial prompte com tenen, tot d'una que l'havían vista, se pegavan ab furia un cop de puny als ulls, ben penetrats de que després d'haverlos fet gosar ab tanta hermosura, ja no podían veure més qu'estrelles. Y molts s'esguerravan

per tota sa vida, quedant ab un ull blanch y un altre de negre.

Boniques son les roses, y es poètica galanura posarne un parell de molt fresquetes en les galtes d'una noya per que fassin armonía de color ab lo rogench clavell que may se li plany en los llavis. Però, en la mòra de qui's tracta, no hi cabían tals adobs ni compostures. Sa cara morena, adornada ab negres cabells, semblava una maravella.

Sos ulls... quasibé'm fa pena arriscarme a descríurels, per que'm sembla que vaig a quedar malament. ¿Ahont aniré, enfeynat com estich per enllestir lo meu qüento, ahont aniré a cercar negror tan clara, llumenetes tan mogudes, brillantor que tant s'escampi, si'ls poetes ja han descorullat lo cel treyentne estrelles y més estrelles, a dojo y a parells, per enquibirlos en les cares, que si jo imités furt tan execrable, dexaría (y no es prudent), la closca celestial ab més foradets qu'una escorredora?

Los seus ulls eran bonichs com estrelles y tenían més mèrit, per que brillavan de día y de nit, bo y fent sol, estant núvol, ab pluja... y vaja,

si axò no es lluhiment, fàssinse trepitjar lo peu per un camàlich y potser veuràn més llumenetes. Sa boca, que sols los pinyons hi entravan franchs y balders, era una esquisitat; tan carminosa y fresca, que les llamineres abelles y les papallones, quan s'adonavan que no era flor, se arraulían d'enveja y ab les aletes caygudes se morían totes decandides pel sentiment...

Era una boca ¡ay Senyor! que feya glatir de desitjos, y haguera, — si no estessim tan adelantats, — fet concebir lo petó. Graciós niuet de rialles, tenía l'aroma del lliri, la dolcesa de la melmelada, y tan petiteta y bonica, qu'un s'encantava al veure com era possible cabre en lo diminut la grandor de la bellesa.

Aquesta era la mòra que feya patir més qu'una mala volensa al pobre Mamud-Kefem-Assí. A un amor caudalós y ardent com una febrada, li corresponía ella ab una indiferencia y una frescura primaveral; ab uns desdenys de tanta franquesa, que'l moro al escoltarla s'hi cremava com un garbó, perdía l'oremus, y deya uns pecats que feyan feresa de

sentir. Sa fesomía se li revolucionava en termes que torcía la boca com si anés a embestir los ulls que vermellosos li sortían com si volguessen tirarse daltabaix de les seves barraquetes, lo nas se li encorbava pitjor qu'un ganxo de romana, y les ceyes semblava que fugissen a barrejarse ab los cabells, fent lo total de sa cara tan extraordinaria ganyota, qu'era capàs de fer perdre'l plor a un home gran.

Montat Kefem-Assí dalt d'un camell guarnit ab borletes, trenzilles y altres galindaynes, portava entortolligats al bras los cinch vols de canó que corresponían a la pipa que duya a la boca. Anava a veure l'hermosa Zulema (que sens dubte pensaría ab ell axís com ara plouen dàtils), grave, surrut, abstret ab ses cabories, dexantse conduhir pels intrincats carrerons de la ciutat, y distreyentse no més per abaxar lo cap a fi de no obrírsel d'un tostorro contra alguna de les voltes que sovint trobava pel camí.

Quan sortí al camp y pogué veure desde lluny lo palau de la ingrata,

sa fesomía s'animà, va perdre sa rudesa y, voltantlo d'una llambregada, la descobrí en lo mirador del harem que contemplava embadalida com la mar que s'estenía a sos peus li dibuxava sobre la sorra blanquíssima randa de punta de mullena, esborrantla tot seguit per fernhi d'altres més primoroses y treballades. Al vèurela tan distreta, donà la volta tirant per la platja, avansà ab cautela, y abans que la remor de les trepitjades de la bestia distragués a la mòra, li etgegà pel clatell aquest saludo cavalleresch:

— Que Alà vos guardi, sultana, y vos allargui les postes de sol. Aquí so perque he vingut.

— Sempre'm sortiu de trascantó, —digué ella, girant lo cap ab despreci.

— ¿Còm anem del amor?

— Vos dirèu, — contestà la mòra, guaytant als núvols.

— ¡Què us haig de dir! que vos aprecío; però si ahir, l'altre día, y'l de més enllà vos ho he estat repetint, mentía com un renegat, que ma boca no podrà may arribar ab ses paraules fins allí ahont traspassa la llargaria del meu volguer.

— No aumentes tant, Assí, que si me cautivessin semblants *requiebros*, no sabría còm ferho per correspondre a les crexenses del vostre amor.

— ¿Y a vos què us cautiva? si una fal-lera, que l'envejarían les hurís del últim cel no us mou, ni tampoch una afició com la meva, qu'en lo gran no té comparanses, per que totes les mides li venen curtes, y en lo ferma ¡repengèuse, sultana, que no la farèu desdir!

— Ja ho veig que teniu rahó, mes no us val.

— Escoltèu, encara: vos no sabeu lo qu'aquest engrescament me fa sofrir: tantes tristeses me quebrantan la naturalesa, y rès me vé de gust, rès me sab bò: si vull pendre una caxalada per posar un reparo al ventre, la sustancia'm repren y'm dona tals dolors, qu'a vegades arribo a creure que hi tinch allotjat un passamaner que's guanya la vida fenthi torsals y cordonets. Tot axò no ho sabíau, perque jo, mòra galana, no ho havía divulgat per no darvos tan mala beguda; y he sofert ab resignació callant sempre com si tingués la llengua enganxada ab trementina

en lo porxo del paladar, y fins sospito que se'm fan goteres al cap, per que'ls ulls devegades me rajan més seguit que dos broquets de pitxell.

— ¡Ay, quins sortidorets!

— Feu el favor de respectarme, que jo no aguanto mofes ni del Gran Profeta.

—Nó, tonto; si no me'n burlo, que me'n rich.

—¡Encara més! ¡mala centella me escalivi! Ademés, teníu compte ab lo parlar, sultana, ò aquí mateix veyeu un càs tremendo.

—¡Ay, ay! ¡quína engunieta!

—¡Sultana!... ¡tant se val! tu per desapegada'm fas mofes! y jo per fiero m'amussu, que si un home fos, ¡iradebet! li aplanava una mà al cap, l'altra als peus, feya un gemech, y quedava més disminuhit qu'un rovelló.

—Callèu, Mamud, que si algú us sent en donarà part y us privaràn la munyeca.

—Sía com vulgui, sultana; mes si dels vostres ulls ha de venir la sentencia que'm te de perdre, que no isca al menos de vostres llavis lo tascó que'm feriría'l cor. ¡Quí m'ho havía de dir! jo qu'he sigut l'amo

del garbo, lo moro més ferreny y més ben plantat d'aquexos realmes, qu'allí ahont s'ensopegava la meva presencia, si hi havía noyes, me rendían lo cor, y si hi trobava mascles que'm fessen ombra, els abolía a la carrera! que no hi hà mòra ni moreta qu'al veurem no s'haja agenollat plorosa y acongoxada demanat llicencia per estimarme, ni's troba alarb ni serrahí en tot lo rotllo que s'escampa'l sol, que no vaja assenyalat d'algun tanto meu!... ¡Mamud, Mamud-Kefem! tu qu'has estat la joya envejada del amor, tu que arrendavas los suspirs y ta vida era un regalo diari de moxaynes y entendriments qu'ara mateix ja no'n feyas cabal, trobarte en aquest punt perdut lo crèdit y la parroquia per una... pendatxera bordegassa, que la playensa que li he guardat me la rebot a la fesomía per abatrem y condemnarme!... Si al pensar axò no'm dona un que sentir que l'Arabia en pes s'escruxiría esgarrifada, es per que'l gran Alà'm reserva per ocupacions de més empenyo.

—Tal vegada...

—¡Sultana! ja s'han acabat les se-

renates. Repensèushi un'estona, que aquí m'espero; y digàume després si us determineu a estimarme tal y com jo vull y la lley governa, ò d'aquí mateix me'n vaig a fumisterris.

—Vaja, donchs, bon vent vos empayti per l'altra part.

—Està conforme: adeu, cara enmetzinadora... Malviatge la meva estrella! axís m'hagués trencat lo coll lo primer día que vaig passar per aquí devant. Qu'Alà t'ampari, sultana. ¡Ay pobreta! qu'has de morir mal, patint y trigant molt! Permèti Deu que no m'erri, per que has de ser tan miserable y desgraciada que'l sol te negarà sa claror, l'aygua sa mullena, la terra sa polsaguera, lo vent ses bufades, y sols lo foch t'abrusarà nit y día fent cruxir lo teu còs com unes cramuxes. Adeu, poca vergonya.—

Y al dir axò, llansà sa daga a la sorra, que s'hi enfonzà de mànech quedant la fulla tiessa enfora; se tregué'l jayque, se llevà'l turbant, y súbit, pujant sobre'ls dos jeps del camell, va fer un salt tremendo com si volgués embestir los núvols giravoltant dos pichs per l'espay y, des-

crivint una paràbola al caure, ensardinà'l cap en l'eyna, que li penetrà sensera; bo y mort va fer la figuereta encara, mes al últim, caygué fexuch a terra y no's bellugà may més.

* * *

Si alguna vegada aneu a Morería, seguint sempre a Mitjorn, trencant a mà esquerra y tirant després per llevant, veurèu... però ¿a què us dono tantes entressenyes si tampoch hi aniríau!... Sàpigas, donchs, qu'allí ahont caygué mort lo pobre Mamud Kefem may més s'ha axugat la sorra y s'observa en certes llunes com xurría de flor de terra un rajolinet que no para may, vermellós com tint de mangra, ò potser com sanch humana. Aqueix bassal que s'omple sempre y may s'axuga, l'anomenan los moros l'*Aljub-del Almangonar*. Si li pregunteu a algun d'ells per tan fatídich lloch, vos mirarà ab ulls de catalèptich, s'enviarà ràpit un dàtil a la boca (perque la por no'l trobi en dejú) y fugirà corrents d'aprop vostre llansant planyiders xisclets.

1868.

LO FORJADOR

Quan tocan les cinch de matinada en lo campanar de Sant Cugat, ja pot picar lo fret tant com vulgui, qu'encara no cau l'última batallada, tot en un plegat me desperto, m'aparto resoludament la conxa de sobre, y d'un brinco que més garbós no'l fa cap bolero, ja estich de peus en terra, y en menos temps del qu'ho conto ja he fet passar les cames per les dues canonades de les calses, me embolico la faxa (qu'es la prenda que més m'agrada per que sempre encara qu'estiga trist hi haig de fer algun giravol bo y posàntmela, com si estés de boyra,) y en mànega de camisa'm dirigexo cap al pou. Ja la

galleda s'escorre cap avall donant tantos per les parets y fent grunyir la corriola, com si's quexés per que la fan treballar tant dematí, y ja torna a pujar gronxant magestuosament son cos, regalant aygua pou avall fent un xip xap que tot ho alborota.

Quatre grapats d'aygua a la cara, que, bo y a les fosques, no pot atinar d'ahont ve lo tal ruxat, y, encara no s'adona de la mullena, ja's troba axuta ab una escalfor suau que li colora'l tendrúm de les orelles y se li escampa per les galtes. Prench l'esmorzar que la dòna m'ha dexat aparellat; baxo ab quatre salts les escales dels quatre pisos que tinch a sota, obro la porta que també ha après de rondinar com la corriola, y, en nom del Pare y del Fill y del Esperit Sant, Amen, beso la creu dels dits, giro la clau, y amunt.

* * *

Los fanals encara estan encesos; lo carreró està desert, quiet, silenciós; algun gat travessa corrents,

embesteix la porta d'algun magatzem y, tal com si l'atravessés com una bala, desapareix, dexant al seu derrera un forat més negre qu'una paella.

Les mans a les butxaques, l'esmorzar sota'l bras, lo nas dins lo tapaboques, acotat lo cap y la vista enlayre y apressat lo pas, travesso carrers y carrerons, trobant altres treballadors que d'igual manera y ab semblanta posició—com si'ns copiessim — van a la taleya callats y diligents. Arribo a la Rambla y per ella, en direcció contraria, baxan algunes colles de carboners de mar que venen d'Hostafranchs ab lo cabasset de la minestra a la mà, lo cigarro a la boca, bromejant ab l'alegre y sorollosa parlamenta dels riberenys del Ebro.

M'aturo al carrer del Hospital per pendre un quarto de cafè, puix axís com molts lo prenen en havent dinat, molts altres som que'l prenem després d'haver dormit. Allí, fent rotllo al carretó de la beguda ab altres parroquians, entre xarrup y bufada, (per que aquell cafè es més calent que brases, que si hi hà algú que se l'empassi sense ayrejarlo ja pot anarsen ben descansat al infern,

que'l foch no hi vol rès ab ell;) y, com deya, entre bufada y xarrup cadascú hi diu la seva; si algun tot rient se'n descuyda's posa una boca com si hagués glopejat sal-fumant, bufa quan ja no hi es a temps, paga'l quarto, y se'n va com los demés a la feyna ab una cohissor a la boca que val més no pensarhi.

* * *

Lo xarrich toca un sometent sort ab la corda de la manxa; la fornal bufa brunzint com la tramontana, axecant roges y blavenques flamarades; lo ferro ja vermelleja; y jo ab lo devantal de cuyro, arremangat de brassos, lo martell apoyat en la enclusa, dono la senyal, y cinch malls van cayent acompassats sobre la barra bullenta que, al sentirse tan colpejada, guspireja en totes direccions ruxades de foch que s'estrellan en la paret, cayent vensudes y apagades per sobre les llambordes. Dono martellada a l'enclusa y'ls malls alsats ab arrogancia cauen esmortuhits en terra. Lo xarrich manxa de nou; lo

ferro torna a la fornal, y tot esparpillant lo foch, hi fumo un cigarro, que hi va molt be quan s'ha afanyat. Axís que la pessa està al punt, a un crit meu tornan los malls a caure l'un derrera l'altre, y un cop forjada, lo torner l'ajusta, y després de tan ruda feyna ja pot colocarse a la màquina y marxar..., y per nostre esfors tornan al treball, pera guanyarse la vida, alguns obrers qu'estan en vaga!

* * *

La manxa ja no bufa; lo foch s'esmortuheix, los malls no repican ni raspan les llimes: ¡ja son les vuyt!... Entorn de la fornal bo y assentats, fadrins y aprenents, cadascú trau lo seu crostó de pà ahont jau, entremitx de la molla, un tall de bacallà daurat a la paella, ò l'arengada salabrosa ben amarada d'oli, ab una oloreta tan salada y tan espanyola que qualsevol se desmengi ab llonguets ab mantega y cafè ab llet, que nosaltres, los treballadors, necessitem la salabror qu'obre la set y la gana, puix

lo vi de nostra terra demana bon acompanyatge y perderíam lo color y'ns posaríam tristos si'ns faltés lo menestral bacallà ò l'arengada casulana.

* * *

Quan torno a casa per dinar, la dona ja riu al veurem la cara tota plena de ditades negres; y posantme aygua a la gibrella'm crida: —Té, réntat, réntat, que'm fas por ab tants guants a la cara.—Lo dinar s'acaba prompte quan no manca la gana. Y lo plat plè d'escudella ab una nuvolada de fum, que també alimenta, aviat queda buyt y tan nèt com abans de posarlo a taula. La carn-d'olla ve seguidament ab sa senzilla varietat, composta de la col, més verda qu'una primavera y més dolsa que sucre, los sigrons que s'empassan tan lleugers coll avall com si fessin una barrisca, la pilota que té vinticinch gustos y qu'es la butifarra de tot l'any, y demés viandes que componen aqueix plat tan català, y tan gustós, que ningú se'n recorda més qu'a l'hora

de dinar. Ab tant de gust se saboreja, que'ls desgraciats que cada día menjan costelletes ab molles de pà y julivert fregit y all-y-oli falsificat, ja pagarían alguna cosa per tenir un quart de bon apetit com es lo meu a l'hora de dinar.

* * *

Tornèmhi, que no ha estat rès; cop d'inquietar ferro vermell, cop d'escampar espurnes per tot arreu. Vínga, noy, tíra la corda, que s'infle la manxa y que bufi ab més rabia; ¡ansia! ja fa flamarades que s'enfilan canonada amunt. Vínga més música, que repique tothom: pim, pam, pim; assò es alegría, ¡vísca'l treball!... D'aquexa manera passa'l día; 'ls uns fent serenates al peu de l'enclusa, els altres imitant lo violí tot llimant planxa, algú toca l'orga bo y foradant frontisses, y armem a la nostra moda un concert molt divertit que ningú may s'hi equivoca, per que no hi hà més solfes que les que portem escampades per les calses y la brusa.

En arribant l'hora de plegar, ja'ls

dich jo que quasi be estich tip de tant concert, y me'n torno a casa ben desitjós de gosar les armoníes de la quietut, anàntmen a descansar després d'haver sopat.

La de casa, qu'es tota xamosota, diu que ni al llit perdo les meves aficions musicals; per que tot dormint m'acompanyo ab uns ronchs que qualsevol se pensaría que tinch un contrabaix entre'ls matalassos. No ho sé, per que no soch d'aquells que s'escoltan.

* * *

Los demés díes de la setmana no tenen rès de nou: sempre lo mateix matinejar: igual treball, semblant descans, fins que ve'l dissapte ab lo seu sol que may falta, anticipant l'alegría del diumenge. Lo dissapte pera mi es mitja festa, encara que devegades treballi més que'ls altres díes. Lo matí passa volant, ¡la tarde es tan bonica! l'esperansa del diumenge me l'hi fa trobar! Goso d'un benestar, d'una tranquililat, qu'encara que treballi'm sembla que jugo.

Totes les cares les trobo més animades; totes les boques les veig més rialleres; los ulls més brilladors, y com tothom me sembla qu'està content, jo també m'hi poso. Quan lo sol ponent tenyeix les altes parets de les cases, agegantant sobre d'elles la ombra oblíqua de les canals, me sembla veure uns brassos de treballador que cauen tiessos y fadigats de sis díes de treball...

* * *

Deu també descansà al setè. Los treballadors seguim la lley y exemple qu'Ell nos donà. ¡No podem pas perdre! ¿Quan descansan aquells que no fan rès? ¡Que'n son d'infortunats! Senyor, ja qu'es forsa sofrir la rudesa del treball pera gosar complidament la suau dolsor del repòs, fèu qu'als que tenim de guanyarnos la vida ab la suhor de nostres fronts, may ens manqui salut y feyna!

Janer 1877.

NOCTURNO

La nit es fosca; plou y hi hà fanch; l'aygua esquitxa y fa bombolles.

Tocan hores: se'n senten onze, però son les dotze; ja ho sé jo. La última batallada potser ha tingut por, y per axò no compareix a la llista.

De tant en tant, com si descarreguessen taulons, pareix que troni.

Les canals desembocan daltabaix un doll d'aygua com la cuxa. Sembla que'ls hi hajan donat *la ruà:* no'l purgant, l'altre.

Les clavegueres, cansades de beure l'aygua a galet, xarrupan a morro y no poden engolirla; potser ara pendrían vi...

Los fanals estan apagats; lo sereno, sota la llosana d'un balcó, canta la hora... y s'equivoca;'s pensa que fent alguns quarts de moros, la nit li passarà més depressa.

— Son les dotze, mestre. —

Tomba'l revol del carreró un embossat y tira cap avall.

Passa un'hora y toca la una.

Lo sereno, dormint sota'l balcó. Tocan quarts y hores; les dues, les tres... Lo sereno's desperta, y torna'l bona nit al embossat que passava a la una.

¡Que'n té de calma aquest home!... Treu la petaca, cargola'l cigarro, pega dues xuclades, y un esquitx de la canal li apaga. Se'l posa a cavall de la orella, arramba'l xuxo, s'estira de brassos, badalla, y després canta *las doce y media*.

En lo rellotge de l'Audiencia toca un quart de quatre.

—¿Què s'empatolla ara aqueix campanar? — exclama ayrat... y ab veu més forta torna a cantar l'hora com reptant al rellotge.

* * *

Lo xàfach continua; l'embossat, ab un paraygua obert, s'està sota la finestra d'un *entresuelo;* ab lo bras que li queda en vaga gesticula y l'allarga com si volgués ferlo arribar allí dalt.

La dama de la finestra no li vol tirar la clau.

Moments de silenci.

Un llampech enllumena'l carrer y al derrera ve un trò que sembla que el món s'esbotzi.

La dama no més fa un ¡ay!, estornuda, y'l mateix llevant que l'encostipa tanca ab violencia mitx porticó de la finestra.

Lo galan no sab què fer; mira'l cel y veyent que la pluja aumenta, plega'l paraygua y se'l posa sota'l bras... Tant per tant, se mullarà del mateix modo.

— Vésten,—li diu ella ab veu commoguda,—vésten, qu'es tart!

— No me'n vull anar, qu'es dejorn. ¿Sents lo sereno? dos quarts d'una!

— Si ja fa tres hores qu'he sentit tocar les dotze!...

— Tu no m'estimas, que contas les hores!

— Tu'm vols comprometre, que may se't fa tart!

— Tíra la clau.

— No puch!!!... ¡Cassimiro! ay! ¡jo tremolo!

— Jo també!... si no ho fas per mon amor, féshо al menos per la roba que porto a sobre!

— Ay, càlla; quines coses dius!

— Que no ho veus com me regala?

— Nó, ab la fosca no's veu rès.

— Míram, tinch esgarrifanses de fret, l'aygua m'entra pel clatell y'm fa unes pessigolles per l'esquena com si m'hi passessin un rosari fet ab gabarrots de sabates.

— Cúyta; que les tiras ò nó?

— Ja't tiraré un petonet!...

— Bésam lo peu; ara'm surts ab petons; sembla que't burlis de la professó. ¡La clau!...

— Nó, un petonet; míra que te'l tiro... Va.

— Ja tens ordre de tirarlo a la... No te'n riuràs més de mi. Hem acabat. —

Y'l de la capa obre'l paraygua resoludament, gira esquena, y'l soroll

dels seus talons se pert carrer amunt.

— Cassimiro!.. Cassimiro!—crida la dama abocantse y esforsant la veu ab cautela per que no més la senti ell.

L'embossat, amunt y fòra.

Y ella, plorant en la finestra, mira ansiosa y busca'l seu aymant entremitx d'aquella fosquedat.

* * *

La pluja no para; no es allò que sembla que fregexin peix; es un espetech d'aygua que pareix que'ls núvols hajan xuclat tota la mar vella. Les canals fan lo que poden, però no la colan tota, y sobrexint per la tortugada, s'escampa paret avall lluhint com trenyines de plata al resplandor dels llampechs.

Sant March, Santa Creu! Quín trò! Deu haver caygut un llamp per aquí a la vora... Ba; ja ho portarà'l diari.

— ¿Que'm cridas, Mariona?—

Es lo galan.

— Ay, quin susto m'has dat!... ¿que vindràs demà?

— Sí, a les dotze.

— ¿Hont aniràs ara ab aqueix temps?

— A buscar una corda.

— ¡Jesús, María Joseph!... No ho fasses.

— Nó, que la vull per anarmhi a estendre.

— ¡Les sanchs te pujaràn al cap!

— Y aquesta mullena! que vols que la confiti?

— Adeu, donchs, amoreta meva.

— Adiós, cementiri de la *constancia y del aprecio.*

— Fins a demà. ¡Pinturero!...

— A les dotze en punt ¿sents?

— En punt. —

Y la finestra grinyola tancantse pausadament; l'embossat s'allunya; de les ondes del paraygua la mullena li vessa a raig fet y, dins d'aquella especie de gavia líquida que li forman al seu voltant los regalims, se'n va enamorat, somniador ab recorts de sa estimada, y apressant lo temps per que li escurse l'anyoransa ab la ilusió que demà li tirarà la clau; y es un dirho entre nosaltres, que ja se n'hauría de donar vergonya, ab los mesos que l'aguarda perdent nits y encostipantse, tant li haguera valgut

qu'un día de festa, vestit a l'antiga espanyola, se'n hagués anat al torin a tomarla a dalt de cavall.

* * *

Altres desgracies succehían més amunt. Lo sol, bregant ab los núvols y enfonzanthi ses llanses de foch, esbargía'l cel. La pluja mimvava y feya xim-xim; la fosca's fonía; la nit era morta y enterrada pel sol. Lo nocturno afinava!... Bon día y bon hora, bon día tothom.

3 octubre de 1877.

SEMPREVIVA

Jo'm penso que fou ma primera ilusió, per que no m'atrevesch a dir que fos mon amor primer...

Era una criatura, un noy qu'encara haguera jugat. Aprenía les llissons de l'aula, y'm distreya pensant ab l'Angeleta. Ella cantava ab una veu com la que deuen tenir els àngels: jo apartava'ls ulls del llibre, y mirant a sa finestra m'embadalía escoltantla. No la podía veure per que ens separava la distancia d'un pis; mes l'endevinava sentada al devant d'una tauleta, els ulls baxos sobre la roba, fent bellugar depressa la mà en que hi tenía l'agulla.

Aquell pati hont hi treyan les

nostres finestres me semblava'l paradís; no tenía rès d'extraordinari, per axò. Les parets, velles y emblanquinades; lo meu balcó, ab sa barana de fusta que tot just s'apartava del ras de la paret; en la del devant, les rexes que donavan claror a l'escala; la del costat, a mitx ayre termenava en terradet; y en l'altra, més alta que totes, hi havía unes quantes finestres distribuhides a capritxo, sense ordre ni mida. En una d'elles, a la que jo guaytava sempre, hi havía un test ab canyes dretes y travesseres formant una barana per hont una clavellina hi treya ses poncelles apoyanthi sos tronquets; una gavia ab un gafarró bellugadís y xerrayre; y més amunt, al costat d'una branca de llorer benehit, una ampolla de vidre vert ab bàlsam. Desde mon balcó alsava'ls ulls y veya la finestra: mirava més amunt, y trobava'ls núvols; y a mi m'agradava fixarlos en la finestra per que'm parexía que'ls deturés al primer replà del cel.

Jo tenía enveja a n'aquelles flors; estavan tan aprop de l'Angeleta, que la veyan sempre y podían donarli son flayre y presumirse ab la galanu-

ra dels seus matisats. L'aucell corría del saltador a la menjadora, ò parantse, enfonzava'l seu capet en l'abeurador y'l treya espolsantlo joyós esclatant en una carretilla de refilets armoniosos. Jo, que desde baix no la podía contemplar, sentía com si m'exissin del cor cants més dolsos que'ls del aucell y perfums suaus com els de la clavellina. Un día que passés sense vèurela, m'entristía, y l'endemà de bon matí ja m'estava al balcó ab lo llibre devant dels ulls y la mirada a la finestra. Si la gavia era fòra,'m posava a estudiar de mala gana y no aprenía rès; però si era ben matiner, llavors la veya abans de posarse al treball, quan s'abocava a la finestra per penjar la gavia, y reparant en mi descloía sa boca ab un festós mitx-riure que correntli per la cara dibuxava dos clotets a les galtes com si també riguessin, y'm deya:—Bon día, Manelet.—Després regava les flors, me feya adeu ab la mà, y al poch rato ja la sentía cantar. Jo no apartava la vista y seguía les gotes d'aygua que, desde'l fons del test, s'escorrían paret avall marcant una reguera que, a vegades ba-

xant molt y altres aturantse més amunt, podía dir que cada día'm senyalavan los moments de ma amorosa contemplació. Y ara, que ja han passat molts anys, encara al mirar la finestra veig les taques que hi dexà l'aygua, y trobo altre cop la senyal que m'amidava la felicitat y lo compte just d'aquella ditxa ja perduda.

* * *

Los matins qu'ella'm donava'l bon día, jo estava alegre, enjogassat, y de tant en tant, al bò de ma alegría, en lo moment qu'ab expansives rialles comunicava mon bon humor als demés, se'm dibuxava al pensament lo rostre de l'Angeleta saludantme ab aquella rialleta, y'm quedava pertorbat; lo cor me batía ab més forsa, y era tanta la ventura, que fins lo riure'm recava, temerós de donar als altres part d'aquella alegría que jo sol volía gosar.

Jo tenía companys, y encara que per ells no era reservat y'ls hi comunicava mos xichs pesars de noy, no

gosava, per por a les seves mofes, divulgarlos l'amor meva; aquella primera quexa del cor de la que jo sol me'n gaudía la ditxa, y tot sol me'n aconhortava les penes... Mes jo volía saber si per altres ulls era l'Angeleta tan bonica com pels meus; y una vegada, després de molts embolichs, vaig preguntarho a un dels companys.—Es rossa;—'m va dir sense pensarshi gayre; jo no gosava dir rès més, però la resposta no acabava de resoldre mon dubte.—¿No es veritat qu'es més maca que les altres noyes?—me vaig determinar a preguntarli. — Si vegessis a mes cosines, també'n son molt.—No volguí insistir, per que allò era pitjor que picar en ferro fret.

* * *

Al hivern, aquella finestra no la obrían; l'aucell era dins, lo claveller esbrotat, y del test sols ne sortían les canyes seques; no més l'ampolla del bàlsam y'l llorer s'estavan allí a sol y a serena. Mon balcó restava tancat, y encara que guaytés pels vi-

dres, ella no sortía a donarme'l bon día; y sols mitx perduda arribava fins a mi la cansoneta ab que distreya son treball.

¡Còm desitjava l'estiu! ¡ab quín content veya florir los atmetllers quan feya bonansa! Llavors me llevava abans qu'exís lo sol, corría al meu quarto esperant qu'ella sortís, y ab la rialleta ab que'm saludava parexía que mon cor rebés ben primerenques les suaus besades de la primavera.

Lo cel tornava a embromarse;'ls díes eran frets y ventosos com si tornessim al cor del hivern; la finestra no s'obría, y'l pati tornava a pendre son aspecte de soletat y tristesa...

Després se feya clar més aviat; desde'l llit escoltava'l xerroteig dels pardals y'ls veya sortir dels catúfols penjats a la paret y extendre'l vol cercant menjar pels seus petits. Jo contava les fulletes que naxían en la clavellina y potser sorprenía esbadallantse ses poncelles, y d'un día al altre les veya extendres en encesos clavells, com antany n'havía vist uns altres, ufanosos primer, mustirse

més tart, y decantats sobre'ls tronquets esfullarse, apagats els colors y perduts els seus aromes.

* * *

Més endevant, ja no vaig sentir més les seves cansonetes. A certes hores del día escoltava una remor de conversa que vagament arribava fins a mi, y a voltes unes rialles que's confonían ab altres més primes y jovenetes. Després la porta del pis s'obría y aquelles veus s'aclarían ò s'apagavan de sobte, y al cap d'una estona de quietut, un adeu falaguer que's repetía a cada replà, y veya passar per derrera les rexes un jove que, tot devallant l'escala, mirava amunt y responía ab saludos a n'aquells despediments apassionats.

Desde llavors vaig saber lo qu'era estimar, y coneguí lo qu'era gelosía. ¡Oh, si hagués tingut forses pera lluytar! ¡Còm m'avergonyía d'esser tan criatura! ¡còm me veya impotent y mesquí pera posarme al costat d'aquell jove tan galant per son trajo y ses joyes, fumant cigarros *puros*, al

devant de tothom, y jo vestit ab gech blau de botons daurats, sense soguilla ni agulla de diamants y fumant sempre d'amagat! Jo'm mirava al mirall, y encara que no tenía pèl de barba, ¡quína vanitat me donava la gelosía! fins arribava a semblarme que si hagués tingut més anys no m'haguera fet temor lo promès de l'Angeleta.

Y per axò sempre m'axecava dematí y sortía al meu balconet, molts cops inútilment, per que no la veya.

Si tampoch no sortía l'endemà, un defalliment momentani'm feya descoratjar, y'm semblava impossible viure tan temps sens vèurela. Me'n anava a l'aula, y pensant ab ella'm distreya, y era ditxós ab mes cavilacions. Y, entre la bullicia de la vida d'estudiant y de les bromes d'aquella edat, sens apartarme dels meus amichs y prenent part en sos jòchs, trobava una estona, un moment curt com una exhalació per pensarhi: clohía'ls ulls y li tirava petons, com si volgués partir ma felicitat ab ella.

Quan a la classe'l professor me preguntava y jo li responía seguida-

ment sense que ningú m'apuntés, al veure que tothom m'escoltava atent, haguera volgut trobar entre tantes mirades les de l'Angeleta, per que'm feya l'ilusió que li haguera agradat veurem sortir del nivell en que comunment me veya.

* * *

¡Que pesat fora pels que'm llegissen, y que dols pera mi, comptar aquelles tristeses de cada día, recompensades sempre per una mirada ò per un gest de benvolensa! ¡y aquelles tardes dels diumenges tan quietes, ab son silenci plè de misteri, passades al balconet ab la sola companya d'un llibre amich, apoyada la cadira en la paret y'l cap a la barana, dexant vagar la fantasía entre tantes quimeres que venían per fixarse dubtosament en idea, ò s'esborravan abans de coordinarse per dibuxarsen d'altres y altres sens poder afalagarne una, ò millor amanyagantles totes, per que, abundantes y variades com eran, les engendrava la passió y ella sola les embellía! ¡Y en eix dols

encant d'armònica avinensa entre'l cor y'l pensament, mitx cloure'ls ulls, y al caure la tarde, en aquella hora de calma infinita, de trista quietut, exaltarse en fantasiosos fingiments, concebint l'amor compartit, y tenir orgull, voler mèrits, per ella conseguits y a ella tributats sens idea vanitosa ni vulgar presumció, sinó desitjats per serli rendits en pach de uns afalachs de dolsor tanta, que tremolava de goig al imaginarlos! ¡Y fugint del món real, abandonarse al torbellí de febroses divagacions, pujant a superiors altures, y trobar més plaenta vida, sens enveja de gelosía ni temensa d'oblits, y ab ella, enamorada del amor meu, gosar tan complerta exa felicitat que més gran lo cor no podría sentirla ni'l pensament lograría imaginarla! ¡Y al desencantarse de sobte de tan bell encís per mental fadiga ò per petita remor que distrau l'esperit de sa cabilació, veure aquell cel treballosament format ab quelcom més lleu que l'ayre y més tènue que la llum, esbarriarse lo mateix que fumarola, sens que l'enteniment puga arreplegarne cap despulla per fixar

altra volta tan falaguera idealisació! ¡Y al despertar d'aqueix celestial ensomni, no sentir amarch desconsol en la realitat, ni cobart descoratge, sinó que, conservant l'enlluhernament de visions tan resplandoroses, guardar en lo cor part d'aquelles riqueses, y esser felís ab un afecte que fins les tristeses que'm donava eran gustoses de dolsor!

* * *

Ab semblants entreteniments passà molt temps, no sé quant, per que'l que's gosa no s'amida. Vegí altra volta marcirse'ls clavells, passar lo estiu, la tardor, y altre cop tancarse la finestra, quedant trista y deserta sense flors ni aucell. Y com si en aquella casa passessen un gran pesar, ja no sentía les rialles de l'Angeleta ni'ls ajogassats despediments que feya al seu promès. Un dematí, l'Angeleta'm va cridar, y ab semblant que s'esforsava en aparentar alegre, me demanà que pugès a casa seva.
—Manelet,—me va dir al obrir la porta;—¿me vols fer un favor? ¿voldrías

escriure una carta? seràn poques paraules...—y girantse vers la tauleta, com si cerqués alguna cosa, però realment pera dissimular sa turbació, exclamà:—Mare, diguèuli vos;—y'ls singlots no la dexaren continuar. Sa mare ab veu baxa m'esplicà que s'havía desfet lo casament y que calía retornar tots los presents junt ab una carta dirigida al fadrí que l'havía pretinguda.

— Vína al vespre, Manelet; — me digué l'Angeleta, arrancant un sospir y inclinantse per axugarse les llàgrimes ab lo revers del devantal. — Ara no podría dirte rès. ¿Tornaràs després? —

Aquell mateix vespre hi vaig anar. En la tauleta hont jo escrivía s'hi apoyava de colzes un'amiga de l'Angeleta; aquesta al darrera meu, posada una mà en la meva cadira y l'altra sobre la taula, guaytava per demunt de la espatlla lo que jo escrivía, y tant prop meu, que'm pujavan los colors a la cara sentintmhi la suau escalfor que de la seva irradiava.

Poques paraules bastaren per dir al que fou son promès que li retor-

nava'l retrato y'ls regalos donats en altre temps. Jo sentía'l contacte del bras de l'Angeleta que s'apoyava en mi, y endevinava potser ses impressions a mesura que llegía lo que jo dexava escrit. Nostres caps se tocaren un breu instant y, al finir la carta ab senzill despido de cortesía, una llàgrima seva'm caygué a la mà. No puch dir quín sentiment me va commoure; no sé si fou d'enveja; podría ser compassiu... Jo vaig oblidar que plorés per un altre, y la meva cara s'apoyà suaument sobre la mà de l'Angeleta, y en aquell delitós contacte, si no vaig gosar ferli una besada que se n'hi haguera anat la ànima meva, mos ulls la humitejaren ab llàgrimes que més enamorades y castes altres ulls no les han pas plorat.

No sé quí va esser primer, ella en apartarse, ò jo en alsar lo cap. La seva amiga'm mirà ab certa fixesa que parexía voler penetrar mon sentiment, y mentres jo clohía la esquela, digué ab veu baxa algunes paraules a l'Angeleta. Aquesta's quedà una estona sorpresa y commoguda, y brillantli'ls ulls, com si alguns re-

corts li aclarissen la memoria, movía el cap, més qu'en senyal de dubte, com si anés trobant datos qu'afermavan la observació de la seva amiga. Y jo, posant l'adressa a la carta, haguera volgut amagar la cara, per que sentía sobre meu tot l'encís de una mirada que ni l'amor podría ferla brillar ab més tendresa.

* * *

Aquells díes felissos ja no debían tornar; era en và que mirés a la finestra que ja no s'obría y no'n sortían cants, ni alegríes, ni enamoradores mirades. Per últim cop hi feu sa aparició l'Angeleta engalanada de nuvia. ¡Si n'era d'hermosa!... Mirà tristament al pati, com si's despedís d'aquell lloch estimat; se fixà en lo meu balconet, y al veurem, me va saludar, retirantse com avergonyida de que l'hagués sorpresa guaytant.

Hores després ja era casada, y junt ab lo seu marit sortían de la vila per anar a viure a una gran hisenda de la qu'ell n'era l'hereu. «Que Deu los guíe y l'Angel» vaig murmurar; y

en ma salutació hi havía llàgrimes, y per la meva tristesa'm semblava com si sentís un amarch pressagi que'm deya que no la veuría may més.

* * *

Quan miro aquella finestra, testimoni del que fou mon primer amor, hi trobo, en compte d'aquell goig tan pur, una pena que m'entristeix. Ara quasi sempre està deserta, y a vegades, cautivat per els recorts, miro embadalit buscant la felicitat que hi vaig gosar. Aquell testet no hi es; l'aucell, ¡quan temps hà que no hi canta!... L'Angeleta no hi ha tret may més lo cap...

Algun cop hi surt a guaytar una jaya de testa venerable, ab los cabells blanchs y'l mirar apagat, en la que jo hi veig, com d'un dibuix que'l temps ha confós, els contorns d'aquella fesomía hermosa y càndida que jo adorava, y quelcom, en sos ulls, d'aquells ulls que'm revelaren l'amor, prou aviat per desventura meva.

Y, a voltes, ¡ay del meu cor! tam-

bé hi surt una noyeta ab los cabells més rossos que l'or, los ulls blaus y piadosos, retrato jovenívol y perfet de l'Angeleta, y ab una veu d'inflexions suaus, que per sa semblansa'm fa dubtar a voltes si una alucinació me pertorba, me crida,'m fa festes, y'm tira petonets, com si, per ella, sa mare desde'l cel me'ls enviés en pach del amor cast qu'en mort y en vida li he guardat.

UN PORTER

D'ensà que la tropa no porta xarreteres, l'ofici de tirador d'or ha anat per terra.

Quan veig als militars ab les estrelletes y'ls galons a les mànigues, ¡tant se val! tinch de distreurem ò girar la vista a algun altre indret, per que comenso a encaparrarme, a pensar ab l'ofici y ab lo canutillo, que més de quatre cops (sinó qu'ara'l castellà se m'ha rovellat) m'han vingut ganes d'empendre algun oficial y dirli: «Tot es hu'l goig que feyan abans ab aquell bassal d'or que se'ls escorría per les espatlles, que per poch ayre que's dongués la persona, ja teníam lo serrell balandrejant a una banda y

un'altra ab una magestat qu'allò sol parexía que volgués dir: ¡paso que viene el garbo d'Espanya!... ò'l qu'ara fan ab aquestes estrelles solitaries y encastades que no's bellugan, ni acabo de entendre'l significat que portan.»

Un assistent, ab qui'm vaig franquejar, me va dir: (era andalús) «Las estreyas sinifican sereniá. Me comprende V., maestro?» «Nó que no ho entench, li vaig respondre, té, fúma, qu'axò'm sembla qu'anirà llarch.» «Quiá, en un berbi-gracia lo ve usted más claro que si fuera de bulto. Hágase V. cuenta que si en el cielo conforme es de noche y sereno tiene V. allí estrellas para otro ejército que se presente, y en cuanto esté cerrao el tiempo no ve V. una, ni con el tiliscopio de vara y pico, nosotros los militares, quiere izir, vamos por comparanza, que si allá arriba falta la sereniá en algunas ocasiones, á nosotros no nos falta jamás el requisito ni de día ni de noche, esté sereno ó nublao, ni aun que caiga el agua como si la soltaran con barriles sin tapaeras.» «Pleguèm, Bermúdaz, ja'm dono, vaig tenir de respòndreli,

peròl cert es qu'aquesta invenció m'ha tirat per portes; y per mi, quan veig algun dels teus sense les xarreteres, ¿què vols que't diga? potser es una etzegallada, peròm sembla que van massa escarits de les espatlles.»

* * *

Y no hi va haverhi més; vaig tenir que buscàrmela per un altre cantó. Ab empenyos y fent parlar a moltes persones, me va sortir aquesta portería. Jo'n dich l'escaparata, per que tot son llistonets y motllures; rès, un cau de pols, que si per netejarlo no m'hi fes ab la regadora, tot lo día'l passaría fregant mostatxonis y encreuamentes. Oh, y tan esquifida, que no més hi cabem la tauleta y jo. De manera que la dòna quan me porta'l dinar, té privada la entrada; que si ella volgués menjar ab la meva companyía, tindríam que parar la taula al replà de la escala y un cop assentats, per no pujar y baxar, fernos servir la minestra pel correu. Valga que, tant l'un com l'altre, ja no estem per romansos;

però algun temps, a casa nostra, l'hora de dinar era l'hora de la bulla.

Jo li tirava una molleta de pà, un pinyolet de cirera, etz. Ella feya'l cremat y'm deya: «Estèm.» Li tornava a tirar, y com més volía estar sèria, més li escapava'l riure. Al últim, agafava un got plè d'aygua: jo'n prenía un altre ab una mica de vi. «Míra que't batejo,»'m deya: «Míra que't remullo,» li responía, balandrejant lo vas com si li anés a tirar.

Ella's feya enrera; llavors m'axecava, y al acte que's posava'l bras devant de la cara y feya'l xiscle creyent que'l vi li anava per demunt, jo me'l bevía y s'acabava'l jòch.

Tornant a lo que deyam, una vegada li vaig dir al amo: «Home, Don Meliton, axò no es una portería; més aviat sembla una gavia per conservar vianda. Aquí dins, si una persona hi vol estar conforme, s'hi te d'amagrir per forsa; y si vol tenir modos, li trencarà un vidre cada cop que fassi la cortesía als estadants. ¿Que no ho veu, que si'm vull treure la gorra haig de sortir a fòra? encara no faría'l cartabó ab lo colze, ja m'hauría exit per l'altra banda.

Míri, per governarli'ls interessos, no prench rapè de ningú, per que'm sembla qu'alguna ocasió, ab l'estremitut no més, encara no tindría temps de donarme'l Deu te valga, ja haguera fet trinquis, y tota aquesta requincalla de vidrets y llistons se'n anava a parar al mitx del carrer.» Ell prou me va dir qu'ho faría mirar per l'arquitecte. «¡L'arquitecte! vaig dir entre mi; si'm volgués creure, lo millor fora anar a trobar l'aucellayre del carrer de Montession, que potser ho apariaría per uns quants canaris.»

* * *

Y encara tot axò son flors y violes, per que, petit ò gran, l'armari, no hi hà remey, lo tinch de pendre com siga; però lo que més m'amola es ser lo criat de tothom. Quan hi hà un pis desocupat, ja tremolo: si per desgracia es lo de dalt de tot, «¡ay Pere, penso, quína feyna se't gira.» De bon matí ja's presentan llogaters. «Dígame V., portero; (les que preguntan son, per exemple, una mare y filla, qu'a la primera llambregada ja

veig que tot ho portan tenyit y que van per pochs) ¿es muy caro este cuarto piso?» «Deu duros.» «¡Canario!» Elles diuen «canario», y jo dich «penjada»; ja ho sabía que no faríam rès. «¿Será muy grande, eh?» «Ja veurà, grande, grande... si no fossin les parets, sí qu'hagueran pogut guanyar terreno.» «¿Qué dice?» pregunta la vella dirigintse ab veu baxa a sa filla. «Que, nada, una necedad; ese tío tiene cara de pocos amigos. Vamos, mamá.» «¿Y no sería menos?» insisteix la mamà. Espérat, qu'ara t'enjegaré la grossa, penso entre mi. «No, senyora, que's paga per trimestres avansats.» ¿No ho deya jo? encara no senten lo dels tres mesos, s'enretiran baix de l'acera, axecan lo cap per tornar a mirarse'l pis, com si li enviessin espressions, y se'n van sense dirme rès.

Que m'entra un militar molt decidit, com tenen per costum. Jo, en vegentlos, no hi puch fer més; ja sé qu'ells no hi tenen cap culpa, però vèurels ab los galons y les estrelles, veig la meva ruina y les sanchs me bullen. «¿Maestro, á ver, tiene V. las llaves de ese cuarto?» «¿De quín

quarto?» «Tóma, del que está por alquilar.» «Ja está llogat.» «Pues cómo, si tiene seña!» «Oh, què vol que li digui..?» «Entonces, haber quitado los papeles y no vendría nadie á hacer el tonto.» «Jo li diré: l'estadant que l'ha llogat no'ls ha volgut treure; ja veurà, ell es a casa seva y pot fer lo que vulgui, jo no m'hi puch ficar...» «Valiente papanatas será el estadante ese.» «No senyor, mi teniente, es un comandante.» «Comandante?»'m pregunta arronsant les ceyes, mirantme de fit a fit, però enrahonant ab menos fueros. ¡Com jo ja sé qu'axò sempre'ls hi fa efecte! y després, l'amo no'n vol de tropa, per que may hi fan estada llarga, y'm té dada carta blanca; axís es qu'aviat tinch patollada la mentida. «Comandante, ha dicho usted? hombre, en un cuarto cuarto!... ¿Díga V., de qué regimiento?» «Si vol que li digui la veritat, no m'hi vaig enfondar, per que no portava uniforme y no sé si era de peu ò de cavall.» «Sería de reemplazo.» Y anantsen cap al llindar de la porta, s'atura per mirar si porta'l calsat lluhent, y parlant tot sol sento que diu:

«Que capricho, venir ahí arriba..... á no ser que ese majadero....» y saludantme ab lo bras, desapareix carrer amunt. Com que ja m'ho pensava qu'al últim en dexaría una de seca... Però jo penso: míra...

Quan venen nuvis ò parelles acompanyades qu'estan a punt de casarse, es curiós de sentirlos; tot son rialletes y pessiguets y mirades d'aquelles que'l blanch dels ulls sembla que's mengi tot lo negre; ¡ay, Senyor! esperan la felicitat, la tenen, y no se'n adonan! Sempre son amables, y'l mitx-riure que seguidament se dirigexen també arriba fins al pobre porter quan li diuen alguna cosa. «¿Escólti, s'avansa a preguntar la noya, qu'es molt xich aquеix pis qu'està per llogar?» Jo, que no hi hà rès que m'amansexi tant com una persona que'm tracti ab bondat, passo endevant, y'ls convido a vèurel. Tinch observat ab aquexa quitxalla que s'estiman, que sembla que's burlin de la gent. Pugem la escala, per exemple; hi hà quietut, ningú diu rès, per que, ab tants esglahons, una de dos: ò's calla ò no's pujan; y a lo millor, sense saber

còm, se senten unes rialletes!..... Si no que un hom fa'l tonto, per que quan ells hi van jo ja'n torno! «¡Ay, qu'es bonich!» esclama la senyoreta entrant al pis y veyent aquella estesa de sol que's fica fins al corredor. «Espéris, li contesto, que quan hi haurà'ls testets en la finestra y un canari aquí en lo menjador, ja podràn sortir a passeig tots los vehins de la casa, que vostès may estaràn sols ni tristos.» Y ella, del modo que li brillan los ulls mirant al seu promès, sembla que li vulgui dir: ¡que'n deu ser de bon home aqueix porter! Jo'm tombo, per que aquella alabansa que no's diu, però que s'enten, me penetra y'm commou tant, que m'haig d'axugar les llàgrimes que m'espurnan dels ulls.

La seva mare, que per ser tan grossa va molt pesanta, encara es per lo replà y tot esbufegant sento que diu: «Es massa amunt, noya; axò es un desterro.» Mentrestant, los joves recorren les habitacions; destinan lo quarto de la sogra, que per un regular me l'atrassan a la part de derrera, distribuhexen los mobles, fan càlculs, ell ab lo bastó pren amplaries, y l'un

pany de paret li resulta xich per la llibrería, en l'altre no més hi cap una calaxera; les cadires no sab ahont ficarles, lo sofà menos, y, en aqueix apuro, fa de memoria l'inventari dels mobles que tenen, guaytant al *cielo raso* com si volgués enquibir allí dalt los que li sobran. La mare, ab un cop d'ull ja ha vist que no hi cabía rès (sense adonarsen qu'ella ja era dins,) y fa'l desmenjat, tot ho troba esquifit, y al últim se m'encara per preguntarme'l preu. Quan sent que's pagan deu duros, se tomba d'esquena en rodó y se'n va cap a la porta; la noya's posa seria,'l jove baxa'l cap, y trayent comptes mira a terra, com si hi tingués los quartos escampats per les rejoles, y a la fi, me'l llogan ò nó; però ja dich: m'hi encanto al sentirlos; la joventut atrau y sembla qu'encomani la ditxa y l'alegría que'ls sobrix en la mirada, en la conversa y en la vivesa de tots los seus moviments.

* * *

Si havía de parlar no més que de la meytat dels que venen per llogar

pis, de lo que diuen y de lo que jo noto, no enllistiríam pas. Y si fos cert lo que aquestos anants y vinents diuen de la casa, tampoch la llogaríam may. Axís que saben lo preu, tots m'esplican les tares que hi troban. Los del primer pis voldrían lo saló més gran ò un'altra arcoba pel llit d'estat; l'un demana banyera, l'altre safreig no més que per ells... jo, que conech que tot son passatemps y brou de llengua,'ls hi dich: «Ja ho veuén; hi hà tot lo que van posar; lo demés es fòra de casa, per que al sostre mort l'amo no hi vol carregaments.» Y axí'ls despatxo, pel terme malitar; poques rahons y de *frente.*

¡Y lo que'm tinch d'axerivir per conèxer aquells llogaters que més s'estiman comprometres que no pas pagar! Quan troban moltes tatxes a la habitació y la llogan, penso: *malu!* aquests s'hi volen estar de franch, que deuen ser d'aquells que, pagat lo primer trimestre,'s pensan que'ls hi han venut la casa; y m'ho faig venir tan just y'ls embitllo tal mentida, que fins la dòna, que'm coneix de tants anys, també se les empassa com si fossen ensucrades. «Oh, que

vostè me l'havía mitx comprmès, que cesta que ballesta, que patatim patapam.» «No sé què li digui: ja està llogat al notari de les diputeques.» «¡Però si encara hi hà'ls paperots!» «Paperots ò no paperots, hi son del altre vespre que va ploure, y s'axugan.» «¿Quan va ploure? si d'antes d'ahir que me'l va comprometre, sempre ha fet sol.» «A n'al seu carrer, si per càs, qu'aquí de nit no hi toca.» «¡Míri ab què surt, ara! Jo'l que li dich, que sempre ha estat serè.» «Donques, aquí va fer un ruxat; debía ser un cap de núvol; y després, què's neguiteja ara! no me'n cuydo jo d'allí dalt: plou quan li dona la gana y ahont li vé be.» «Què m'esplicarà a mi! que's pensa que tinch llana al clatell?» «Ja veurà, mestressa, ò senyora, segons; jo no m'he allargat tant de paraules; vàgi a trobar l'amo, y hèguisseles ab ell.» Com que l'amo, enviantlhi, ja veurà la *munta* y li donarà'ls despatxos ab tants modos, qu'axís que's distregui ab les cortesíes, la goma de la mampara li tancarà la porta tan sobtadament que's trobarà fòra del despaig sense sapiguer per hont ha sortit...

* * *

En fí, so porter, per que no he trobat altra cosa per guanyarme les caxalades, y crèguin que n'estich fins al cap de munt. Pera mi, no hi hà festa assenyalada! ¡sempre d'estaqueta? ¡15 hores cada día! Al principi que vaig venir, quan sentía parlar del *Ponton,* pensava: ¡què *ponton* ni que raves cremats! axó sí qu'es un *ponton* en terra *firma*. Però després, a copia d'anys m'hi he anat fent; y quan estich cansat de passejar per l'entrada, me'n entro a seure dins del confessionari, y allí, a copia de rumiar, sens'adonarmen, com aquell qui diu, hi tombo alguna bacayneta qu'ajuda a escursar les hores. Y vèlshi aquí lo qu'es una portería y lo porter; un criat de tothom, lo ragatxo de quatre estadants y l'enemich de naxensa de totes les criades; ¡com que un, sense volguer, veu certes coses!... està clar, los hi sab greu per que's pensan qu'un hom es fluix de llavi.

* * *

«Hi hà estaments més infelissos que'l teu,» me diu un company d'obrador qu'ara està retirat... al hospici. «A tu no't falta aquexa, que es lo principal; tu no tens de basquejar per roba, qu'es molt avens... tu, lloguer de casa no'n pagas, tu...» «Jo, jo! li salto desseguida sens dexarli dir rès més; encara si algú't sent podrà creure que puch dexar moneda a la Seca! ¿Què vol dir que no'm tinch d'amohinar per roba? ¿per que'm veus ab pessa llarga? fa més de dotz'anys que cap sastre no m'ha près la numeració de l'esquena ni d'enlloch; y desde llavors ja no sé si so dret ò esguerrat, per que tot lo que'm donan m'ho engipono. A vegades penso: si't poguessis veure les butxaques del derrera estich cert que tot lo día'l passarías arrambat a la paret com aquell qui juga a amagar esquenes. Té, aqueix paltó era de don Fernando; vès si n'es de gros, que si's fiqués dins de la garita, quan voldría exirne sortirían plegats ell y les

vidrieres. Donses la dòna'm va dir: Pere, te va pintat; deu ser per l'istil de les pintures qu'ella fa ab una escombreta de dos, un cossi de cals y un quarto de terra groga; si vols, tallaré'ls faldons y semblarà una americana d'aquestes qu'ara's portan... Fúig d'aquí, ximple, li vaig respondre;'l portaré tal com s'escau: ¿no veus que sempre's conexería qu'ha sigut un paltó qu'ha tornat a menos? Y míra, del hort a l'olla: tal com lo va fer lo sastre Llausàs, jo m'hi encabexo; no hi puch perdre rès: aquí dins sempre hi hà més esbarjo qu'a la llotgeta del empleyu. ¡Si té unes mànigues que semblan uns calsots de moro! té: pròba de donarme un pessich, ¡ca, has de trobar lo bras! lo tinch a la part del derrera. Si'm cordo, (però no puch, me sembla que vaig bolcat y no goso a seure per que no sé ahont cau la giragonsa de les cames,) si'm cordo, donchs, ni's veuen los peus: repàra, lo mateix que si caminés ab pollera. Y donchs? que no es una vergonya qu'un home de be, haja d'anar sempre com un carnestoltes y que no pugui tenir lo logro de ferse ni una prenda; que si

una vegada al any vol posarse un drap a sobre, siga al menos fet segons regla y mida del indivíduu? Ja ho pots dir que tinch rahó. ¿Quí té humor d'anar a donar una volta ab aquesta disfressa? ¿Que vols que m'apedreguin? ¡Vatua'l món! ¿que no es prou delicte l'esser pobre, qu'encara un se tingui de veure avergonyit pels matexos pobres, per que ha trobat una bona ànima que no ha volgut que patis fret? ¿Y donchs? Si no m'haguessen arruinat l'ofici, jo aniría com cal y al meu gust; ara, gracies qu'en lo món hi haja richs que's recordin del que ho ha de menester.»

* * *

Abans, prou tenía afició a llegir los diaris, per veure si ab un pronunciament tornavan les xarreteres al exèrcit. ¡Però, ca! les bullangues servexen per altra cosa avuy al día; si jo hagués tingut *influjo* allí dalt, a Madrid... però's coneix que hi hà qui punxa: ara ja m'han arruinat a mi; demà arruinaràn un altre ofici; no'n

volen de treballadors; volen no més que ganduls, y axís ningú'ls destorba. ¡Vès quína carrera he fet jo! ara, al peu d'una porta; demà, tancat a la Casa de Caritat.

AFLIGIMENT

18

Som dos vellets, la dòna y jo, y no vos podré entretenir ab cap historia d'aquelles que l'amor de la jovenesa hi fa'l més important paper. ¿Què voleu que us conti un jayo, sinó les amargors qu'en lo món ha passat? y ¿què podré dirvos de la Tereseta, la meva dòna, sinó la trista relació, plena de llàgrimes, d'una vida que, com la meva, camina a ses derreríes?

Parlèm, donchs, del nostre fill; y en sa dissort y malhauransa veurèu recullides y ajuntades totes les penes qu'entristexen aquest camí, tan llarch per esser lo derrer, que separa nostra vida passadissa d'aquella altra més duradera.

Totes les alegríes passades, totes les nostres ditxoses recordanses, avuy nos semblan com si s'haguessin tornat penes que s'afegexen a les que ja tenim.

¡Si'ns haguesseu vist quan nos casarem! La Tereseta era la minyona més escayenta y hermosa d'aquests voltants; de mi, no us ne puch parlar, per que no fora decorós ferme alabanses; tant se val! jo'm vaig enamorar d'ella per son cor y sa guapesa, y ella s'enamoraría de mi per alguna bona prenda del geni ò de la persona...

¡Que felissos forem! ¡qu'alegre'ns parexía llavors nostre casal! Semblava un trosset de paradís que Deu a gratcient nos l'hagués dexat a la terra per que hi gosessim la pau y'l ben estar. Ara, essent el mateix, el trobem plè de soletat. Encara les gallines corren pel barri, y cercant grà, esgratinyan la terra ab lo bech; els cunills també entran y surten de ses llodrigueres caminant a saltirons y, arronsantse vora d'un tronxo, l'apriman ab la bellugadissa de ses mossadetes. Sota la matexa parra hi hà'l safreig, y encara's sent càure-

hi nit y día ab igual soroll l'aygua de la mina. En la paret de la fatxada, qu'a la tardor la cobrim ab rastres de panolles, hi hà'l rellotge de sol, y en les finestres s'hi veuen els matexos testos emblanquinats en els que la Tereseta hi té ses clavellines y aufàbregues. Desde casa veyem els nostres camps: lo blat de moro s'alsa ufanós ab ses canyes y ab ses fulles escalonades que s'ajauen com desmays, y vora del cim, embolicada, l'espiga plena de grans tendres. A un cantó, l'hort ab ses capsades de verdura y rengleres d'esblaymades bledes, cols gitanes y de brotó. Les carabasseres escampan ran de terra ses fulles grosses y rodones; les mongetes s'enfilan per les canyes voltantles de verdor: tot com abans es alegre y tot se renova ò cambía sovint; lo camp, de rostoll al estiu, verdeja pel Janer; la figuera que'l fret despulla, després trau nova brotada y s'engalana de fullàm; els aucells que al hivern marxan, pel bon temps tornan ab sos cants y ses alegríes; quan la flor cau, naix la grana, y dels brotons ne surten nous sarments... Sols per nosaltres es fugida

la bella primavera; mort lo plansó, som com arbres malaltissos, assecats d'arrels y cremats pel sol.

* * *

Tinguerem un noy que fou lo nostre goig y encís; molts cops sa mare, al afalagarlo, els ulls se li havían omplert de llàgrimes; no sé si s'enternía trobantse massa ditxosa, ò si, al veure al seu fill tan hermós, la feya plorar la temensa de poguer pèrdrel. A mi també'm tenía'l cor robat.

A casa nostra tot anava al aument; les bones anyades nos omplían els cups de most y les sitges de blat. La salut no'ns mancava, y bons y alegres y ab abundor de bens, ¿quí podía esser més felís que nosaltres y de què podíam sentir enveja? Lo Peret anava crexent; totes les nostres converses, tots els càlculs nostres, a ell se referían; ¡lo fillet! nos dava la felicitat y nosaltres volíam retornarli ben aumentada.

Les llargues vetllades de la tardor les passavam tots els de casa sentats

a vora de la llar: els mossos y jo conversavam entretenintnos esclofollant llegums; la Tereseta, ab lo noy a la falda,'l feya dormir tot cantant y gronxantse en la cadira; lo noyet contemplava les flamarades de la llenya com pujavan fregant y escampantse al entorn del tupí; tancava'ls ulls, y's quedava adormit escoltant les cansons de la seva mare.

Ell nos feya estimar a tothom, per que tothom nos l'estimava; tots els qu'entervenían a casa, mesaders, vaylet, compradors de vi, tots dalían per ell; ¡si n'hi havían fet de petons en aquelles galtes roges com dues pomes roquetes! tothom al venir a casa me'l demanava per ferli festes ò darli lleminadures, y ningú se'n sabía anar sense tornarlo a agassajar. ¡Lo fill del meu cor! era tan axerit que's guanyava totes les voluntats. Ja venía ab mi per tot arreu; semblava un homenet ab son trajo de vellut, les espardenyetes sobre la mitja blava, la barretina vermella de la que se li escapavan pels costats els seus cabells rossos y caragoladissos, y una vareta de frexa a la mà. Venía al meu costat, y corrent per la

carretera, empaytava les sargantanes que fugían pels marges, ò ficava'l bastó en els caus quan alguna se li escorría pel pedregàm.

* * *

Prop de casa, com a la distancia de dos trets d'escopeta, hi havía la masía d'en Roquer; els masovers que menavan totes les terres vivían allí mateix, y com a vehins, nos confrontavam ab molt lleal amistat. Tenían una noya qu'era la companyera del nostre hereuet. Quan lo noy ens fugía, ja sabíam qu'era per anar a casa en Roquer a jugar ab la Mariona.

Un día que jo tornava del camp, vaig trobar a les dues mares mitx ploroses, no sapiguent hont s'havían ficat les seves criatures. Tota la tarde qu'eran fòra, y cap al tart, no veyentles, havían tingut lo mateix pensament: l'una envià a casa l'altra a cercar lo seu fill; cap sapigué hont eran. Tots nos posarem a buscarlos; los mossos, baxant a la carretera; la Teresa, tementse lo pitjor, se'n anà ab la de ca'l Roquer cap a la mina;

jo, després d'haver voltat inútilment y al passar per una tanca plena d'ars y esbarzers, me semblà sentir la veu de la Mariona: vaig abocarme per guaytar per entremitx de les branques, y vegí a l'altra part de les bardisses al Peret posat cama assí cama allà sobre'ls marges de la regadora que venía de la mina, trayent la mà que li regalava aygua y acostantla als llavis de la Mariona; aquesta, a la vora del reguerot, s'estava ab lo cap acotat xarrupant la poca aygua qu'aquell li recullía. Semblavan dues figuretes d'estampa: jo veya'ls seus rostres emmirallats dins de l'aygua; lo sol que ja era baix, els tocava de travers donàntloshi un color rogench. M'entretinch ab aquestes coses per que quan me venen a la memoria sembla que'l temps s'enderrerexi y qu'encara haig de tenir lo meu fillet per alguns anys. Son recorts que'm donan tristesa, mes també hi trobo consol. Si no'ns recordessim del nostre fill, ¿còm ho faríam? la nostra soletat encara fora més deserta: quan l'oblidarèm, serà que Deu ens cridarà a sa mare y a mi per tornàrnosel.

* * *

Lo Peret ja era gran; el senyor Vicari sempre m'aconsellava que'l fes estudiar. Ell li havía comensat a ensenyar lo llatí, y sempre'm deya que l'enviés a ciutat per continuar els seus estudis. «¿Què farèm?» deya jo a la Tereseta recantme que s'apartés del costat nostre, y al mateix temps volguent que'l noy no fos un ignorant. «No'n tenim d'altre, continuava dient al veure qu'ella no sabía què respondrem; y ab lo que tenim, no cal pas que treballi, ni que siga pagès. Podem enviarlo a ciutat, y cada estiu vindrà a passarlo a casa; y després, si ell vol apendre, ¿què'n farèm de llevarli aquest gust?» La Tereseta ni sabía dir que sí, ni gosava dirme que nó. Jo sortía del pas allargant la resolució per un altre día, y «mentrestant, deya jo, qu'estudíi ab lo senyor Vicari.»

La Mariona tenía quinz'anys; ja era una noya que comensava a fer goig; els minyons del poble obrían l'ull y venían a entabanar a sa mare

per que la dexés anar a ballar al sarau qu'algunes festes hi havía a la sala. Lo meu Peret casibé tenía la matexa edat. Els jòchs de l'infantesa ja feya molt temps que s'havían acabat per l'un y per l'altre. Jo observava que cada cop que la Mariona anava a ballar, lo noy no volía acompanyarla al poble y's quedava mitx tristot sense sapiguer còm passar la tarde. Els demés díes no notava rès d'axò; la Mariona venía a casa; lo noy tornava de la rectoría, y sense sapiguer còm, la conversa que s'havía comensat entre tots nosaltres sempre l'acabavan ells dos sols.

Un día va venir el Vicari y'ns digué a la Tereseta y a mi: «Vaja, a cap som: lo Peret cal que se'n vaja, qu'assí no hi apren rès.» «¿Y, donchs, que no fa bondat?» li vaig dir jo sorprès. «No siguèu bajanot, vosaltres no us adoneu de les coses fins que ja no tenen remey.» «¿Què vol dir?» li vaig preguntar tot alarmat. «No us exalteu; lo que hi hà, que'l vostre noy aquí se'ns esgarriaría abans d'hora per un camí molt perillós. ¿Que no haveu reparat vos ò la Tereseta, que d'ensà que la Ma-

riona de ca'l Roquer va a ballar, lo vostre noy té un neguit que'l fa estar malhumorat sens qu'ell potser sàpiga'l per què?» «Ja m'havía atalayat qu'algunes vegades se quedava tot motxo: però, ¿quí vol que's vaja a pensar rès, si encara es una criatura?» «Ja que poch ò molt haveu conegut alguna cosa, estalvièm paraules: ja sabeu lo que us toca.»

Y desd'aquell día quedà resolt que'l noy aniría a Barcelona. Ell estava content; nosaltres ens aconhortavam reflexionant que'l sacrifici que feyam apartantlo del costat nostre era pel seu be. Mes, desde llavors varem sapiguer què cosa es estimar y anyorar; jo no sé si'ls enamorats parlan ells ab ells ab tanta afició com la Tereseta y jo quan parlavam del nostre fill. Les cartes que'ns enviava venían a esser lo nostre llibre d'oracions. Cada vespre les llegía a la meva dòna; desprès deyam lo rosari, y en acabat, els mossos y les minyones prenían els llums per anarsen al llit; nosaltres quedavan sols, resant més ab lo pensament qu'ab els llavis, pregant pel fill; al dematí, axís que'ns desperta-

vam, en aquella primera salutació que s'envía a Deu, tornavam a pregarli per l'únich amor nostre.

Axís que venía'l bon temps, quan lo sol s'està més hores en lo cel y'ls arbres s'omplen de fulles, de pàmpols els sarments, y la neu fonentse baxa en alegroys xaragalls desde'ls turons fins a la plana, quan els prats trauen ses flors blanques y morades, y les roselles se gronxan entremitx de les espigues, y's veuen més aucells volar per l'espay, y dels boscos y les vernedes ne surten tantes olors y tan regalades, llavors arribava'l nostre fill.

Cad'any venía més fet, més plè de jovenesa, y cad'any nos semblava més gallart. Nosaltres nos lo contemplavan enorgullits, ab son trajo de menestral que li esqueya millor que'l de pagès; mes ell no tenía vanitat, y en tot l'estiu, que'l passava a la masía, no portava altre vestit que'l qu'es de costum en lo terreno nostre.

* * *

¡Ab quína alegría'l veya la Mariona, y si n'hi passavan d'hores tots

dos a l'era enrahonant! Los diumenges ella no anava a ballades y no més s'engalanava per quedarse ab lo meu fill al llindar de la porta de casa seva dientse'ls seus secrets. Nosaltres ni'ls seus pares trobavam rès què dir en que s'estimessin, y fins havíam progectat que més endevant, quan lo noy acabaría la carrera, ja no tornaría a Barcelona y'ls prometeríam. Axís, ab tan bells progectes, passaren un parell d'anys sense succehir rès qu'explicarse merexi.

* * *

Mes la Mariona potser no s'atalayava tant del Peret, y quan s'esqueya haverhi saraus al poble, no mancava d'anarhi y ballar ab lo qui més li agradava. Un cop jo li vaig dir:—Mariona, m'apar que no es de lley lo que tu fas.

— ¿Per què m'ho dieu?

— Per que si tens voluntat al Peret nostre, no pots pàs fer l'agradosa ab los demés fadrins: ¿per què vas a ballar?

— Jo'm penso que no li faig cap tòrt.

— Tu t'ho pensas, per que no tens prou reflexió.

— ¿Quín mal hi hà?

— Qu'ell t'estima prou, y li doldrà, jo ho sé be, qu'altres te vinguin a xiular les orelles.

— ¡Ni me'ls escolto!...

— No hi fa rès, noya, crèu: no hi tornis a sarau... —

No'n poguí traure rès; l'afició al ball la tenía dominada, y encara que jo may més li torní a fer cap reflexió, lo meu fill ho va sapiguer y li va fer dir que si no dexava d'anar a sarau que no pensés més ab ell.

Les coses seguiren com abans: lo ball portà noves conexenses, més fermes amistats, altre enamorament, y al últim un prometatge.

* * *

Semblava un día de festa major; a ca'l Roquer hi havía molt trasbals; per devant de casa veyam passar gran colla de convidats ab los gambetos blaus y les convidades ab mantellines blanques, qu'anavan tots a la masía vehina. Les campanes de l'igle-

sia comensavan a repicar a festa. Devant de la porta de ca'l Roquer hi havía un matxo molt enflocat, ab los guarniments plens de passamanería vermella, y'l silló de vellut carmesí; més enllà'n carregavan un altre que també duya'ls arreus molt primorosos carregats de cascabells y picarols y borletes d'estam vermell. Al un costat de bast ja hi tenía amarrada una caxa de noguera esculturada, en la que hi havía les robes de la nuvia, y'ls mossos, posada l'espatlla a un'altra, l'axecavan de terra per lligarla a l'altra banda.

—Lliguèu be;—els hi cridavan los convidats, que la nuvia us farà bona cara.

— Be anirà nostramo, que ja no més nos mancan les garroteres per que la feyna surti com cal. — Y en aquell moment una minyona de la casa entregava als mossos un parell de gallines molt maques en pach de haver lligat les arques, com d'estil sempre s'ha fet.

Tan bon punt lo matxo estigué carregat, sortí la Mariona, enjoyada com una reyna; la mantellina era de blondes blanques y satí; lo vestit

de tapissería; en les orelles hi duya unes arracades d'or que les esmeragdes y diamants hi estavan atapahits com los grans en una panolla; sobre les mitenes de torsal de seda hi portava riques tombagues que brillavan com estels. Cavalcà ab molta lleugeresa, ensenyant lo peu calsat ab mitja de seda y sabata baxa; la comitiva se posà en marxa, dirigintse vers a l'iglesia; los seguidors anavan pel voltant de la nuvia fent gala ab les escopetes; la Mariona desd'allí dalt saludava a les conegudes que's paravan per vèurela passar; derrera d'ella venían lo nuvi, la parentela y les convidades, totes ab vestits de seda negra y mantellines blanques. Tot era alegría y bullici; a l'iglesia esperavan los nuvis repicant les campanes ab més dalit; al entrar al poble, les escopetades se seguían sens interrupció; tothom aclamava ab ses admiracions a la nuvia; al derrera de tots, venían los matxos portant les caxes de les robes, repicant les campanetes y cascabells de qu'estavan guarnits los seus arreus. Los mossos feyan gatzara; la canalleta del poble corría per entremitx de la gent, fent

bulla y saltirons y llensant les catxutxes al ayre... Jo, desde casa, contemplava ab ulls entristits tant goig y tanta festa. ¡Ay! aquella alegría nos la prenían a nosaltres: aquella felicitat la robavan al nostre fill!

* * *

Quan la comitiva tornava de casament, lo Peret arribava al poble: se retirà a un costat per fer pas a l'alegra colla dels seguidors, contemplà la llarga filera de convidats que omplían lo caminal, y sos ulls se trobaren ab los de la nuvia qui, muntada dalt del matxo, somreya d'orgull y de ventura. Al veure al noy, los colors de sa cara s'apagaren tot d'una; sos ulls s'abaxaren avergonyits; y'l mitxriure se li esborrà dels llavis, no gosant ni mirar al qu'havía sigut son company d'infantesa y que debía ser lo seu marit.

Desde aquella hora, ja no vaig veure més l'alegría en lo semblant del meu fill; aquell any no va volguer quedarse a casa nostra, per que deya a sa mare que tot l'entris-

tía y li donava congoxa, y tot li recordava a la Marió.

Tornà prompte a la ciutat, y allí, encaparrantse en sos estudis, procurava oblidar aquells amors de tota la seva vida; nos escrivía sovint per aconhortarnos de sa ausencia, y allí guanyava cada día en consideració y respecte lo que havía perdut assí en tendresa y ilusions. Ja era advocat, y ja tenía anomenada; nosaltres perdíam, a mesura que sa fama crexía, la dolsa esperansa de tíndrel al costat nostre. Ell prou ens estimava, mes les noves habituts, los desenganys soferts, allunyaren cada día més aquell desitx de sa mare y meu.

Axís van passar alguns anys que, pensant sempre en ell, cuytaren molt. Un día varem rebre una carta de Barcelona, que'l meu fill malalt m'escrivía, dientme que'm posés en camí desseguida. Lo noy estava malalt d'una lley de malura que feya molta mortandat a Barcelona.

Encara no'm va veure, m'allargà les mans que la febre abrusava; me mirà ab tristesa;'ls ulls se li ompliren de llàgrimes, y ab veu desmayada'm va dir: «Pare, si'n surto, us prome-

to venir a viure ab vos y la mare a la masía! ¡Pobret fill! no va poguer complir sa derrera voluntat, com tampoch Deu volgué que satisfés la primera qu'havía tingut. Y va morir als meus brassos, exaltat per la febre y mormolant estranyeses y cridantnos a mi y a la seva mare!...

Alguns amichs que no'l desampararen ni en mort ni en vida, foren los únichs consols que vaig trobar en ma desgracia. Ells l'acompanyaren al cementiri y no'l van dexar fins que'l seu còs quedà tapiat dintre d'un ninxo. ¡Bons amichs, que tant ho foren del nostre fill! may més los he tornat a veure, però may més los he oblidat, y per molt que ma vida s'allargui no s'acabarà l'agrahiment, y no dexaré de pregar a Deu que'ls recompensi y protegexi. Deu ja m'haurà escoltat, y deuen esser sortosos per que foren bons y caritatius.

* * *

Cada tarde, axís al hivern com al estiu, me'n vaig dalt d'un pujol desde hont se veu la carretera que

conduheix a Barcelona; assentat allí, miro als meus peus lo fossar del poble ab les creus escampades sobre munts de terra plens d'herbàm, sos xipressos solitaris, y, al costat, l'iglesia ab son campanar rònech y vell, ab son ull obert sempre, com si guaytés les sepultures que l'han fet gemegar de tristesa cada volta que les ha vist obrir. Allí se'm passan les hores en dolsa contemplació; mos ulls se giran vers la ciutat que guarda les despulles del meu fill, y mon pensament va a ferli companyía. Després, lo sol s'abaxa y enclou entre les montanyes sa corona de llums, sobrexint llurs resplandors per les serres y les costes. Lo vent somou les fulles, y ajau los blats que, al aplanarse'ls uns sobre dels altres, apar que cambíin lo color. Los arbres perden sa ombra, los aucells se'n van a joch, la fosca s'exten a la quieta, lo cel esblayma sa hermosura, y tot calla, tot reposa, y'l silenci ho entristeix tot.

Lo fret me trau de mes contemplacions; miro al lluny, despedintme d'aquell recort; me'n torno a casa, y la Tereseta sempre m'espera en lo

llindar. Nostra bona nit se cambía ab tristíssima mirada; y dels seus ulls y dels meus cauen dues llàgrimes qu'enviem al nostre fill.

28 Mars 1878.

LA ESCLAVA D'ALI-BABAU

ORIENTAL

Som en terra de moros, terra càlida, ardenta, terra que sembla que'l sol l'haja presa de cap d'esquila, segons envía en ella sos raigs ardents. L'arena s'hi calzina, y'ls homes s'hi torran; de modo que les castenyeres, si n'hi hagués, no més tindrían qu'heure'ls fruyts y cridar «calentes y grosses».

Cap moro en aquelles terres es capàs de gastar dos quartos per anar a veure un lleó; allí s'hi crían; y al costat (es dir, un poquet lluny) d'aqueix noble y arrogant animal, que es lo rey del bestiar, hi naix també el mico, el pallasso dels animals. En sos immensos boscos hi fan estada

les panteres y'ls tigres; y allí també la graciosa palmera, ab sos elegants desmays, creix lleugera y esbelta, cautivant ab la elegancia de son brandejador plomero vert, y ab la pròdiga abundancia dels seus melosos dàtils. Finalment, y per arrodonir la descripció d'aqueix país: es la terra de les sangoneres.

Els homes son valents y temeraris; les grans passions y les grans barbaries hi tenen son bressol. Un moro gelós es terrible; ses venjanses portan cataclisme y rius de sanch. El brau lleó es manso com un gosset d'aygues, si'l volen comparar ab un moro engelosit.

Allí hi hà home que si convé anirà sense camisa, y no's planyerà un llensol per embolicarse'l cap. Y en comptes de *Bazars de prendas hechas*, n'hi hà de dones casadores; y axís com nosaltres nos podem estalviar qu'un sastre'ns amidexi, allí per altre estil els homes no tenen que fer l'aprenentatge de marits, per que ja's troban les mullers a punt.

* * *

Alí-Babau es un moro poderós, respectat dels seus vehins y temut de sos esclaus y odalisques... Es un moro petit y groxut, ab tanta amplaria com llargada; podría comparàrsel ab un truch, ò dirse d'ell, com d'un cèrcol, que totes ses distancies son equidistants del seu centre. Ses galtes plenes, que la salut pinta ab colors forts, donan enveja al mangre. ¡Oh capritxosa naturalesa, que d'estranyeses crías en tos ratos de mal humor! ¡Oh humanitat versàtil! A la Xina, aquest home haguera sigut guapo y hauría inspirat amoroses y vehementes passions, quan en sa terra, per estrany, era anomenat, en lo pintoresch llenguatge àrabe, «lo magatzem del greix».

Alí-Babau no està tranquil; fa díes que sospita una trayció, y un rosech li ennegreix la sanch. Es qu'entre ses odalisques n'hi hà una de tan maca, tan gentil y galana, qu'ell la recata y la cela com son més rich tresor, y aquesta precisa-

ment es la que tem qu'algun moro li fassi l'aleta.

Zaida s'està sentada vora l'ajimez. Es una mòra tan bonica, qu'encisa d'amors al vèurela. Sos cabells negres y ondosos, armonisan ab l'òval y moreno rostre; sos ulls resplandorosos y brillants, fan la rata pinyada encara no guaytan al sol. Sos llavis frescos y carminosos, entreoberts ab carinyós somrís, dexan veure unes dents tan menudes y boniques, qu'han de ser de gust molt desitxat ses mossegades.

Zaida està pensativa, y en sa melancòlica anyoransa ama sa tristesa per que li evoca amoroses recordanses. Recostada ab indolencia sobre molls coxins, vaga distreta la brillant mirada en simpàtica companya de sos pensaments. Sa postura y sa somnolencia li donan tanta hermosura y atractiu tal, que, més que vil esclava, sembla la filla d'una casa de senyors. Sa vida's concentra en lo pensament, y son pensament se fixa ab amorosa terquedat en lo moro Majamet. «Ja no't canto cansonetes, moro meu, diu Zaida a l'imatge del moro, que sa fantasía li manté pe-

renne en lo cor. ¡Les ninetes dels meus ulls estan tristes per que no't veuen; y a mi la tristesa'm manté, els sospirs me distrauen, y les llàgrimes mos ulls arrasan d'ensà qu'estàs ausent, poncellet de mon amor! Y tu, Majamet, ¿ahont deus fer goig, què fas mentres Zaida's consum y en tu pensa, alterat el pols per la febre y defallit mon cor per els pesars? Companyeret dels meus ulls, ¿que no sents a Zaida qu'està quexosa de sa tristesa d'ensà que no pot vèuret...? Solet daurat, tu qu'estàs tan alt, dígam si'l veus per aquí fòra... ¿no'm respons, rey de llum?... Brises que beseu les roses, siàu compassives, y portàume en vostres tènues ales missatges de son amor. Aucellets cantarins que pobleu l'espay, cantèuli tendres cansonetes ab vostres bechs melosos; busquèumel, y digàuli que sa Sultana's frisa d'anyoransa y de volguer. Pintades papallones que xucleu l'ambrosía dels ramells, besàuli sa boqueta, y que la dolsor del vostre present, siga memoria carinyosa del meu amor. Anèu, volèuhi capritxoses al seu entorn, brises, aucells y

papallones. Anèuhi totes ab recado meu; enjoyèulo ab tantes caricies, ab cants tan fins y dolsors tan delicades, que son cor tendre's banyi extasiat en ones de delicies, en gustosíssims recatats dons del meu afecte cast... Sol garrit, tu qu'ets la vida y l'adorno de la terra, tu que mantens les plantes y perfumas les flors y alegras els aucells y ets font d'eterna vida, dàura ab tos raigs el ratllat alquicel y la morena cara del moro meu; que si les flors t'elevan sos perfums y'ls aucells te cantan y la terra't somriu a ta naxensa, de mi tindràs ¡oh sol brillant! l'afecte, y aquexa mòra esclava't saludarà sempre com a son senyor.»

Y la mòra somriu de ditxa; sos ulls apassionats se tancan peresosos, y un bes prolongat, ardent, amorós, es llensat al espay com testimoni d'agrahiment qu'envía als qu'ha escomès. Les ilusions la bressan, y en llànguida somnolencia s'entrega arrobada a pensaments tan purs com carinyosos. ¡Oh! y que bella es, desfets els copiosos rissos de sos cabells, tancats sos ulls, dexant veure per petita escletxa sa negra brillantor,

frescos, humits els rojos llavis, y envolta ab elegancia entre les sedes de son moruno trajo...!

* * *

Quan més ensimismada estava en ses galanes memories, una remor de llunyes trepitjades torbà'l silenci; la mòra s'axecà ab vivesa, y apartant les negres ones de sos cabells que li acariciavan sa bella cara, exclamà ab passió:

— Majamet, lo moro meu, ¿es ta magestat la que contemplo? no m'enganyan els meus ulls?

— Sultana de la terra, joya de pedres fines, amoreta del cor meu, so jo, Majamet, l'esglay de les panteres, lo rival dels lleons, lo moro de la por, més valent que tothom, y tan prendat de ta hermosura, que, audàs y coratjós com so, a tu'm rendexo, a tu, qu'ets més dèbil qu'una convalescencia; a tos peus m'ajach, com s'ajauría un manso cabridet.

— Càlla, càlla, moro valerós; tant d'amor m'embriaga, tanta humilitat me rendeix... ¡no veus, ingrat, que

no tindré rès que darte, si tu contrapuntas el teu amor ab l'amor meu! Ja no puch estimarte més, delicies dels meus ulls, y'm quedaré grogueta com un poncem y pansida com un muxarnó, si veig que ta voluntat es més forta que la meva. ¡Oh! àlsat prompte dels meus peus; no tan humil y rendit; àlsat ja, fieresa africana. Axís te vull jo; qu'hermosura més arrogant la teva! ¡Qu'ets alt y bon mosso! la terra deu patir y esquerdarse condolida baix lo pes de ta planta ferma. ¿No es veritat, carinyo meu?...

— Sí, sultana; so un moro molt fiero; quan vaig sol, fins a mi mataix me faig por. Però, dígam, tortoreta enamorada, si ab mi fuges, ¿no anyoraràs el luxo que't rodeja, y aquexes sedoses glasses, tan recamats velluts, tan costosa argentería, ni'ls bons bossins qu'Alí-Babau t'envía?

— ¡Jo anyorar el luxo y'ls bons bossins! Més garbosa'm veuràs ab un vestit d'indiana de pesseta y quatre, qu'ab aquexes sedes cares, y més sabrosa'm serà una arengadeta qu'una bona costelleta.

— ¡Bresca de mel! ¡Sultana meva! quan te sento parlar axís, m'entendrexo tant que sembla que m'hajan perbullit.

— ¡Pinyolet pelat! ¡Dolsor de dàtil! no es tan gustós el such del coco com lo piu piu cantarí de tes paraules.

— ¡Oh! nó, ¡puresa del lliri! tu m'obsequías. Mes espressions son aspres com pedra tosca, qu'un moro valent y batallador no pot gastar confitures en ses paraules. Però mon cor per tu, filla de les Hurís, es més fluix qu'una esponja y més tou que pa del día; per tu, per tu sola, invenció de l'hermosura!

— ¡Naxensa del amor!

— ¡Ay!

— ¿Què tens, moro meu?

— Rès, tonta, que sospiro.

— ¿D'estimació?

— Nó; d'amor únich y *firme*.

— ¿Y sempre seràs axís, sospiraràs sempre?

— Sí, maca, sempre. Dormint, menjant, fins que se m'acabi'l vent.

— ¡Qu'ets tendre!

— ¡Qu'ets tova!

— Te tiro un petó, ¿vols?

— Sí; tén compte no'm toquis. ¡Ay! ¡quants gustos té! Jo te'n tiro quatre. —

Y'ls dos amants en lo cim de la seva ditxa, exhalan un espansiu sospir, exclamant tots dos a l'una:

— ¡Axò es estar al món! —

* * *

Sa felicitat fou prompte interrompuda. Alí-Babau feya rato que'ls espiava, y al veure al moro al peu del ajimez, la sanch se li pujà al cap, y's quedà indecís un rato, pensant si'l mataría sense dir rès, ò si l'avisaría de primer. Un instant lluytà ab sa feresa, fins que's decidí per l'últim, y ab veu ronca d'ira cridà al moro. Però Majamet se contenía, gracies als prechs de sa estimada, y resolgué no respondre y tenir calma.

Alí-Babau sentí bullir sa sanch al veure'l paper de senyor Mariano que li feya l'altre, descendí ab pena de son cavall, y fent de ses mans un corn, s'acostà al moro, y a cau d'orella repetí'l crit ab més coratge. En Majamet se girà ab mentida calma y li digué:

— Company, sou molt silvestre: més veu teniu d'ase que de persona. Jo crech que m'haveu reventat l'estadant de l'orella ab vostres brams. ¿A quí crideu?

— A tu't crido.

— Oh, rabia! ¿a mi cridavau *moro*? ¿Que us penseu que so algun gos? Plorèu de sentiment, qu'us vaig a treure de la terra.

— Càlla, criatura; enfrèna exa llengua, y no aumentis la còlera que'm rosteix tota la part de dins. Més cert qu'exa llum de sol, qu'has de morir en les meves mans. Però, espérat, déxa que'm rabegi primer en la ira que m'inunda, qu'ella es tanta que per satisferla haig d'esmicolar ton còs com grava de carretera.

— Està be, Babau; m'ha agradat el vostre parlament. Fèune'l que volgau del meu còs, però abans...—y Majamet estrenyé les dents ab rabia, com un sabater quan el nyinyol se li encalla; —us vull espatllar la maquineta de la respiració. Alí-Babau, sou moro y sou gelós, axò us abona; però, teniu una esclava a qui jo estimo, y cada amenassa vostra no fa

més qu'englatir ma venjansa. No sou mort per que respecto vostres anys, y per que veig que sou un moro de per riure.

— ¡Moro de per riure, jo! Gran Profeta, tal injuria no la colo. ¡Ay, xeval! fúix, que si jo mateix no m'aguantés, ja haurías viscut prou.

— No'n faig càs de vos. Si sou un moro de pantomima! l'escarni d'aquest reyalme. Preguntèu, sinó, als cristians qu'us han retratat en una xocolatería.

—¡Axò més! Oh, espurnes de foch y mistos encesos! Esmóla'l teu alfanch y defènsat prompte.

— Està be.—

Y'ls dos moros cercaren dos palets y's posaren a esmolar ses eynes. Zaida, esporuguida, aterrada, li crida al seu moro que'l perdoni; mes, encegats els dos rivals en sa feyna y pensant en la venjansa, eran insensibles a tot lo que'ls rodejava.

— Quan vulgau, Alí.

— Ja estich.—

Y'ls dos moros s'empaytan ab violencia, brandan els corvos acers, que produhexen un xich xach aterrador, descrivint en l'ayre paràboles y se-

micírcols, que'ls brilladors alfanchs tocats per els raigs del sol li haguerán semblat á algun sombrista les fascinadores revoltes de la estrella brillant. La lluyta s'anima, creix y s'ageganta; trossos d'atzabara y punxaguts esbarzers rodan per l'ayre. Els combatents han obert un círcol en mitx de les mates y bardisses, desembrassant lo terreno; tots els cops no han fet més que tronxar ignoscentes figues de moro y abatre orgulloses atzabares. Ja's coneix que son valents, ¡ay del qui caygui ò's destorbi! que ja està llest.

Més aviat ho hagués dit. Alí-Babau vacila, son alfanch no roda; se posa les mans a la faxa, fa un badall, y rodola per terra com un fardo... Majamet s'axuga'l suhor, munta a cavall, s'acosta al ajimez, y diu a Zaida que tregui un llensol, que la salvarà.

Zaida treu pressurosa'l llensol, el ferma en la columna y s'escorre cap avall per caure en els brassos del seu moro.

— Fugím, Majamet, fugím, — li diu, — ¡ay! els remordiments ja'm perseguexen.

— Nó, Zaida; si es mort, l'he mort llealment; me robava'l meu amor, y sa llengua m'ha ofès. Fugím, per axò; però, nó perseguits per remordiments, sinó alentats per nostre apreci.—

Y'l moro esperona'l cavall, que's dispara, saltant brenyes y serrals, pujant rambles ò saltant abismes; lleuger, volador, axecades les crins, alsat de cap, absorbeix l'ayre, rodejat d'un núvol capritxós, format per el sol alquicel del moro y per la pols que sa marxa arremolina...

* * *

Alí-Babau entretant se revolcà per terra; quan ho hagué fet prou, s'axecà aguantantse la faxa, y veyent fugir als dos amants, els amenassà ab un peu (per no desamparar la ferida) y'ls hi cridà:—Fugíu, fugíu, cobarts! Majamet, m'has ferit a la panxa per que'm morís de fam. Es una vilesa; però, espérat.—Donà ses ordres, y l'endemà'ls nuncis d'aquelles terres ompliren els vents ab els ressons de ses trompetes, avisant qu'aga-

fessin als fugitius. Tarea vana, puix que's perderen, y may més s'atansaren per aquells llochs. Mes, no falta en Espanya qui assegura haverlos vist fer les forses en lo torin.

Alí-Babau logrà curarse les ferides a copia de pegats d'estopa. Y quan sos pensaments li recordan l'hermosa esclava fugitiva, llàgrimes amargues li rodolan galtes avall, y elevant al cel los ploricosos ulls, murmura: «Tururut, qui gemega ja ha rebut».

Setembre 1868

NO N'HI HA D'ALTRE

Com lo carrer de casa no n'hi hà cap més en tot Barcelona, de tan distret, ni tan polit, ni qu'en tot temps del any hi haja més diversions.

Jo, Ponet Caselles, per servirlos, ja fa més de cinquanta cinch anys que hi visch. Figúrinse que vaig venir a estarmhi al any vint. En aquella època acabava de caure un despotisme que durà sis anys y va venir la llibertat. Talment, a tothom va semblarli que'l cor se li axamplés y hi havía tal contentament, que tot ho esperavan d'ella: salut, feyna, pochs pagos y poch lloguer de casa.

Ab axò ja poden contar si n'hi

hagué d'alegría en mon carrer, en tot Barcelona, y en les demés ciutats y pobles d'aquesta Espanya. Semblava que tornessem de mort a vida; jo era sargento miliciano, y encara m'apar que'm veig, sense tenir mirall ni rès, sols ab lo pensament, ab lo trajo militar: aquell morrió posat a la valentona y el sabre al costat, que semblavan donarme un coratge y un valor, que'l que m'hagués tocat la Constitució, l'agafava y me l'emportava pres a la principal per que li instruhissen sumaria.

* * *

Ja en aquella època'l meu carrer era'l que se'n duya la palma entre tots los del districte, y no dich de Barcelona, nó per que no gosi, sinó per que no vull fer envejosos. D'aquí va surtir aquella cansó famosa:

Somos milicianos,
somos voluntarios,

que finía dient:

Moriremos todos por la libertad.

Y l'himne de Riego?... Escóltin que axò'ls ho diré a l'orella: va ser

en lo carrer nostre hont se sentí per primera vegada; y si no varem ser los primers en tot Espanya, fou per que no hi atinà ningú, que prou s'haguera tret en lo barri, tant lletra com tonada. Ey, axò no ho dich per ganes de dirho, sinó qu'ho assegurava un fadrinet barber, famós guitarrista, y que tenía molt lluch per traure cansons.

* * *

Després de les alegríes que portà la llibertat, va venir l'epidemia! Mareta de Deu! qu'era llavors ma ciutat estimada? ¡quí l'haguera vista, tan falaguera, ab son port ple de barcos de tot arreu, ab aquell tragí que no parava en tot lo día, ab sos carrers hont hi hà tota mena d'oficis! pican en l'un los calderers fins a axordar; en l'altre cantan les noyes tot guarnint sabates y'ls fadrins repicant sola; aquell, plè de riqueses d'or y argent; lo d'enllà, ab lo tràfech dels comerciants; aquest, ab ses botigues guarnides de mocadors de pita, indianes y demés robes; aquest d'en-

sà, ab tants espardenyers que, assentats a estil de moro, van enrotllant la trena de cànem, distrayentse ab canturies y untant alguna vegada l'agulla en la petxina per que vaja llesta y avanse forsa feyna; y en fi, tan animada per tot ab l'alegría que dona'l treball, ab l'ajuda del qual anava en aument d'hermosura, de riquesa y benestar.

Mes ara, quí't veya! La malura feya innombrables víctimes; no les triava, lo mateix riques que pobres; la gent fugía aterrada; la ciutat quedà deserta. Un cordó sanitari la voltava, y al que'l volía rompre per sortir, li feyan foch. Pobra Barcelona! en sos carrers solitaris hi crexía l'herba; son joganer aspecte's cambià en tristesa; a sos cants d'obradors, afligides pregaries; als burgits d'un poble treballador y al moviment d'una ciutat industriosa y comercial, succehí'l silenciós afany dels enfermers, metges y frares, que corrían uns a cuydar malalts y altres a aconsolar agonisants; y mística professó del vehinat devot acompanyant la Mare nostra de la Mercè pregantli ab piadoses súpliques que's compa-

dís de tanta desventura y deslliurés de sa desgracia a tan noble ciutat...

Mon carrer també tributà abundantment al comú infortuni. No's passava setmana sens veure en una ò altra entrada ò botiga mitja porta closa, en senyal de dol per alguna nova víctima. Desd'aquells díes de tribulació y esglay, que li porto afecte. Jo hi entrí ab les felicitats del nuviatge; y si tots los vehins, com una familia carinyosa, compartiren ab nosaltres l'alegría d'aquells díes plahenters, més tart se confongueren nostres llàgrimes en un dolor comú, donantnos uns als altres assistencia, vetllant als malalts, disputantlos ab afectuosos cuydados a la mort que'ns los volía pendre, ò aconsolant al orfe, a la viuda y a quants ploravan la mort d'algun dels seus.

L'epidemia no minvava, y haguerem de fugir. Ja eran fòra cap als pobles vehins tots los més acomodats. Nosaltres pobres, cap a la montanya de Montjuich, hont s'hi construhí una barriada de cases de fusta, senzillament fetes ab dues pendents, y allí hi portarem nostra pobresa

junt ab los ormeigs del ofici, y'ns guanyavam la trista vida veyent com se desolava aprop nostre la ciutat estimada, a qui sols Deu podía deslliurar de tant infortuni.

Quan vaig haver afarsellat los trastets, tota aquella pobresa que'ns feya richs y ditxosos, jo volguí esser lo derrer de sortir de casa, y al mirar, tot ajustant la porta, a tots costats, donant ab lo cor un «adeu», tot ho vegí tancat, portes, balcons y finestres!

Ab sentiment vaig saludar aquelles parets amigues que'm semblava qu'estavan tristes al veures abandonades de tothom; mos ulls s'ompliren de llàgrimes, y seguint a la familia que ja anava marxant, al trobarme al cap del carrer, me vaig parar per guaytarlo per derrera vegada, com si allí hi dexés part del meu cor, pregant a Deu que m'hi restituhís ben prompte.

* * *

Deu s'apiadà de nosaltres, y després de dotze setmanes poguerem

abandonar la *Ciutat d'en Nyoca* (1) y tornar a casa nostra. Ja estiguerem be; prompte vingué l'alegría; la salut no'ns mancava, y, treballant y fent festa, va tornar a esser mon carrer lo més divertit de la ciutat. ¿Que'ns trobavam, per exemple, en diada d'ignocents? les criatures ja comensavan a posar llufes a les dones, ò ninots de panyo retallat que'ls tiravan a l'esquena de qualsevol, dexantli marcat de blanch, y comensava la broma per aquest estil. Després posavan un barret ple de pedres, y passant algú molt decidit, li pegava puntada de peu, y, quan se pensava vèurel voleyar, se trobava ab los dits del peu adolorits y'l barret en son lloch. Per intermedi's clavava una moneda en lo junt de les llambordes, y'l que no's recordava de la diada, feya la cortesía per cullirla y's veya enganyat devant d'una caterva de xivals que se n'hi reyan a la cara, y d'algun vehí que feya'l dissimulat, bo y creuat de brassos apoyat al llindar de sa botiga, contemplant sa confusió.

(1) Axís s'anomenava aquella barriada.

* * *

Mes, quan en lo carrer fem la festa grossa, es per Corpus. Per consuetut, ja se sab que la professó té de passar. Lo día abans, ja comensa la gresca: desde lluny se senten lo fluviol y el tamborí qu'acompanyan als gegants per la passada. Tothom surt per los balcons; la quitxalla, pel carrer fent la roda, tirant la catxutxa al ayre, saltan y ballan devant dels gegants, entrebancant als camàlichs. Aquests, amarats de suhor, afadigats, la barretina vermella a les mans oberta com una bossa, cridan a tothom: «Senyoreta: ànsia, tíri la bona voluntat. Vostè, més que maca, apa, no se'n descuyde. Vòltala, minyó; vísca'l garbo! Mírin com s'hi afanya. S'estima, mi senyor. Alsa, noy, un altre tom davant del senyor Marquès: tómbala, gírala! Que no ho veuen si n'es de polida? Xist, xist; vostè bona minyona? Axís m'agrada: visca l'*aprecio!* Quitxalla, apa, fòra d'aquí; que voleu, Deu me valga, que us esguerrin? Arri a estudi,

que'l bisbe's fa vell. Tu, Pacatilla, pòrta'ls dos quartos: ja he llambregat de lluny. Noys, no dormím: lo cap viu. Ja la veig, d'allí dalt, com apunta; tíri, tíri, rossa, que ja'ls paro. Ay! dos més a la *xalera:* apúnta, Barnola; tant se val!... Tómba la *gracia,* noy. Y quín ruxat!... Còm va cayent la moneda...!»

Y, no està per alabarlo; però no hi hà cap carrer, ni a dintre ni a fòra, que s'hi arrepleguen més quartos.

* * *

Be: ara ja'ls hi he esplicat la passada: tant se val, ja qui'hi estem posats, que'ls conti la professó.

Les botigues estan fa díes emblanquinades de nou; tot daltabaix del carrer, ple de palmatories ab ciris de mitja lliura, y uns flochs de papers retallats, tan primorosos que de lluny fan goig. La *Tomasa* ja's gronxa allí dalt, y cada pich que volta llansa aquella nota plena, armoniosa, brunzenta, que's sent de cap a cap de ciutat, y que'ls Barcelonins la conexeríam, — més que vagi a dir

un disbarat, — encara que'ns la barregessen entre deu mil y toquessen totes alhora.

Nanch... Nanch... senten? Y està clar que la conexeríam. Si aquest sò no'l té altra campana feta, ni les que puguen fer. Ja dich qu'estaríam ben freschs los de Barcelona si cap altra nació més tingués una riquesa de campana com la nostra; ja fora més retratada que cap cara de rey y se'n parlaría més que d'en Xarau.

Fàssissen compte que la Tomasa encara va tocant. Primer que tots los altres, lo carrer nostre ja està escombrat; los banchs devant de les portes, los ciris a punt, y nosaltres, los vehins, fregantnos les mans de satisfacció, esperant, amunt y avall de casa nostra, que vingan les amistats, conexenses y parroquians a veure la professó.

Ja passan atrafegats alguns músichs ab l'instrument sota'l bras, y ab los pantalons blanchs. Ja tenim aquí la dòna de la ginesta; ah! ja's comensa a sentir l'oloreta.

— Veyàm, noya, quants cistells ne donas per un quarto?

— Un y plè. Pàri.

— Atúrat, no aboques; qu'ets decidida! que't pensas que son cabassos les meves mans?

— Tu, noy, còm te dius? Be, Francisquet; té que ta mare m'ha dit que en comprés dos quartos; trèu lo mocador. Vínga la gorra, donchs; ¿hont vas pel món sense mocador?...

— Trinch, catrinch! Horxata... ay! que frescura!

— Víngue, che, que no rife avuy, Xufero?...

— Tu, burrango, quí't fa pendre gelat ab aquesta suhor? En venint ta mare, se li esplica.

— Déxelo estar, vostè.

— ¿Y vostè què sab, Tía Tonta?

— Que tè que ferli mal, si axò es millor y més regalat qu' una medecina! —

Y tothom crida, tothom se belluga; ab una fresqueta y un oreig que corre, que sembla qu'al cap de vall del carrer hi hage algú qu'ab un bon bano'ns venti. Y mentres tant, se va omplint de gent; ja passan los currutacos...

— Ay, com se tapa la cara aquella noya! li deuen haver dit un *requiebro* molt enamorat.

— Aquells, mà! com descambían ab les fadrines: quína pressa!

— Voleu que us hi diga lo qu'hi sàpiga?

— Sí, sí, qu'ho diga'l Sr. Ponet.

— Donchs, allà và: per primer envit, totes sou maques.

— Que nó, oy que nó!

— ¿Veuen com lo Sr. Ponet nos dona la rahó?

— Xist, dexèume dir. La una, per que es rossa y no n'hi hà gayres; l'altra, per que sempre està rogeta; aquella, per que es bufona; aquella altra... víscan les morenetes ayroses! per que ho es, y per que li escau; y totes, totes sou més maques que les pessetes. ¿Es aqueix lo compte?

— Ben dit, Sr. Ponet, — diuen los joves. Y les nenes totes m'amenassan ab lo bano.

— Y ara va la bona, — prosseguexo jo:—escoltèu: si tingués vint anys y no fos casat... Ay, enteniment, no'm desamparis! per que me les enduya totes a Morería.

— Jesús María Joseph!... Senyora Layeta! ¿que no sent lo que diu lo seu marit?

— Dexèula estar a la mestressa; ja

ho ha sentit, sinó que fa com aquell.

— Ay, Senyor, quin home més boig!... Fúig... d'aquí!

— Cà! no es gelosa; si tot lo que us dich ja fa més de cinquanta anys qu'ella ho ha sentit; ¿no es veritat, pubilla?

— Està quiet! Y ara!... que va de bò?...

— Però ja'ns havem tornat de vellut, no t'hi encaparres.

— Ep, tu, pampana; molt mirar y poch tocar.

— ¿Sí, maco? Vès, vína, que't regalaré un bergancí per que t'entretingues?. Noya, pòrta'l cerca-pous, que'l penjarèm al coll del nen.

— Si? Ay, Senyor! Mirèume al ganapia!

— Vés, bàlla una estona, que potser me faràs riure.

— Vaja, entesos.

— Vés, vés per avall, poca solta.

— Ja estan fetes les caritats.

— Ansia, panarra; vés, netèjat la llengua, que tens un enfit de mala criansa; vés, sígas bon minyó, que ho necessitas... —

Ja se senten les timbales: *trampes tot son trampes;* ara'ls gegants son

aquí. Y la canalla s'enfila als taulons y allarga'l coll guaytantlos venir, tot ficant la mà en lo mocador plè de ginesta. Los balcons se cobrexen desseguida ab cobre-llits de domàs carmesí, vert, groch, y altres, més modestos, d'indiana ab flors molt grosses. Quína colorayna! quín moviment! quína bellugadissa per tot arreu! A baix, la gent s'empenyen; per dalt, en los balcons, ja no hi caben; la ginesta cau de dalt y desde baix es tirada cap amunt, semblant com que plogue al dret y al inrevés una pluja d'or que fassi olor. Quína hermosura! lo cel blau y llis; en los balcons voleyant los domassos ab sos múltiples colors; les noyes ab vestits clars y alegres; ab sos ulls brillants y ses galtes rosades; y a terra, encatifat de ginesta, qu'estich per dir qu'en cap lloch del món s'hi troban juntes en una festa de Corpus, tanta hermosura, tantes flors, ni tanta varietat.

Y van passant les creus y'ls ganfanons de les parroquies; la professó segueix ordenada ab los gremis, corporacions, militars, cavallers, bisbe, canonges, etz., etz.; ja se sent la

marxa real, solemne, magestuosa; un núvol d'encens s'escampa devant lo tàlam que ja s'acosta. De genolls tothom! NOSTR'AMO. Y les musiques tocan y les cornetes y'ls timbals; l'espay s'omple de místichs perfums, los caps s'abaxan humiliats, les mans copejan los pits, y la custodia passa, rica, enlluhernadora ab tant d'or y perles y brillants, y'l SANTÍSSIM, rodejat d'una aureola celestial, es saludat ab un chor de pregaries!

Després venen les empentes; lo piquet de cavallería no cab en lo carrer; los cavalls tot just poden passar. Les noyes xisclan al vèurels tan aprop; un soldat, acotantse y mirant ab malicia, diu a la més maca: — No hay cuidao, Reina! que mi cabayo tiene mucha formalià, y conoce a las niñas bonitas. ¿S'entera osté, serafin? Bendito sea su pare, y su mare, y su pairino... — y se'n và, que ja ha tombat la cantonada, qu'encara li beneheix los germanets y'l resto de la parentela.

* * *

Y com ja'ns trobem al bò del estiu, que n'es de bonich nostre carrer!... Les finestres, adornades ab los testets plens de clavellines, alfàbregues y pensamenteres; per entre'ls ferros d'algun balcó surten ò les blanquetes flors del mórritort ò les matisades campanetes ab sos delicats tronquets caragolats. Les cortines blanques y blaves onejan per tot arreu; algun canari refila sa passada, termenantla ab una carretilla de xius xius que n'hi hà pera totes les orelles del barri y encara'n sobran. Jo trech lo meu passarell de cant suau y la pintada cadernera que té set blanchs, penjo les gavies a la paret del devant de casa, y desde ma botiga escolto sos cants finíssims que pera mi venen a esser com una òpera, però una òpera de pobre.

A l'hora baxa, surten los vehins dels pisos a pendre la fresca, y'ls de les botigues, posats en mànega de camisa, trayem cadires a fòra la porta y fem tertulia, tot cremant lo cigar-

ret y enrahonant fins a l'hora de anar a retiro.

Per sant Joan ò sant Jaume, no hi hà més, se té de fer sortija. Ja díes abans venen los noys dientme:

— Senyor Ponet, que no farèm sortija?

— Y donchs? Ara més que may; si diu qu'anirèm tan be! —

Vaja, ja la tenim armada; la botiga de casa es lo punt de reunió de tota la quitxalla quan tornan d'estudi: y's fan cadenes, llargandaxos, bombes, salomons, tot ab papers de colors; y l'un crida per assò; l'altre disputa per no rès; aquell se crema per que'l motejan; lo d'ensà fa'l bot per que no l'hi dexan ser; un altre, fent lo rebech, llensa la gorra y no vol serhi més per que no'l dexan ajudar; y tots cridan ò riuen, s'inquietan, renyexen y desencaxan ab los dits xichs, ò's pegan cops a l'esquena fent *quart regular*, y fan una tabola, un soroll de crits y rialles, que la botiga de casa ve a semblar lo sarau, de la Patacada.

La mestressa que, apesar dels seus anys, es molt viva de geni, surt tota enfadada y'ls renya per que no li

dexan sentir l'hora qu'es, per tirar la col a l'olla, y encarantse ab mi'm diu: — ¿Y tu de què hi servexes aquí? no'ls sabs fer tenir quietut?

— Be, dòna,—li faig jo;—ara mateix els anava a cridar; no t'hi enfondes, però si tu ja'ls reptas...tant se val!

— ¿Y que no veus quina botiga posan? Ey, tu, bàxa de la cadira! Posèu axò a son lloch.

— Vés, vés, no t'amohines, tot s'endressarà.

— Mare de Deu, quín home! Ets més criatura tu que no pas ells. Una botiga com un cop de puny, y sempre la tenim plena de canalla, que ara mateix sembla una bordería.

— Be, dòna, — li dich jo tot amoxantla;—no t'atabales; déxa fer; axò es un cop l'any. —

Y'l día de la sortija, de casa surt lo cubell y l'aygua pera omplirlo, ab un mullader que fan... que la mestressa, quan ja està prou cansada de passar la bayeta per les rejoles, se fica a la cuyna, surt ab la escombra y empayta a tot bitxo, y a mi no sé quin sant del cel me guarda que no'm fassa córrer com als demés. Però jo li faig entendre que, posats

al compromís, lo tenim que seguir. Y ve la sòrt de la paella y de l'olla y lo plat plè de cendra, y'ls sachs, y tot surt de casa, tot ho proporciona ella, reganyant y havèntseles ab mi. Per aquest motiu, mon carrer no pert may la seva alegría, y, quan no hi hà sortija, hi tenim fira, y may hi manca algun bateig ab sarau, y hi tenim també senyors que fan caritat tots los disaptes, y en un pis hi ensejan coros, y no'ns falta la llista de la Rifa dels Empedrats en la porta de casa de D. Manel, qu'es regidor, y, com hi hà en lo barri Dolores, Antonies, Carmes, y Josephs, Paus, Peres y Marianos etz., vol dir que tot sovint tenim la copla d'en Pallofa (1) que venen a donarnos los bons díes a sò de guitarra y violí, y's veuen passar minyones ab plats de matons de monja, y aprenents ab plats de crema, ò tortells, ò confitures, qu'encara que un no'n taste, ja s'hi entreté la vista y fa desitjar que nostre sant s'acoste per satisfer lo paladar. Y, vaja! ja ho tinch dit: es lo millor carrer del mapa, tant per

(1) Un dels cegos que passa per les cases a dar los bons díes.

les diversions, com per la gent de be, y'm sabría greu que'm desenganyesseu, per que li tinch lley y'm sembla més bonich ab ses cases velles que d'altres que les tenen estucades.

* * *

Benehit sía'l meu carrer! d'aquells temps de ma joventut ja pochs vehins hi restan; jo hi he vist succehirse dues generacions. Alabat sía Deu que tanta mercè'ns fa! Ara ja no hi trobo pler com algun día! tots los meus companys son morts; aquells vehins de tanta broma, van perdent cada día l'humor. Mes jo l'estimo aquest bossí de carrer, per estret que sia, ab ses cases altes y ses llargues canals que d'una banda a l'altra sembla que's toquen, com a bons amichs que s'allarguen festosament les mans! Jo l'estimo: aquí han nascut los fills del meu cor! d'aquí sortiren aquelles prendes qu'encara adoro: mon germà gran y'l més petit: l'Andreuet, que, vell com so, encara'l crido en somnis y ell, pobret, baxa del cel per'aconsolarme y'm torna'ls petons

ab que l'afalago y fuig cap al cel a pregar per nosaltres. Y aquell fillet meu, hermós com los àngels, que Deu nos lo pregué enamorat de sa gentilesa!... Finalment, aquí mos cabells s'han tornat blanchs; aquí en est carrer, entre penes y goigs, he guanyat lo bossí de pà, gustosíssim y modest, que'm procura una vellesa tranquila, per que també tinguí una joventut honrada; per que so estimat de tothom y no he volgut mal a ningú; y Ell vulla, quan sia servit cridarme, qu'aquí acluque'ls ulls, y al llensar lo derrer sospir, puga pujar al cel, al sortir per sempre de mon carrer.

Mars, 1877.

EN GERVASI

A l'hora que molta gent se'n và al llit, jo'm llevo; quan tothom dorm, llavors jo'm poso a cantar. «¿Y axò,'m preguntarà algú; que sou boig!» «No senyor, que so *Sereno.*» «¡Ah, vèt aquí!...» dirà revenint de sa sorpresa. «So sereno del primer districte, barri ***, y sempre que necessitin algun servey, tant de nit com de día, (si pot esser de nit millor) vol dir que no més tenen que cridar: Gervasi, tal cosa; y més lleuger qu'una llansadora me'n vaig a cumplir la comanda, y quasi be tan prompte me la tindràn dita com jo complerta.»

La obligació es la obligació; no hi hà més; y a mi que no'n vinguin los

del ofici, que si avuy per que fa fret, demà per que plou, un altre día per que fa vent, que no estan d'humor y escusan la ronda buscàntsela per sota'ls balcons, dormint ò fent lo dropo. ¡Alto aquí! que no es aquest lo compte! Jo, ja pot ploure tant com vulla; ja poden baxar moles d'aygua de les canals, y l'espetech ofegar la meva veu: rès m'acoquina; es tal hora y *lloviendo;* y's canta'l defecte, anch que baxin garbes desfetes de centelles; y al que no li agradi ferho axí, senyal que no es bò per aquest art, y que presenti la renuncia.

* * *

A mi tothom m'estima; molts me diuen «lo trempat»; pel cas, més gent m'anomena per aqueix motiu que per Gervasi. Algunes persones m'han vingut a dir: «Gervasi, l'altra nit us vaig sentir cantar l'hora y no volguí adormirme fins que haguesseu donat lo tom.» «Tant mateix lo vaig despertar?» «Cà, home! sinó que canteu ab tant garbo, y al mateix temps deyau *sereno,* que vaig dir:

veyàm, surtiré a fumar un cigarret a la finestra.»

¡Si jo m'hi engrexo quan fa una nit de lluna plena, que la estrellada brilla en lo cel com un escampall de diamants y pedres fines! Llavors, no puch ferhi més, tinch de cantar tan be com puch, y si no ho faig millor, no es que la voluntat no hi sía, sinó que jo no arribo a més. Son tan boniques exes nits, que fins me sab greu que siguem tan pochs a contemplarles. Però, ¿què hi faré si tothom està per dormir? no aniré pas de porta en porta a desvetllar lo barri per que surtin a guaytar la lluna... A vegades penso: «Malaguanyat que la dòna siga casada, per que li aniría a fer una cantada que'm sembla que la faría somniar desperta.» Y poch a poch comenso a cantar l'hora; y pujo, vaig pujant; y quan dich *sereno*, afino més la veu, la engrossexo ab un doll que'm surt rodó com un balustre, y la vaig disminuhint després, fenthi una cayguda que sembla un desmay, y l'aprimo d'un terme, que ningú sab ni còm comenso ni còm acabo de cantarla. Los companys que'm tenen enveja, de

derrera'm motejan dientme «rossinyol de carreró;» ¡pobrets, si quan tancan tots semblan que tinguin catarro! Però'ls que hi entenen me diuen: «Gervasi, cantas be: no se't pot llevar; malaguanyat que no tinguis lletra.»

* * *

So'l rey de la nit; tinch aquexa fal-lera. A mi no'm domina'l fret, ni m'espantan los xàfechs, ni'ls xiulets del vent, ni les tronades, ni'm vèns la sòn, ni'ls lladres me fan por. Ja està dit: jo governo. Que devegades algun d'aquexos que volen viure ab la esquena dreta fa'l sonso pel meu barri? quan ell hi va, jo ja'n torno. «Minyó, li crido tot acostantmhi, qu'hem de fer?» «Oh que jo no feya rès y me'n anava...» «Ahont anavas?» «Que so fet tart, y daxonses...» «*Nada*, ja estich al cas; vína, tórna enderrera que ja't tinch allotjament.» «¡Que jo no faig mal a ningú!» «Xist, pochs romansos; tíra endevant, y trèute les mans de les butxaques, que no fa fret», per

que, jo tinch aquexa ventatja: 'ls hi penetro les intencions abans qu'ells se les hajan pensades. Quan creuen y seguexen, no passa rès pel cas; van a dormir a sobre l'estora; però quan me volen fer lo maco!... en ma vida he necessitat ni lo que's diu un aguller de fil per lligarlos: ab la punta del xuxo, com aquell que guía un gall dindi ab una canya, ara un copet a la dreta, ara un a l'esquerra per que no errin lo camí, 'ls porto xano xano a la casa gran. Allí al principi no se saben esplicar, per que cada paraula 'ls hi costa més de traure que si fos una dentadura; però al últim tot surt, eynes, llimes, etz., (fòra'ls papers que may ne duen.) També n'he trobat algun del morro dur que s'han tret pistoles ò *revolvèrs*. «Noy gran, li he dit jo ab aquesta sanch freda que ja'm ve de natural; noy gran, no fèm foch qu'ara'ls bombers dormen: entenèmse de primer.» Y encara no l'he mitx conquistat, del cop de xuxo que li endresso entre cap y coll, ja'l tinch ajagut a terra, casibé més llarch de lo que va créxer. D'ensà que jo canto al barri, ho puch dir ab tota la boca,

no hi ha hagut cap robo. Y a fè que de moneda ni'hi hà!...

* * *

Mes, no tot son glories y divertiments en lo meu *empleo;* no tot se'n va en cantar si està núvol, si plou, ò està serè. Devegades quan me penso estar més tranquil, y'm passejo fent la ronda creyent que tinch lo barri com una bassa d'oli y que tothom reposa ab aquella quietut, de sobte sento obrir una finestra y una veu acongoxada'm crida: «*Sereno!* fassi'l favor!...» «¿Que hi hà alguna necessitat?» «¡Ay, sí, córri: hauría d'anar a cercar lo metge; cúyti per Deu!» «Prou, ja cuytaré; no s'amohini; díguim, ahont s'està.» Y un cop m'ha donat les entressenyes, més temps gasto trucant a la porta del doctor que no he passat per anarhi, encara que visca a l'altra banda de la ciutat.

Una vegada tinguí qüestions ab un metge que fins m'hi vaig desmandar, arribant a pèrdreli'l respecte. Potser feya un quart que trucava a casa

seva, y rès; com si'l pis fos per llogar. Oh, y la necessitat hi era, y'l pobre malalt m'esperava com ab candeletes. «Deu me valga! que dormim ò que fem lo ximple?» els hi vaig cridar. «Tu, escarceller!» vaig dir al vigilant que feya'l totxo a l'altra part de l'acera escoltant com m'escarrassava a trucar, ab la matexa catxasa que si truqués a Madrid. «¿Qué quiere?» me va dir sense moures del guarda-rodes. «Ah! no parla com nosaltres! vèt aquí per que no enten lo soroll; vès, vína a obrir la porta, que tinch d'avisar lo metge. ¿Que no ho has sentit que fa tres quarts que repico? ¿De quína terra ets que gastas tanta sòn?» «Si duermo, qué te importa a tí ni a nadie? pues hombre me gusta!...» «Ja ho crech que te gusta: mentrestant jo amolantme aquí y'l pobre malalt bregant com un desesperat. Vaja, cúyta si vols; fa un'hora que remenas lo ferro vell y encara no t'ha sortit la clau; que'n tens de nyonya!» «¿Y si no la encontrara pasaría algo?...» «Vès, noy, escursèm les rahons, ò sinó'm sembla que'l metge'n tindrà dos de malalts en lloch d'un.»

Y sense escoltàrmel més, axís que hagué obert la porta'm vaig enfilar escales amunt, y agafant lo cordó de la campaneta li donguí tal estiragassada que va repicar bona estona com si hagués agafat tremolor. «Quí demana?»'m preguntà una veu que debía ser de la criada. «Lo senyor doctor, que fassi'l favor de llevarse y venir ab mi que so'l sereno; cúyti, avísil desseguida, que convé molt.» «Espéris, respongué la veu, qu'aniré a avisarlo.» Y jo, espera y aguarda, que'm floría, sinó qu'entre mi'm deya: «Tinguèm paciencia; axò es que no deu trobar l'altra botina»; quan al cap d'un quart tornà la minyona ab la embaxada de que'l seu amo no volía venir. Llavors sí que ja no hi veya de cap ull. «Ab quí's pensa que tracta? vaig posarme a cridar per que ell ho sentís. ¿Qu'es un metge de recreyu que no més visita als que tenen salut? que'n deu ser de dropo aqueix *mata sanus!* aquí ferme fer lo benehit esperant a sa mercè qu'acabés la mandra... que'n deu haver esguerrat de cures! doctor de canaris! trencalòs! curandero de munició! ja li pot dir que'l bescantaré per tot Bar-

celona, y tinch de fer córrer qu'està avingut ab los que vènen baguls!» Però, rès hi va valguer; tinguí d'anarmen a buscar un altre (qu'era home de be,) va venir desseguida y, com si Deu m'hagués tocat al cor: aqueix metge curà al malalt, que si arribo a portarli aquell, estich segur que me'l matava a la primera recepta.

* * *

En lo barri hi viu gent de tota mena; ara hi tinch la senyora d'un militar, que per aquesta cada punt haig de córrer. Diuen que pateix dels nervis; no ho sé; però molts cops per que ell retira tart se posan a disputar y a enquimerarse, y a lo millor sento obrir lo balcó d'una revolada, y surt ell: «Gervasio, Gervasio!» Jo ja sé'l què vol: *un mèdicu*. «¿Què succeheix, Don Matíes?» li pregunto. «Anda, vé, córre á avisar un médico,»'m contesta parlantme sempre de tu, (se deu pensar que tracta ab algun sorge.) «¿Y qué *médico* quiere, el de la otra vez?» «Nó, ese nó; despácha; otro, el que tú quieras.» Y

corrents me'n vaig a trucar al primer que trobo. Com que sé que la meytat del mal de la senyora son paperefies, tant val que li porti un metge de crèdit com un pastanaga; que per certs mals y per certes persones, ¡vès si m'exposaré a portarli un com cal, per que l'endemà me'l desacreditin y no'm vulga servir quan tinga una verdadera necessitat en lo barri!

Ara sembla que la senyora està millor, y crech que'n tenen un d'aquells que curan ab aygua del canti y anissos de pussa; y per que no l'amolin a les nits los hi ha arreglat la medecina per anyades; la deuen tenir en un cubell ò en una gerra, per que aquella senyora, dos per tres li agafava'l treball, y abans tot sovint hi era a pendre l'aygua dels sustos.

* * *

Si n'he vistes de coses per tots estils! y sembla qu'a la nit ab la fosca no's tingui de veure rès!... Però, en aqueix punt callo: que si he pogut esbrinar certs tràfechs, jo sempre he fet lo Simon de l'Ombra, que la meva

feyna es vigilar, guaytar de tant en tant los núvols, y ab una sola paraula esplicar lo que succeheix allí dalt; tenir l'aurella atenta a lo que diu lo campanar de la Seu; y tant si'l vehinat dorm com si vetlla, li canto l'hora, y de les altres coses ne faig tan cabal com si passessin a Morería. Axò no vol dir que no tingui esperimentat quins son los vehins qu'a qualsevulla hora de la nit los hi ve be de fer dissapte, y abocar daltabaix del carrer algun ribell esquerdat, ò algun altre moble de pisa, ò sabatots desparionats y florits, ò per la vigilia de Nadal m'omplen lo barri ab plomes d'aviràm. Ja sé qui son aquexa gent tan polida que no volen la porquería a casa, y's pensan que als demés los hi agrada, segons s'afanyan a escamparla pel mitx del carrer per que tothom se'n emprendi. Sé qui son, però tinch de callar, per que si'm desbocava'ls ne diría quatre, renyiríam, y jo haig de viure ab tothom. Vèt aquí per què so prudent.

* * *

Molts se creuen que'l meu empleyo es descansat per que algun día'm veuen ben vestit que vaig a donar un vol. Que ho probin; que tirin memorial per entrar de suplents: ja sabràn quín pa s'hi menja. Un día vés a casa l'arcalde, que hi hà verbal ab aquell marit y muller que no s'avenen, y l'arcalde sembla que tingui por que descompartintlos no arreplegui alguna garrotada. Un altre, pàssa les papeletes dels quintos; oh, y del meu barri, que cad'any sembla que'ls treguin a companyíes. Després vés a acompanyar la comissió ab un indivíduu del clero per veure si'ls vehins volen allargar les mans per les obres de la parroquia. Y quan hajas acabat, repartèix les llistes del empadronament, y vigíla per recullirles totes al cap d'uns quants díes. Després... que a casa la ciutat te demanan, que'l segon arcalde't busca! que'l cabo't te de veure... ¡ay malviatge'l món dolent! y donchs, que no ha de dormir lo sereno?

Abans, l'arcalde a tot'hora semblava que'm tenía a punt: «Gervasi,'m deya per exemple: demà a les nou veníu.» «Corrent;» y jo com un rellotge; al punt de l'hora ja m'esperava y ell encara s'havía de llevar. Y tant y tant m'amolà, qu'al últim tinguí de dirli: «Míri que quan jo vinch encara no he dormit y estich dejú.» «Be, feya ell, anèu a pendre un bossí y tornèu.» «No pot ser, que la sòn se m'ha menjat la gana y, si vol que li parli en plata, dech tenir la pell curta, per que quan obro la boca se'm tancan los ulls y vol dir que menjar y dormir tot alhora no ho sé fer, per que jo no'm governo la naturalesa. A la nit, ja ho sab, sempre a la bretxa; de día, a dormir per lo que demana la persona, y prou. Y si'm volen fer perdre aquest agre y que no cumplexi, tant se val qu'arrambi'l xuxo y que canten los ximples.» Però com l'arcalde es un home que s'escolta a un altre per que té bon sangro,'m va respondre: «Anèu, Gervasi, aquí teniu lo reparto, y vos mateix.» Y desde llavors ho porto com un tirabuquet y tinch lo barri com un pom de flors. Y

d'aqueix terme anem pasant y adorant; tothom està content de mi y jo del empleyo, per que l'esser sereno vol dir home de be, fiat, diligent, y estich tan satisfet ab aquexa riquesa de reputació, que cada día canto ab més gust y m'hi miro y m'hi presumo; y si tingués un fill lo faría suplent, y anch que fossen mitja dotzena, tots tirarían pel mateix art y'ls faría ensejar a casa plegats, que armarían un coro, cantant totes les hores del rellotge, qu'al últim ni ells, ni jo, ni ningú, sabrían quína hora es.

* * *

Vaja que ja es día, y tinch d'anar a retiro. Lo sol entra al meu quarto y li tindré de tirar los porticons pels bigotis; no hi sé dormir ab xinxeta.

Sembla'l món al inrevés; ara, si vull aclucar los ulls, haig de ferme compte qu'es de nit. Vès si'n vol de mèrit axò, sentint a cada moment un baladrer ò altre...

¡Que n'hi deu haver de trencadissa, y que se'n deu fer malbé de roba

a Barcelona! Encara no fa un credo que so al llit, y ja han passat tres drapayres.

Al demés... tornant al empleyo... Me pensava que may més clouría la boca: casibé ja'm tocava als cabells, ¡quín badall!...

Com deya... no sé si es la sòn ò que no hi enxerco;... ara he perdut la especie... sí, del empleyo... Just; ara tenim cabos, demà'ns hi enquibexen un comandant; a veure si al últim hi haurà *palos*.

¡Quín badall més ben fet!... ¡ja'm fa venir la soneta! Si l'arcalde'm dongués permís per fer tirar sorra al carrer, no'm costaría gens d'arreplegar lo sòn.

¡Quína ciutat!... de día, per mi tothom fa de carreter...

¡Quín escàndol! jo a n'aquestos més aviat los penyoraría per cridayres que per anar contra direcció.

¡Vaja, no hi hà com un bon llit... Volen creure... dallonses... qu'estich mal content d'una cosa?... no més d'una... ah... ¡quína passió de sòn!... aah. Santa nit tinguin... Sí: me sab greu tenir de cantar en cas...te...llà...

Juny, 1878.

ULTIMES ESCENES
D'UN DRAMA

Fa un vent que no respecta cap barret.

A les pobres dones que van pel carrer els hi embolica les faldilles, privàntleshi de donar un pas, ò les empeny fentles caminar massa.

Los escombradors, en vista de que ja troban la feyna llesta, se'n tornan cap a casa la Ciutat ab les dinades a la funerala.

Un senyor vellet (que ja no deuría pensar ab aquestes coses) s'encanta mirant les polaques d'una noya y quatre tristos travessos de mitja blanca, fica un peu dins d'un sot, y ab lo brinco que pega per trèurel, hi enfonza l'altre.

Los esquitxos qu'axeca se'n van a parar a les vidrieres d'un barber, en lo mateix instant que l'amo surt a la porta, esten lo bras y mira al cel, ficantse a dins tot confós, no sapiguent entendre com diastre la pluja que tenía de caure per sobre li ha mullat per sota'l palmell de la mà.

Acto contínuo se sent un trò que pareix que dugui al derrera tota la seva descendencia, per que's disminueix y s'acaba dèbil y mesquí, que més soroll fan al pis de sobre quan enretiran una cadira.

L'ayre xiula, y buscantse acompanyament, fa dringar les bacines de la barbería, inquietantse l'una ab l'altra.

En vista d'axò, surt lo fadrí, s'enfila dalt d'una cadira, les despenja, y's fica a dins.

No se sab quin'hora es, per que encara no ha sonat en lo campanar, lo vent ja se l'ha emportada a la Bordeta.

Y's posa a ploure; l'aygua cau abundanta y de gayrell, ratllant l'espay com los *caidos* d'un cartipàs.

* * *

Un home, embossat en una capa madrilenya ab gires de color de sanch, se passeja amunt y avall de l'acera. Un bolet d'ales amples, molt tirat en avant, li tapa'ls ulls; l'embós de la capa li oculta mitja cara.

Quan algú li passa pel costat, se tapa més y se'l mira de reull com amenassantlo de mort si'l descubreix.

Fosqueja; plou, y'l vent no para. Del cap d'avall del carrer se veu venir un home molt depressa que porta una forqueta al coll: se para una estona, y'l carrer queda iluminat a mesura qu'avansa. Cuytèm a dirho, que no m'agafessin por: es lo fanaler.

Al arribar vora del embossat, aqueix vol aturarlo: lo fanaler, sempre de frente, li contesta tot marxant: — Dos quarts de sis. —

L'embossat fa un moviment d'impaciencia,'s fica dins d'un portal, s'espolsa la mullena del barret que li ha tombat les ales cap per vall, llensa un sospir que feya nosa als

altres, y desseguida s'ajup per ferse un doblech als pantalons.

A l'entrada del devant s'obra'l cancell ab un repich de campanetes, y apareix com un bulto que, ab la fosca, no més se li veu lo devantal blanch.

— Phs! — fa'l bulto.

— *Voy;*—diu lo de la madrilenya, traspassant lo carrer y ficantse dins de l'entrada.

Lo vent que fins ara havía bufat, de repent pert la respiració, y no se'l sent més.

A dins de l'entrada s'ouen gemechs y sospirs y consols y rialletes: — No plori, senyoret,— diu ella; (*a la cuenta* es la ninyera de la casa;)— la senyoreta encara l'estima.

— ¡M'estima, y 's casa ab un altre!—murmura l'embossat ploriquejant y fent dues veus com un fluviol.

— No plori, senyoret Paquito, oblídila, si es servit, no's despacienti.

— ¿Que's casa m'has dit? — replica ell, serenatse tot ab un plegat y agafant ab forsa la munyeca de la ninyera: — ¿Quan, ahont, en quína hora? ¿Què fa ella; què diu? respòn, cúyta!

— Ella plora; però ab l'amohino dels vestits, casibé no té temps.

— ¿Y ell, què diu, què fà, què pensa?

— Oh, ell tot lo día ab lo puro a la boca, y se'n vol anar a París ab la senyoreta.

— Oh, rabia! ¿què fer? A quín'hora's casan?

— A les sis.

— Donchs, be: dígali que jo a tres quarts ja seré mort. ¡Xist! ¡Càlla!... Té, dónali axò de part meva: serà'l primer y l'últim. — Y l'embossat se desembossa, abrassa la ninyera, y li vol fer més caricies; mes ella fa un xiscle, fuig, lo cancell se tanca fent ganing ganing ganing, y ab la revolada que porta, dona una patacada als talons del desgraciat amant.

Aqueix s'encamina derrera Palacio, se'n entra a ca'n Roca, y demana tres unses de metzines.

* * *

En un llit de ferro, ab estrenyacaps de madapolan, la cara molt groga, los ulls enfonzats, descolorits

los llavis, s'està arrupidet sense fer gayre bulto l'embossat del altre vespre. Fa un badall, desprès un altre, alguns més desseguida, y, tant se val que no'ns hi fixem, per que's veu que debía tenirne un dipòsit y ara'ls hi dona exida.

En la tauleta de prop del llit hi hà una escudella plena de caldo que fumeja; al costat, una capseta de confitura de codony mitx buyda, ab un ganivet de postres que s'hi té tiesso.

Li van errar lo veneno, y ara fa tres díes qu'està més sossegat. Lo metge, que també deu entendre en malaltíes d'amor, diu que'l restablirà no més qu'ab confitures y caldos de la reyna.

Ella, la fulana, ja es casada. ¡Ay, pobre xicot, lo día qu'ho sàpiga! (per que ara no's recorda de rès.) Serà capàs de posarse devant d'un canó, qualsevol día que fassan salva, y que surti lo que vulgui.

14 Desembre, 1878.

UN PERDULARI

Estich trist; ab una tristesa que no prové tant dels nervis com de cert desarreglo en l'alimentació.

Es tal hora de la nit; no sé quína; ni ¡què n'haig de fer, si per mi ja no toca la de dinar, ni sento may la de sopar!

Surto del cafè, únich alberch luxós que tenim, els qu'estem tronats, per passar les hores y fugir dels que hem fet extrangers en sa matexa patria. A mi tots me conexen y'm buscan: semblo l'altre cònsul inglès.

Aquesta tarde m'han pagat un cafè, com si hagués ben dinat, y aqueix vespre he quedat a deure un pà ab mantega. Axò no es viure de

caritats: axò es neulirse lentament de gorres.

Tinch fret y sòn, y vaig enderrerit de menjar!... ¡Potser me moriré de gana! Al pensarho solzament, se'm desperta de tal manera que'm xiula a les orelles com si'm volgués dir: ànimo, no t'arronsis, ja t'ajudaré. Y cada cop que'm dona aquest avís me fa fer un badall que sembla que la cara se m'esberli en dos trossos.

Però jo penso: ¡quants n'hi hà que, voltats de comoditats y vianda,'s moren de fam ab lo consol de que's moren per la salut! ¡Ay! lo qu'en ells es medicina que'ls mata, per mi es malaltía que m'acaba!...

¡Còm canta'l sereno!... ah, fart! tinguessis la meva debilitat, que poch estarías per canturies.

A la fonda també, axís qu'estich llest de l'escudella,'l mosso se'm posa a cantar les demés viandes que hi hà. — Vés, noy, vés; no't gastis la veu, que no tinch gana; — li dich. Si ho sapigués que mon apetit no necessita serenates ni canturies per despertarse! ¡pobret! si vetlla més qu'un sastre!

«¡Quisso!... té, quisso; té, Faluga.» Deu ser un'altre desamparat!...

«No't freguis tant per les cames, que t'acabaràs d'aprimar.» ¡Pobra bestiola! tan prim té'l còs com la cua. La sòrt qu'aquesta no's pot amagrir més, ò sinó semblaría un filferro.

«¿Que tens gana? ¡Sí, pobret! Prou: no la remenis més, que se't trencarà y t'entrabancarías.

Anèm a casa, Faluga; anèm.»

Demà'l porto als quatre cantons del Call, y si me'l compran s'estalvían la feyna d'embalsamarlo.

«Fúig d'aquí, que'm faràs caure.» ¡Còm salta! que va lleuger!... Per mi es tot buyt de dins.

«Apa, cap amunt.» ¡Còm sent l'olor de les cases que hi hà menjar! «No oloraràs a la porta del meu pis, ja t'ho abono. Apa, endevant, qu'encara no hi som; no es aquí tampoch, tonto; ¡si estich més amunt que les campanes!» Axís el que va esguerrar aquesta casa hi hagués vingut a estar! ja fora ètich ara com ara. No més té que lloguer y escales.

Encara pel lloguer, com aquell; cada cap de mes el quedo a deure...

«Espérat qu'encendré llum.» Tinch

una cerilla d'aquell funeral. Vaig fer un obsequi al mort, que no'l conexía ni ganes, per que ja no vull més conexenses, y ell me'l va tornar estalviantme d'entrar a casa a les fosques y d'estaburnirme ab aquexos palmodos. Gracies al difunt, ara ja sé ahont anar a cercar cerilles: ¡axís fossen butifarres, que pochs mancarían d'entrar en el cel per mi!

«Té, escúra aqueix plat. ¡Qu'ets llest! quína llengua! sembla un pinzell. Si t'agradan les escorfolles d'ou, aquí tens un altre preu fet.

¿Ets dels llamenchs? té, que no m'agradan els pobres vanitosos.

Xist, no grinyolis, que despertaràs als qu'estan tips.»

¡Quína ideya! ab aqueix gos podríam fer companyía. Jo hi posaré la paciencia y ell la gana... per que si hi afegís la meva tindríam massa capital.

Malaguanyat com no tinch un tall de carn! avuy ensajaríam y demà feyam la proba. Pel càs també serà bò un tros de pa sèch; per que ab la gana que té allotjada, es capàs d'apendre'l narro.

* * *

La nit l'havem passada estudiant; de primer, he posat el rosegó sobre la taula; encara no l'ha vist, d'un bot s'hi ha tirat demunt. Alto! he fet jo, trayentli'l pà del morro; ¡semblava qu'hi tingués empeltades les dents! Y aquesta operació s'ha repetit moltes vegades, fins que'l gos ha pogut entendre que consistía en arreplegar lo bocí sens menjàrsel. Per enllepolirlo, n'hi he donat una mica, axerivintlo abans ab unes quantes trompades.

Després, he agafat ferro vell: panys, claus y frontisses, y'ls hi he penjat al morro per desarrollarli la forsa. Està clar; encara no probava de ferli tenir el farsellet, me'l dexava anar a terra, corrent a arrupirse en un recó; véntali puntada de peu, y a la taleya. Ell grinyolant armava un escàndol; però jo li he demostrat que la paciencia y'ls tantos no me'ls acabaría may. Hi havem tornat un cop y un altre, y què sé jo quants més! la bestiola, tossuda, y jo més

perfidiós; cada pich que dexava caure'ls trastos, li arrambava tal puntada de peu que se'n anava a l'altra part del quarto sense caminar gens. Estich cert que si li obro la porta, arrenca escales avall y no para fins a la estació de Martorell.

* * *

Avuy he menjat a la francesa, es dir, suprimint l'esmorzar: fins a la tarda no he trobat ningú que tingués temps d'enternirse.

No ho entench; per mi, ara tothom viu al carrer; may se troba ningú a casa. Al menos he anat a vinticinch bandes y per tot m'han respost: «Ha sortit el senyor. No hi es». «No ha vingut; dispènsi, no sabem quan tornarà». «No té hora fixa». Està clar, no té d'anar malament l'Espanya, si tothom fa'l dropo! ¡Y en diuen gent de sa casa, y tot lo día rodan!

Al últim he sobtat de plè a plè a un, demanantli quatre duros, y m'ha regalat sis rals.

¡Que'n corre poch de crèdit! nin-

gú vol comptes; tothom té por de cansar la memoria!

Síga com vulga, a les cinch m'assentava a taula; la escudella, de tan covada, semblava feta ab motllo com els matons de monja; lo biftek semblava de cuyro: feya recular el ganivet com si li fes por; les patates de tan seques fins tenían drinch: semblavan guixos de sastre; l'aygua no valía rès: se conexía que'l taberner hi havía tirat molt poch vi.

Però, que bò ho he trobat! me semblava qu'era'l primer día que menjava!

Al sortir del funeral de la Seu, me'n he anat als claustres a pendre el sol; y entre'l cavilar y l'haver perdut la nit donant la llissó al gosset, m'he quedat adormit com si ja tingués totes les feynes fetes. Al poch rato, un somni ben diferent de la realitat, venía a reforsarme'l ventrell massa dèbil per anyoraments alimenticis, y veya vols de perdius rostides aletejant a la vora meu y enlluhernatme ab el color de sa pell que brillava al sol ab la capa de llar que les cobría, despedint unes oloretes tan forasteres pera mi que'ls

sentits s'hi encisavan. Després, veya uns llussos remenant la cua, dividit el còs en varies seccions que al acostarse's descomponían y'm queyan a la falda en rodanxes més grosses que galetes; y després... una veu de nas que'm deya: «Tíngui, germanet, tórnim un xavo». Obro els ulls y'm trobo al devant una vella que m'allargava un quarto. «Malviatge la dòna! esclamo ab rabia; arri al canyet! ¿quí us ho ha dit que demanava caritat?» «Jo'm pensava...» «Y jo'm pensava de vos... teníu! vèus aquí dos quartos y no'm despertèu may més». Però, a pesar de la vella, aquell somni ha estat un bon pressagi. Algunes hores després, ab menos poesía y menos perfums, he satisfet aquella gana que'm donà visions tan cavalleresques.

* * *

Lo gosset m'acabà'ls estudis; havem passat molts díes donant llissons, y moltes nits repassantles. Me coneix tan be'l geni, qu'encara no l'amenasso ja grinyola; fa'l que vull,

y m'estalvía la pena de pegarli. Instintivament coneix les meves intencions, y seguint la direcció de la mirada,'s llensa sobre l'obgecte hont jo la fixo.

L'altre dematí sortirem a ensajar per la Boquería. El gos saltava devant meu ab el morro al ayre y guaytantme sempre. En una taula de cansalader me cridà l'atenció una penjarella de salsitges tan baxes, que estavan a tret de tercerilla. Hi clavo la mirada, y al mateix instant la Faluga pega brinco, s'equivoca, clava les dents a l'orella d'un mitx cap de porch, y arrenca a córrer ficantse per entre'ls peus de la gent, fugint per sota les taules y escapantse Rambla amunt tan lleuger que's perdía de vista. Les dones prou cridavan «aturèulo»; les bacallaneres corrían armant saragata ab el soroll dels sòchs y ab els seus crits. Les unes buscavan als municipals; les altres sortían per la Rambla. Un senyor que's passejava, preguntà, extenent els brassos, en una mà'l bastó y en l'altra un ramet de flors, posantse devant les marmanyeres: «Be, ¿què hi hà, qu'es axò?» «Ha robat

mitx cap de porch». «Matèulo, donchs». «Sí, sí, que'l matin; ansia, ja està dit». Un altre tafaner, acostantse al grupo, ab la mà plana sobre la butxaca de l'armilla, preguntava si havían robat un rellotge. «Sí,'l del Plà de Palacio», li contesta una tunyinayra.

Y mentrestant, la canalla y algun ganapia perseguían al gos; jo apretava'l pas, y veya qu'a la Plassa Nova encara l'empaytavan. Trenco per guanyar ventatja, y'm quedo a la del Rey dins d'una escaleta que té un'altra porta al carreró del derrera. Al cap d'un moment ja sento crits d'«aturèulo!» y'l gos me passa rabent pel costat dexant el regalo allí terra; me'l poso sota'l bras y m'embosso, al mateix punt que'ls seus perseguidors entravan a la plassa.

— Escólti, — me diu un d'ells; — qu'hauría vist un gos ab mitx cap de tocino?

— Nó senyor: lo que vaig veure al Passeig de Gracia, era una cabra qu'allí hont debía tenir la cua hi tenía'l cap, y'l cap en lloch de la cua.

— Vòltal! — exclamà rient un pillet mistayre. La gent que no sabía'l que jo acabava de contar, mirantme ab desconfiansa preguntava:

— ¿Què diu, què diu?

— Rès, que m'ha contestat ab una poca solta...

— Vostè es el que m'ha preguntat una ximplesa.

— Jo li he preguntat lo que'm convenía sapiguer.

— Donchs, vàgi a Salamanca.

— Es que per aquí ha passat un gos ab un cap de porch.

— Està corrent; y ¿per que m'ho pregunta a mi? ¿que's pensa que visuro besties? Els manescals del escorxador li sabràn dir si n'hi hà de gossos ab cap de persones.

— ¿Que's burla de mi?

— Ba, ba, mestre, pleguèm.

— Lo gos; ara surt lo gos! — cridà la quitxalla.

— Corrèm, que no s'escapi.—Y'l grupo fugí perseguintlo per la Devallada de la Presó y anantse a perdre pel carrer de les Filateres.

Aquella matexa tarde'ns el varem menjar: mitx capet ofegat ab naps; l'endemà la Faluga ja no sabía fer

rès. ¡Còm fa ser honrat un bon tip!

Fa dos díes que la tinch a dieta rigurosa com si passés febre. Ahir desde'l catre estant, li vaig cridar qu'anés a la compra; al cap d'un parell d'hores, (la matexa estada que si fos una minyona), me va portar un palpisset de carn sens òs, que a la Faluga no més de mirarlo li agafava un basqueig que ja no podía estar quieta ventantse ab la cua.

* * *

. . . .

¡M'han mort la Faluga!... ¡me l'han morta a trayció! ¡La pobreta! encara estava en remeys per espavilarla; duya una gana d'aquella que tot ho fa veure en doble.

¡Ha tingut un'hora tonta! y tan com suposan que desperta y axiriveix la cassussa!

Un municipal li ha tirat salsitja; abans d'arribar a terra, estich cert que ja l'ha tinguda a les fosques.

Sempre ho deya: aqueix animalet té massa vivor, no viurà gayre.

¡Pobra Faluga! ¡quína fi més ordinaria!

Lo bando y un municipal l'han morta. Gran mal, dos contra un!

Ja'l conech aqueix fulano; es un de molt lleig, que no més ab la mirada ja sembla que fassi pagar la multa. Per Corpus li fan acompanyar els gegants; no's deüen poguer perdre anant ab ell. Per axò té tan segura la rata pinyada de la gorra; se li debía esglayar axís que'l va veure.

En compte d'anar *cinch a la munt* y *cinch a la vall* pels carrers entretenintse a fer desgracies, haguera valgut més que's corretgís el defecte de la cara, que hi té lletgesa per fer un rengle de caretes y encara no se li adobaría. ¡Per què no se la menjava, si era tan maco!

Demà'l desempleyan, y potser li recarà haver fet mal averany d'aquell tros de salsitja.

Si per algun rellans vingués a raure ab mi, ¡ja n'hi faría empassar de salsitges! y que foran amanides ab soliman y pólvora de mina, qu'encara no les tindría dins, ab la tebior, prou faría un estrèpit com una barrinada!

¡Un gos que valía més or que no pesava!

Y després les nacions se planyen de que no ixen talents! si'l pobre que despunta, siga en lo que's vulga, ve un malandando qualsevol, me li aplica la lley marcial ofegada ab fiambre, y li dona'ls despatxos sense allargar més la sumaria.

Ja tenía rahó'l mallorquí de les sobressades: Espanya, Espanya, com més và més s'espanya.

* * *

¡Què hi faig en aquest món! Estich per matarme; ja'm tornan a venir aquells badalls que no'm dexan sossegar.

Sembla que la gana vulgui fugir de casa, y se'n torna com si trobés la portalada xica.

Y a fè, que la meva boca no es de les de pinyó; més aviat s'assembla a un calaix. Quan era petit m'hi ficava una neula travessera y casi be no la escarbotava gens.

Y desde llavors, m'ho conech, ab les tongades qu'he passat de miseria, sempre ha anat axamplantse y guanyant terreno cap a les orelles.

Hi ha hagut ocasió que d'un badall lo barret m'ha caygut pel clatell.

¡Sembla mentida que's puga donar tant! ben segur que la goma dels elàstichs la deuen traure de la gent qu'ha patit gana.

¡La gana! No ho vull creure que hi haja persones que prenguen magnesia. ¡Quína mort més dolsa deuen tenir els que's moren d'un enfit!...

* * *

¡Haig de morir, no hi hà més!

¡Morir si giovane!... ¿Còm m'arreglo per viure? ¿de què faré mànegues, si tot m'ho he fet malbé: reputació, interessos, ganes de treballar, tot... menos el ventrell qu'ara tot sol se m'espatlla?

Y tanta gent qu'estudía y's perjudica la salut encaparrantse llegint, y qu'encara no haja sortit un sabi ab una sustancia qu'alimenti de franch!

Molts, per fer retòrica, d'aqueix món ne diuen una vall de llàgrimes; s'equivocan: aquí es la terra de la gana.

* * *

¡Qu'estich dèbil!... Sento que la vida se m'escorre com una mitja.

¿Y jo moriré de fam?... *¡Jamás! ¡Tres veces!*

Me suicido; està resolt.

Algun beco pagarà la estella.

Moriré menjant; y quan no pugui més, me faig treure bacallà y'm clavo la espina més grossa al mitx del cap.

¡Ay! la resolució es forta, les ganes hi son, els badalls m'apressan, l'esperit se'm dissipa!... Al meu entorn tot dona voltes, y passan, com si's descapdellessin, fondes y restaurants... El carrer de la Boquería ab tants fanals...

Ja està dit: surti com vulgui; axís que passi la fonda del Estevet, m'hi fico.

Allí faré'l derrer badall. Y li dexo tot; el faig hereu.

Janer 1877.

¡TOT SOL!

I

No sé ahont vaig néxer: es lo dato més segur que puch donar. Me dich Xarrapeta, per que al meu pare li deyan Xarrapa: lo seu nom disminuhit, es l'única herencia que'm va dexar, y aquesta encara no era d'ell! crech que fou un motiu que sustituhí son verdader apellido.

Lo día del bateig sigué de festa memorable; contava'l pare que ningú de casa va dinar. En tornant de l'Iglesia hi hagué gran refresch: gelades del mes de Mars, rosquilles, borregos de matafaluga d'aquells que aparían lo dentat per ferlo caure, y vi bò que la justicia l'haguera fet llansar. La mare també assistí a la

festa; aquell día li havían tret lo caldo, com als demés lo dinar, y tots se menjavan les rosquilles planyentse de que fossen foradades del mitx per que hi trobavan menos vianda. Lo pare, posantse una mà a la galta, feya cruxir los borregos qu'eran més sèchs que closques de nous; mes per axò, tots estavan alegres; jo, embolicat ab una manta que parexía feta no més que de serrells, deyan que m'estava a la falda de la mare, mamantme la maneta que no'm cabía a la boca, y ab ulls axerits contemplava aquella escena de boyra y de gana.

De tant en tant, lo pare s'ajupía, me posava una rosquilla al ull, que m'hi entravan tots dos, y ab crits joyosos me deya: «Guàyta, noy: noy, míra bobó;» se menjava la rosquilla y m'hi posava un borrego, com aquell qui'm volgués fer mirar un ou del día, y també'l borrego anava a passar a la seva boca, fentli fer un bony a la galta com si la tingués inflada. Llavors volía enrahonar, y ningú l'entenía ni ell tampoch. Després d'haversho empassat, deya a la Mare: «Oh María Magdalena, (era mallorquí),

estich tot content que's meu fi haja estat mascle; y ferm que n'estich de content; que no n'estaría pus, jo t'ho dich, *enquiara* que m'haguessen duyt un *quiantarano* de dob-bés ò colque cosa de való.» La Mare se'l mirava commoguda, y ell afegía: «Aquest nin, jo'm pens que serà sa nostra venturansa. ¿Veys quíns uys té de polissó, María Magdalena?...»

II

Me van fer estudiar per músich; me donaren un violí ab arquet, y jo xisclava més que la *prima* quan, ensenyantme les posicions, me cuydavan a deslloriguar les munyeques. ¡Quantes vegades la mà del mestre aprofitava'l moviment del compàs per ventarme nata a la cara!

Al principi'l coll se m'adormía sobre'l violí, quedantme enrampat, y quan volía girarlo m'havía de tombar en rodó com si tot jo fos fet d'una pessa!

Seguíam les fires y festes majors; lo pare tocava'l timbal; la mare'l

pandero; lo senyor Quirse (mon mestre,) lo violí, y jo'ls ferrets. Posavam una manta a terra y quedavam instalats; redoblava'l timbal, jo feya soroll ab los ferrets, la canalla acudía, s'aturavan algunes dones, y quan comensava a haverhi rodona, los pagesos s'atansavan calmossos bo y trencant pinyons, com si's recelessin del espectacle que'ls donaríam. Lo pare, ab una corda que tenía una bola al cap d'avall, comensava a giravoltarla recorrent lo cercle y fent apartar los xicots que, empenyentse els uns als altres, venían a caure de bigotis dins, com si volguessin veure la funció arran de terra. Lo senyor Quirse tocava'l violí; la mare donava de tant en tant una sacsejada al pandero; el pare's treya'l jayque quedant ab un vestit blanch de punt que n'hi tenía molt en durlo roig; jo no'm llevava rès, per que ja ho tenía tot fòra, y sense sapiguer ahont ficarme les mans, per que tampoch gastava butxaques, corría, vestit com un angelet ab los brassos creuats que casi'm voltavan l'esquena com si hi busquessen les ales, a ageurem devant del pare. Saludava al

públich, y agafantme per los tormells, m'etjegava al ayre ab un giravol que'm feya veure la gent abans per les espardenyes que per la barretina, y me'n anava a caure per quí en enllà, assentat algunes vegades, ò rompent lo cercle dels curiosos moltes altres. Després lo pare també s'ageya; alsava'ls brassos y les cames, jo li feya la figuereta a la planta dels peus, y d'un tom queya assentat a les seves mans.

Lo públich indiferent, continuava menjant pinyons; mon pare, agegut a terra, renyava a les criatures que's ficavan dins lo rotllo; y tornantme a llensar sobre'ls seus peus, m'hi dexava assentat, rebotentme d'un costat al altre ab precipitació vertiginosa. Feyam dues ò tres sòrts més; la música parava, y'l pare's dirigía a la concurrencia per dirli, (sempre ho deya de la matexa manera:) «Senyors; ja han vist vostès del terme qu'una criatura de cinch anys treballa devant del públich; y aquí no hi hà cap engany, cavallers, que no més se presenta l'habilitat sense trampes, y si tenen gust de comprobarho, ara

veuràn com no s'enganya a ningú; y abans de fer los treballs que'l noyet presenta,'s passarà la safata per los que tinguin voluntat d'allargar les mans.» Y s'avansava la mare ab una safata que ja no més hi havía algunes clapes de vernís; donava un tom pel rotllo ficantse per entremitx de la gent, y d'assí y d'allí, s'allargava algun bras per dexarhi caure un quarto ò be un xavo. Alguns feyan com aquell, y s'apartavan de la rodona per tornarshi a acostar axís que comensavam l'espectacle. Entre tant, lo senyor Quirse, qu'era cego, feya un cigarro ab molta paciencia, desava la petaca, y trayentse un misto de cartró me l'allargava tot cridantme girant lo cap a dreta y esquerra. Ell s'abaxava ab lo cigarro a la boca, y alsantme de puntetes li acostava'l foch; pipava, y jo'm quedava bona estona ab lo cap alt contemplant al pobre ceguet com treya bocades de fum, no podentme donar rahó del gust que podía trobar enviantse allò qu'a mi'm feya estossegar y plorar los ulls.

Quan la capta havía sigut bona, lo pare's tornava a dirigir a la gent

y'ls hi deya: «Senyors, ara veuràn al noyet com fa un'habilitat que si no la veyan no la creurían. ¿Noy? (Jo ja sabía lo qu'havía de fer.) Noy, pòrta'l violí;»'m cridava fent l'atalayat guarnint un castell ab tres cadires. Jo feya com si busqués l'instrument regirant un farsell de pellingos, y com lo públich volía veure aquexa habilitat tan ponderada, m'acostava tot esporuguit al pare y li deya que l'havía perdut. Llavors ell, fora de sí, volía atraparme y, no podent, m'allargava una puntada de peu; jo li agafava ab llestesa la cama y'l feya caure a terra. A algun pagès, tot menjant, li venía la passió de riure, y no poguent contenir la rialla,'ls pinyonets se li anavan al altre canyó, y estossegant y rient se cuydava ennuegarse; tothom aplaudía ma entremaliadura com lo millor de la funció. Aquesta pantomima no més la feyam quan s'havían arreplegat forsa quartos, axís es que no la repetíam molt sovint. Si la capta era escassa,'l pare deya ab mal humor: «Lo día que tregui la grossa ja no correrèm més.»

Una vegada la capta havía anat

pitjor de lo que solía; jo li vaig preguntar: «Pare, ¿quan treurà la grossa?» Me disposava a fer la figuereta, mes ell, cremat, me tirà tal puntada de peu que m'etjegà de cara sobre'l públich. May més volguí sapiguer què sería allò de la grossa; y jo també, quan nos retiràvam al hostal, cansats de tot un día de fer les forses, y'm donavan un sopar escàs y miserable, allí, arrupit a l'estable, embolicat ab una manta esquinsada, sobre un jas de palla, tenía mes ilusions de noy, y contemplant a la mesquina llum d'un fanal les trenyines del sostre y les vigues groxudes, qu'ab l'ombra que progectavan aparentavan serho més, era felís pensant ab la grossa y qu'algun día no correría'l món fent habilitats. Y mos llavis s'obrían somrients; mos ulls ensonyats vagavan per l'espay y trobavan, en aquella confusió de llum tremolosa y d'ombres fantàstiques ab clapes de trenyines arrapades als ànguls de les parets ò fent ones en lo trespol, blanques nuvolades ab àngels que'm miravan joyosos y posantse ses mans a la boca ab los dits apilotats, les apartavan estenent-

los com un vano, y'm tiravan una munió de petonets... Al menos, si havía nascut pobre, tenía, gracies a Deu, uns somnis tan falaguers, que molts cops en los díes curts del hivern, corría primer que ningú a la pallissa del hostal ab mon trist crostó de pà sota'l bras, buscava un reconet, y, potser sense menjàrmel, m'adormía delectantme ab mes celestials visions.

Mon pare's posà malalt, y una nit, foren interrompudes per llastimosos gemechs. Me vaig despertar sobressaltat; la mare, ab un fanalet a la mà, contemplava al pare que geya estirat sobre la palla; ab l'altra mà li axugava'l rostre. Tombada per terra hi havía una ampolla de vidre verdós y un pot de llauna. Lo matalot, dret als peus del cadavre, se'l mirava capficat. Jo veya aquesta escena, assentat en mon jas, sense tenir idea clara de lo que passava; poch a poch, mos conexements ofuscats se varen aclarir, los meus ulls s'ompliren de llàgrimes, y, rompent lo plor, vaig caure agenollat al costat del cadavre de mon pare...

Y desde llavors quedaren esborra-

des mes ilusions d'infant, mos somnis dolsos, y aquella vagorosa felicitat que sempre veya entre bromes y celatges que may conseguí atrapar.

III

Lo timbal, pandero y'ls ferrets, la bola de fusta y demés andròmines, mal vengudes y may més cobrades, varen passar a un'altra companyía de volatiners.

Vinguerem a Barcelona; la mare guanyava escassament per mantenirnos; jo, estudiant lo violí, malmetía'ls colzes del gèch qu'ab ma crexensa desesperada sempre'm va venir curt de mànegues. Crexía molt y no m'engrexava; los condexebles se'n reyan, y per motiu m'havían tret «lo faristol.» No més se'm veya ossera: mes espatlles eran caygudes, d'una forma semblant a aqueix moble. La violenta posició del bras y de les munyeques me feyan alguns cops relliscar lo violí, y recordo qu'un escolà molt burleta'm deya: «Tén compte, no hi apretis la barba que'l foradaràs.»

Los estudis foren llarchs y penosos, lo mestre ja no'm pegava natxades, per que'm penso que'ls dits se li adormían cada volta qu'ho probava. Jo tenía voluntat y aplicació, mes l'instrument era difícil. Molts díes anava a classe ab lo ventre més buyt que'l meu violí; la debilitat me feya venir basqueig, y llavors les llissons m'eran antipàtiques, y'm parexían tristes ademés de costoses; reposava, y després la por me feya tocar ab dalit per que m'esparverava pensant qu'aquella miseria podría ser lo patrimoni de tota la vida.

Mes, a la llarga, vaig anar aprenent: jo apretava mon violí contra ma galta, com un pare qu'afalaga'l seu fillet, y ell me responía ab armoníes suaus, ab cants tan llastimosos, que se'm passavan les hores estudiant sense donarme enuig ni fatiga.

Cansada al últim de fer lo boig ma crexensa, s'aturà de sobte, com un calavera desenganyat, y'm vaig anar apariant, engrexantme una mica, y posantme'ls òssos a lloch, que, ab ma magresa, fins hi havía qui li semblava que'n tenía de més. També vaig comensar a guanyar

quartets, y ab mon guany la mare reposava. Ja duya roba feta pera mi, y'ls Mestres de Capella'm llogavan per tocar en los rosaris y funerals.

IV

¡Còm s'entristeix lo meu cor al veure la fúnebre pompa que l'Iglesia ostenta en semblantes cerimonies! Lo temple cobert ab panyos de dol; les cadires tapades ab bayetes; a terra tot negre; en la barana del Presbiteri hi creman atxes qu'escampan una llum groga y una fumera fosca y espessa; l'Altar major, ab ses imatges, sos àngels y'l Sagrari, desaparexen derrera una vasta cortina negra. Sol, clavat en creu, y tenint per fons aquell camp de tristesa,'l Redemptor nostre; sis brandons l'enllumenan ; toca la campaneta ; l'ofici comensa; l'orquesta llensa per la grandiosa nau ses notes planyentes, sos cants funeraris. Ma imaginació s'aparta de tota pensa terrenal, se remunta per l'espay y busca una animeta desolada, y'n veu d'altres que pujan, pujan, y desaparexen perdent-

se per un foco de llum vivíssima. Los meus ulls s'humitejan, voldría plorar, y baxo de tan suprema altesa, y mon instrument plora per mi y sospira y prega a Deu per l'ànima del pare que fugí d'aquest món tan pobre que ni les oracions del seu fill l'acompanyaren. Llavors lo violí parla ab Deu, y trau notes de tendror suavíssima; jo, sacrílech, potser m'oblido de l'ànima per qui toco'l be, y envío ma pregaria, mos cants y mes notes per l'ànima del meu pare.

Aquexes ilusions me procuraren una gloria que caldrà contarla ja que no m'he callat tantes penes. Tocavam un ofici de difunts; quan l'orga y l'orquesta callavan, sentías l'espetech de la pluja: lo vent rebotía l'aygua que queya a doll de les boques de les gàrgoles contra'ls vidres del rosetó, produhint un sentiment de pavor y de fredat inesplicable. Lo mestre desde sa tarima'ns dona la entrada, y tota l'orquesta romp desarrollant una armonía magestuosa y patètica. Lo primer violí té que respondre després ab un cant a solo.

En aquell instant un desvanexement lo pertorba; baxa l'arquet, sos ulls se clouen, y cau en los brassos del que tenía més immediat. Jo corro a son lloch, y abans que'l mestre hagués tingut esment de lo que succehía, ja veya'l seu arquet donant les ondulacions del cant que jo tocava abstret, delirant, sentint primer que ningú les melodíes qu'arrancava a mon violí, gosant y plorant ensemps, ell ab ses cordes y jo ab llàgrimes del meu cor.

Després, tothom m'abrassà: jo haguera volgut sustraurem a tan corals enhorabones; no per desagrahiment, sinó per plorar a mes soles y fugir a cercar aquella visió estimada que veya cada día més aprop de Deu.

V

Y per axò, sempre seré en Xarrapeta; hi hà home que no més lo veig quan abaxo'l cap, que se'm planta al devant y alsant los ulls me diu: «Ola, Xarrapeta» ab un tò de franquesa com si tota la vida m'hagués apadrinat. Jo no tinch orgull per

aquesta gent; ¿a què vindría, si'ls infelissos no m'entendrían? y per ells sempre seré en Xarrapeta. «¿Y quí es en Xarrapeta?» preguntan molts al sentir aqueix nom que ja sembla la caricatura del qui'l porta. «Es un bon solista, un primer violí del hú,» contestan los músichs ab sos ditxos sempre alegroys: «Un xicot qu'havía fet les forses pels carrers,» etz., etz. ¡Sempre la historia humiliant de ma miseria!

Ja tenen rahó; so un solista, ben sol, per que no tinch ningú! Ma mare es morta també. En lo meu piset no s'hi encen may foch. Al mitx del quarto, dret, immòvil, s'axeca'l faristol. Quan arribo a casa, no truco may; hi entro silenciós, com los lladres; a ningú dono'l Deu te guart, ningú me'l dona; tanco la porta mirant si m'observan, y tan sol estich a casa meva que fins tinch por a tanta quietut. Rès s'altera ab ma presencia: ni sento esclamacions de goig per ma arribada, ni amorosos renys per ma tardansa! Sol, sempre sol! «Plorèm, me dich, ara que no'ns guaytan!...» Lo violí s'ajau delicadament en mon bras, afalaga ma galta

y plorem tots dos, forsa, de gust, ab passió; y mon violí té unes veus que jo sols les he sentides, que s'escapan per aquell reduhit espay: son les de mes penes, de mes ambicions y de mes esperanses...

Y aficionat com so a fugir d'aquesta soletat de ma vida, m'aparto no obstant de tota companyia; mon violí obeheix lo meu sentiment y'm dona unes notes tristes que sembla qu'hauría d'aborrirles, y les estimo per que m'aconsolan, com m'aconsolava un afalach de la meva mare.

Després exa tristor se dissipa insensiblement; ma imaginació descobreix espays més lluminosos hont s'hi dibuxan llunyans, indecisos, com si'ls esfumés una veladura, altres sers qu'estimaré algun día, y mon instrument ja no té cants de tristesa; alegre, rialler, enjogassat, sa expansió creix donant goig de sentirlo;'s diría que saluda ma esperansa; sembla que m'acosti tan belles ficcions; y, vegentme rodejat d'elles, mon cor, que no aborreix a ningú, es felís tenint ja a qui estimar... Aquest pis pert sa fesomía; les flors del balcó no's mustigan assedegades;

l'aucell s'amanseix al veures acompanyat, y refila ab més primor y més sovint al sentir veus humanes. Lo faristol, ja no sembla'l sereno de casa, posat nit y día al mitx de la sala... Tot està en ordre; han desaparegut los embrassos de les cadires; per sèurehi no cal tirar a terra rotllos de solfes, ni la capa ò algun barret... mes, tot axò son cansons, desitjos, cabories que combinem jo y el violí. Cabories que fugen després d'haverme alegrat... Mes, no's perden totes en la vaguetat de la concepció. També se'n aprofitan algunes y encara servexen per alegrar altres cors, no tan tristos com lo meu. A vegades, en algun sarau de Festa major, veig ma música interpretada ab giravols y tercerilles. ¡Los meus pobres cants! ¡quí ho diría! concebuts quan la tristesa m'apena, sortits potser quan les llàgrimes humitejan mos ulls, regositjan encara; y a les parelles enamorades, als balladors festosos, los encanta sentir, després dels compassos melancòlichs de l'americana, l'animada melodía del cambi de moviment, y s'engrescan, y's gronxan, y voltan lleugers ab una bellu-

gadissa y fregadís de peus que sembla que se'ls empaytin y no se'ls pugan trobar.

Y vèus aquí com jo, desde l'orquesta, veig tantes alegríes, sento al cor una cosa com una veu que'm diu que ja qu'en lo món, apesar d'estarhi tan trist, escampo dolsures quedantme'l fel pera mi, tindré una recompensa, y exa veu que sento es una profecía d'infinides promeses que m'aconhortan: «Exa soletat que m'espanta desaparexerà y vindràn amables companyíes a esbargir fins la memoria de mes penes. Quí sab? Mon pare al néxer ja pronosticà que sería la felicitat de casa. ¡Ell no pogué conseguirla! ¡Si seré més sortós, y's cumplirà son vaticini! Sería horrible anarsen del món sens dexarhi algun sér que pregués a Deu per mi.

Janer 1878.

DESESPERANSA

Al meu amich Eduart Serra

mobles reconers que s'hi posan paraygues. Ay, Senyor! jo mateix me faig fàstich; me veig tan magre, que se'm podrían comptar les costelles com les pesses d'una bujola. La barba creix, y creix ab tot el desvergonyiment del que no té ningú que'l repti. Els cabells també s'estiran y s'allargan com si volguessin cobrirme les espatlles a tall de madrilenya. ¡Els meus bonichs cabells d'un día! ¡Aquells que's rissavan día sí y día nó a casa en Monserè! Tot m'es infidel; tots m'abandonan..... Aquella ¡ay! no'n parlèm per ara... ¡Mirèume'l *chaqué*, fentme ensenyar la ceba pels colzes. Aquest també m'es ingrat y's desconjunta burlantse de la professó; vull dir, de son amo; axò es, de mi.

* * *

Pera mi sí qu'ha passat la dòna dels raves. Sols tinch humor pera consumirme. Filosofía, resignació, consols... Mentida; vosaltres no existiu. Que ho vagin a comptar a n'en Sarries, aquells qu'a cada pàs us in-

vocan fentlo servir de tapadora pera aturar els xisclets dels cors apesarats. Veníu aquí, vosaltres que per tot teniu cura, com les píldores de Holloway, y mirèume axò que tinch dins del pit. Mirèume axò, que ja sembla una olla de mangra, y diguèume si aquest cor esbutifarrat pot tenir cura ab les vostres cataplasmes de resignació, calma, tranquilitat, etz., etz. Abaxeu el cap com si us haguessin d'afeytar el clatell, confessantvos incapassos de soldar les ferides d'aquest cor que ja sembla un degotall de regadora. Ja sabía que totes les vostres arengues servían com un pegat en un banch. Dexèume ab el meu *llanto*, y no'm vinguèu a rompre mes oracions ab vostres camàndules aygualides.

* * *

Perdut y oblidat com els lluquets, sense cap consol que mitigui ma desditxa, tan gran es ella, ni tinch una esperansa que m'alegri, ni un desitx que'm distregui.

Sens ella, ni tinch voler ni esma

pera pensar ni fer rès. ¡Ay de mi! M'he quedat més sèch qu'un espart, y soch un fogó sense caliu, una gasseosa esbravada, un sostre ab goteres, desde qu'ella, ma Sultana,'m va plantar com aquell que fa trentahú.

* * *

Desd'allavors, sembla que visqui de miracle. Tancat contínuament en el meu quarto, no faig ni dich rès, ab una mandra tal, que fins el badallar me sab greu. Com ja no espero rès d'aquest món, he tirat la capa al toro, y tant se me'n donan sis com mitja dotzena.

* * *

Jo havía tingut un cor més fort qu'una barana de balcó. Jo havía resistit sense piular totes les desgracies que'l cel ens envía. Jo he sentit el rosech dels ulls-de-poll, la picor dels panallons... Jo, catarro; jo, mal de caxal; jo... *en fin*, tot ho he sofert tiesso com el midó y més insensible

qu'una llamborda. Però, ahont se han agotat les meves forses, ahont no he pogut més, ha sigut en aquesta amargura en qu'estich sumit desde que la Sultana va girar per l'altra banda, dexantme a les capses.

* * *

Si les llàgrimes no us dolen, treyèu el mocador de la butxaca, y llegíu ma trista historia, curta com un rave, però desgraciada com els que s'ofegan.

* * *

En la florida primavera de ma vida, en els albors ditxosos de ma joventut, en aquella edat joyosa que's comensa a sopar a taula; en que les ilusions y'ls somnis de ventura son la nostra taleya, que'l cor se desperta ab nova vida, respirant aromes y creyent ventures, creantse un món en els ardors de sa fantasía, tendre com un formatge, y més *risueño* que el *Gloria in excelsis Deo;* en que la mare ja'ns dexa dur pantalons de

corte, emancipantse de les dexes del pare; en aquella edat fou que per ma desventura s'introduhí l'amor dins del meu cor, com la lesna dins de la sola, obrintmhi un regueró per hont sortía tot el carinyo qu'en ell hi havía. Era una noya d'orgullosa figura, cara rodona com una mitja cuerna, boqueta mimvada, y uns ulls que si Nostre Senyor els veu quan feya'l Sol, me'ls clava al mitx del cel.

Jo no he vist may més claror com la que d'aquells ulls sortía; allò n'era un Niàgara de llum. Era la més rica y luxosa abundancia de resplandor y *brillantez*.

* * *

Figurèus còm estaría'l meu cosset al contemplarse correspost per aquella Sultana. Jo m'hi presentava més pintat qu'un país de vano, y més salau que la tunyina; ben vestit, elegant, ayrós, posada ab donayre la maneta en la sangradura del meu còs, y un bastonet, prim com un escuradents, en l'altra; decantat el sombrero, els peus en escayre, llu-

hents com una llumenera, y la deturava tots els díes en mitx de la mola del carrer del Paradís. ¿Què voleu que li digués que no fos escullit y dols? Les paraules que de ma boca sortían, més que paraules, parexían cantades d'aucellets. Eran el sentiment de mes idees, més delicades que'l vidre volador... Ay! l'estimava tant, que fins gelos tenía del oreig que bellugava les cintetes de son devantal.

* * *

Jo debía preveure que tanta ditxa s'acabaría. Jo debía estar recelós, però ¡ay! ¿quí's recorda de les desgracies quan li riallejan felicitats?...

Ma ventura'm tenía ab un cor més axamplat qu'un cubell de fer bugada, y ab el candor de la inexperiencia,'m creya que tot anava de debò. Quan un día, ay nó, un vespre, me la veig venir apressurada com si la embestissin, y's detura apenes per dirme aquestes paraules fibladores com una llanseta, y que m'estriparen el cor com s'estripa mitja fulla de mocador: — Avuy no

me puch aturar, per que demà'm caso y faría tart. — Y se'n va anar... Lo que per mi va passar, no ho conto. Per primer entuvi, vaig quedar mut; sentía xiulets com si's calé foch. Tenía angunia, fret; volía estossegar, y'm faltavan les forses. Volguí caminar, y les cames me feyan tantines, com a un gos que té la bola. Jo creya qu'allí'm quedava, a menys que de casa la Ciutat no enviessin una llitera.

En aqueix estat y fent forses de flaquesa, vaig arribar a casa pera tirarme sobre'l catre plorant com un xaval, y desde aleshores encara ploro, convertint mos ulls en una deu d'aygua y ma cara en xaragall de llàgrimes.

* * *

Com que crech que may més estaré tranquil, dono l'adeussiau a les ditxes d'aquest món. Me vestiré de encerat pera que la humitat no'm florexi, y cremaré ciris a Sant Mus pera que'm torni la paraula.

18 Janer 1866.

TAULA

1815